

**SÜLEYMAN B. YESÂR
VE HADİS İLMİNDEKİ YERİ**

Abdulalim ADIGÜZEL

**Yüksek Lisans Tezi
Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı
Yrd. Doç. Dr. Harun ÖZÇELİK
2015
Her Hakkı Saklıdır**

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

Abdulalim ADIGÜZEL

SÜLEYMAN B. YESÂR VE HADİS İLMİNDEKİ YERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ
Yrd. Doç. Dr. Harun ÖZÇELİK

ERZURUM 2015

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TEZ BEYAN FORMU

13/10/2015

SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

BİLDİRİM

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum "Süleyman b. Yesâr ve Hadis İlmindeki Yeri" adlı tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kağıt ve elektronik kopyalarının Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

- ☒ Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
☐ Tezim/Raporum sadece Atatürk Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
☐ Tezimin/Raporumun yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

[13/10/2015]

Abdullah ADIGÜZEL

**T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Yrd. Doç. Dr. Harun ÖZÇELİK danışmanlığında, Abdulalim ADIGÜZEL tarafından hazırlanan bu çalışma 05/08/2015 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından. Temel İslam Bilimleri Hadis Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Yrd. Doç. Dr. Harun ÖZÇELİK

İmza:

Jüri Üyesi : Prof. Dr. Halis AYDEMİR

İmza:

Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Abdulvahap ÖZSOY

İmza:

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir. / /

Prof. Dr. Mustafa YILDIRIM

Enstitü Müdürü

F-85/00/22.02.2012

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	I
ÖZET.....	IV
ABSTRACT	V
KISALTMALAR DİZİNİ	VI
ÖNSÖZ.....	VII
GİRİŞ	1
I. Hicrî Birinci Asırda Hadis İlmi.....	1
II. Süleymân b. Yesâr'ın Yaşadığı Çevre.....	3
III. Mevâlî'nin Hadis İlmindeki Yeri	5
IV. İsmi “Süleymân b. Yesâr” Olan Diğer Şahsiyetler	10
 BİRİNCİ BÖLÜM.....	 12
HAYATI VE KİŞİLİĞİ.....	12
1.1. HAYATI.....	12
1.1.1. Doğumu	12
1.1.2. Nesebi ve Künyeleri	13
1.1.3. Babası ve Annesi	14
1.1.4. Kardeşleri	14
1.1.4.1. Atâ b. Yesâr (ö. 103/721)	14
1.1.4.2. Abdulmelik b. Yesâr (ö. 100/718)	15
1.1.4.3. Abdullâh b. Yesâr	15
1.1.5. Yetiştirilmesi	15
1.1.6. Çocukları	16
1.1.7. Vefatı	16
1.2. KİŞİLİĞİ	17
1.2.1. Ahlakî Kişiliği	17
1.2.1.1. Zühdü ve Takvası	17
1.2.2. İlmî Kişiliği	19
1.2.2.1. Fukahâ-i Seb'a'dan Sayılması	20
1.2.2.1.1. Saîd b. el-Müseyyeb (ö. 94/713).....	21
1.2.2.1.2. Urve b. ez-Zübeyr (ö. 94/713)	22

1.2.2.1.3. Ebû Bekr b. Abdurrahmân (ö. 94/713)	22
1.2.2.1.4. Ubeydullâh b. Abdillâh b. Utbe (ö. 98/716)	23
1.2.2.1.5. Kâsım b. Muhammed (ö. 100/718)	23
1.2.2.1.6. Hârice b. Zeyd (ö. 100/718)	24
1.2.2.2. Fetva Heyetinde Yer Alması	25
1.2.2.3. Fetvaları	27

İKİNCİ BÖLÜM

HADİS İLMİNDEKİ YERİ

2.1. HADİSÇİLİĞİ.....	29
2.1.1. Hocaları	31
2.1.1.1. Ebû Hüreyre (ö. 58/678)	32
2.1.1.2. Abdullâh b. Abbâs (ö. 68/687)	34
2.1.1.3. Ümmü Seleme (ö. 60/679)	35
2.1.1.4. Âişe bnt. Ebî Bekr (ö. 58/678)	35
2.1.1.5. Irâk b. Mâlik (ö. 105/724)	36
2.1.1.6. Abdurrahmân b. Câbir (ö. ?)	37
2.1.1.7. Râfi' b. Hadîc (ö. 74/693)	37
2.1.1.8. Meymûne bnt. el-Hâris (ö. 51/671)	37
2.1.2. Talebeleri	39
2.1.2.1. İbn Şihâb ez-Zührî (ö. 124/742)	40
2.1.2.2. Bükeyr b. Abdillâh el-Eşec (ö. 122/740)	42
2.1.2.3. Yahyâ b. Saîd el-Ensârî (ö. 144/761)	42
2.1.2.4. Nâfi' (ö. 117/736)	43
2.1.2.5. Abdullâh b. Dînâr (ö. 127/745)	44
2.1.2.6. Amr b. Meymûn (ö. 147/764)	45
2.1.2.7. Sâlim Ebû Nadr (ö. 126/744)	45
2.1.2.8. Ya'lâ b. Hakîm (ö. ?)	46
2.1.3. Hocaları ve Talebeleriyle İlişkisinin Değerlendirilmesi	46
2.2. SÜLEYMÂN B. YESÂR'IN KÜTÜB-İ TİS'A'DAKİ RİVAYETLERİ.....	47
2.2.1. Rivayetlerinin Kütüb-i Tis'a'daki Bölümlere Dağılımı	48
2.2.1.1. Sahîh-i Buhârî	48

2.2.1.2. Sahîh-i Müslim	48
2.2.1.3. Sünen-i Tirmizî.....	49
2.2.1.4. Sünen-i Ebî Dâvûd.....	49
2.2.1.5. Sünen-i Nesâî.....	50
2.2.1.6. Sünen-i İbn Mâce.....	51
2.2.1.7. Sünen-i Dârimî.....	51
2.2.1.8. Muvatta	52
2.2.1.9. Müsned	52
2.2.2. Rivayetlerinin Özellikleri	53
2.2.2.1. İttisal Özelliği	53
2.2.2.2. İlk Kaynağına Göre Özelliği.....	54
2.2.3. Süleyman b. Yesâr Tarikiyle Rivayet Edilen Mevzû Hadisler	54
2.3. SÜLEYMAN B. YESÂR'IN KÜTÜB-İ TİS'A'DAKİ RİVAYET ŞEMASI	57
2.3.1. Sahîh-i Buhârî'deki Rivayetlerin Şeması	58
2.3.2. Sahîh-i Müslim'deki Rivayetlerin Şeması.....	59
2.3.3. Sünenü't-Tirmizî'deki Rivayetlerin Şeması	60
2.3.4. Sünen-i Ebî Dâvûd'daki Rivayetlerin Şeması	61
2.3.5. Sünen-i Nesâî'deki Rivayetlerin Şeması	62
2.3.6. Sünen-i İbn Mâce'deki Rivayetlerin Şeması	63
2.3.7. Sünen-i Dârimî'deki Rivayetlerin Şeması	64
2.3.8. Muvatta'daki Rivayetlerin Şeması	65
2.3.9. Müsned'deki Rivayetlerin Şeması.....	66
SONUÇ.....	66
KAYNAKÇA	69
EKLER.....	77
EK 1. Süleymân b. Yesâr'ın Kütüb-i Tis'a'daki Hocalarından Rivayet Ettiği Hadislerin Dağılımı	77
EK 2. Süleymân b. Yesâr'ın <i>Kütüb-i Tis'a</i> 'daki Talebelerinin Rivayet Ettiği Hadislerin Dağılımı	78
EK 3. Süleyman b. Yesâr Tarikiyle Rivayet Edilen Merfû Hadisler	79
ÖZGEÇMİŞ.....	88

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SÜLEYMAN B. YESÂR ve HADÎS İLMİNDEKİ YERİ

Abdulalim ADIGÜZEL

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Harun ÖZÇELİK

2015, 88 Sayfa

Jüri: Yrd. Doç. Harun ÖZÇELİK (Danışman)

Prof. Dr. Halis AYDEMİR

Yrd. Doç. Abdulvahap ÖZSOY

Bu çalışmada hadîs ilminde önemli bir yere sahip olan Süleymân b. Yesâr'ın hayatı ve hadîs ilmindeki konumu ele alınmıştır.

Çalışma giriş ve iki bölümden oluşmaktadır.

Giriş bölümünde; Süleymân'ın yaşadığı dönem ve çevrenin yanında mevâlînin hadîs ilmindeki yeri ve Süleymân b. Yesâr ile aynı adı taşıyanlar hakkında bilgi verilmiştir.

Birinci bölümde; Süleymân b. Yesâr'ın hayatı ve ailesi, ahlaki ve ilmi kişiliği ele alınmıştır.

İkinci bölümde; hadîs alanında önemli bir yere sahip olan Süleymân b. Yesâr'ın'ın hocaları ve talebeleri, rivâyet ettiği hadîslerin içerik bakımından tasnifi, ulemânın Süleymân hakkındaki görüşleri ve Kütüb-ü Tis'a'daki hadîslerinin sayısı ve değerlendirilmesi ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Süleymân b. Yesâr, Hadîs, Kütüb-i Tis'a, Fukahâ-i Seb'a.

ABSTRACT**MASTER THESIS****SÜLEYMÂN B. YESÂR AND HIS PLACE IN HADITH SCIENCE****Abdulalim ADIGÜZEL****Advisor: Asist. Prof. Dr. Harun ÖZÇELİK****2015, 88 Page****Jury: Assist. Prof. Dr. Harun ÖZÇELİK (Advisor)
Prof. Dr. Halis AYDEMİR
Assist. Prof. Dr. Abdulvahap ÖZSOY**

In this study, the life of Sulayman b. Yesar who has a great position in the study of Hadith and his position in this field has been issued. This study consists of an introduction and two chapters.

In the introduction, the place of the slaves in hadith science as well as the period and the environment Suleyman lived, and we give information about Suleyman and the ones who carry the same name.

In the first part, Süleyman's and his family life, his identity information, and his moral and scientific personality.

In the second part, we give information about the teachers and the students of Suleyman b. Yesar who has an important place in the hadith science, the classification of the hadiths he quoted in respect of content, the opinions of the scholars about Suleyman b. Yesar, and the interpretation and the number of the hadiths in the al-Kutub-u al-Tis'a.

Key Words: Suleyman b. Yesar, Hadith, al-Kutub al-Tis'a, al-Fuqaha-i Seb'a.

KISALTMALAR DİZİNİ

a. mlf.	: aynı müellif
ark.	: arkadaşları
(a.s.)	: aleyhi's-selâm
AÜİF	: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
AÜSBE	: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
b.	: İbn, bin
bnt.	: bint
Bkz.	: Bakınız
c.c.	: Celle celâlüh
DİA	: Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi
DİB	: Diyanet İşleri Başkanlığı
dn.	: dipnot
h.	: Hicrî
Haz.	: Hazırlayan
H.z.	: Hazreti
İFAV	: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı
İSAM	: İslam Araştırmaları Merkezi
m.	: Milâdî
MÜSBE	: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Nşr.	: Neşreden
r.a.	: radiyallâhu anh
(s.a.s.)	: sallallâhu aleyhi ve selem
SÜİFD	: Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
Thk.	: Tahkik eden
Trc.	: Tercüme eden
tsz.	: basım tarihi yok
v.	: vefât tarihi
vb.	: ve benzeri
Yay.	: Yayınları

ÖNSÖZ

Yeryüzüne gönderilmiş son elçi olan Hz. Muhammed'i (s.a.s.) anlamada ve O'nun sünnetini nakletmede sahâbe ve tâbiûn ehemmiyetli bir konuma sahiptir. Sahâbenin hadislerin zabt ve rivayetindeki üstün gayretini, Hz. Peygamber'in (s.a.s.) vefatından sonra yaşayan tâbiûn nesli devam ettirmiştir. Sahâbe'nin rahle-i tedrisinden geçen bu kutlu nesil, hem onların bilgilerinden yararlanmış hem de bu bilgileri fetihler ve başka sebeblerle farklı coğrafyalara dağılarak kendilerinden sonraki nesillere aktarmak için çaba sarfetmişlerdir.

Hz Peygamber sonrası ilk dönem, İslâm dininin hızla yayılmasının yanı sıra siyâsî ve fikrî karışıklıkların görüldüğü bir dönemdir. Durum böyle olunca, dinî ve ilmî konularda birçok meseleye çözüm aranmaya başlanmış, bu konuda ehil olan kişilere ciddi anlamda ihtiyaç duyulmuştur. Bundan dolayıdır ki İslâm dünyasında, Hz. Peygamber (s.a.s.) ve sahâbenin önde gelenlerinin bu dünyadan göçüp gitmesinden sonra ortaya çıkan meselelere karşı, onlardan sonra yaşayan ilim ehlinin geliştirdiği reaksiyonları görmek, İslâm düşüncesinin teşekkül sürecinde ve günümüzde yüz yüze gelinen sorunlara çözüm aramak açısından son derece önemlidir.

Bu çalışmamızda tabiûnun önde gelen fakîhlerinden olmasının yanı sıra hadislerin rivayetine ve hadislerin anlaşılmasına büyük katkılarda bulunmuş bir şahsiyet olan Süleymân b. Yesâr'ı tanımaya, anlamaya ve anlatmaya çalıştık.

Çalışmanın hazırlanmasında yardımlarını ve engin hoşgörüsünü esirgemeyen danışman hocam Sayın Yrd. Doç. Dr. Harun ÖZÇELİK Bey'e, çalışma boyunca bilgi ve tecrübeleriyle bana yol gösteren Prof. Dr. Nihat YATKIN ve Yrd. Doç. Dr. Abdulvahap ÖZSOY hocalarıma, değerli katkılarından dolayı meslektaşım Arş. Gör. Abdülkerim MALKOÇ'a ayrıca fakültemizin hadis anabilim dalındaki diğer hocalarıma teşekkürü bir borç bilirim.

GİRİŞ

I. Hicrî Birinci Asırda Hadis İlmi

Çalışmamıza konu olan Süleymân b. Yesâr, tâbiûndan olup hicrî birinci asrın ilk çeyreğinde dünyaya gelmiş ve aynı asrın sonunda vefat etmiştir. Bu yüzyıl, İslâmî ilimlerin teşekkül devri olarak tanımlanabilir.¹ Bu asrın en büyük özelliklerinden birisi sahâbe ve tâbiûnun beraber yaşamış olması ve Hz. Peygamber’den (s.a.s.) görülen, duyulan her şeyin sahâbe tarafından tâbiûna aktarılmış olmasıdır. Özellikle sahâbenin hadislere karşı olan özeni ve başkalarına aktarırken ortaya koydukları temkinli davranışları, onlardan sonra gelen ilk nesil olan tâbiûn tarafından, hadis rivayetinin ağır bir sorumluluk olduğu bilinci ile aynı özenle devam ettirilmeye çalışılmıştır.²

Hicrî ilk asrın başlarında, kısaca “Rasûlullâh’a dair her şey” olarak tanımlanan hadisler, Hz. Peygamber döneminde olduğu gibi, çeşitli kaygılarla bu dönemde de yazıya tam olarak geçirilememiştir. Zaten okuma yazma oranlarının ciddi anlamda düşük olduğu o dönemde, hadisler yazılmış olsa dahi, Arap kültüründe hatırı sayılır bir yeri olan *hafızalama* metodunun yaygınlığından³ bizzat dönemi yaşayan sahâbenin bilgisine ihtiyaç vardı.

Tâbiûler, sahâbeden Hz. Peygamber’in uygulamalarına dair her konuda bilgi almaya çalışmışlardır. Sahâbenin Hz. Peygamber’in uygulamalarına karşı tavrı ne olmuşsa tâbiûn neslinin sahâbenin uygulamalarına karşı tavrı da aynı olmuştur.⁴ Hadisler karşısında ciddi bir titizlik ve hassasiyet sahibi olan sahâbenin bu tutumu kendilerinden sonraki ilk nesil olan tâbiûn tarafından aynen sürdürülmüştür.⁵

Sahâbe, Rasûlullâh’a arkadaşlık etmiş, O’nun yaptıklarına duyarak, görerek ve beraber yaşayarak şahit olmuşlardır. Aynı zamanda onların ilk öğretmeni olan Rasûlullâh (s.a.s.), yeri geldikçe onların yanlış anlayışlarını da düzeltmiştir.⁶

¹ Abdulvahap Özsoy, *Hicrî I. Yüzyıl Hadis Tenkîd Kriterleri ve İlgili Rivâyetlerin Değerlendirilmesi*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), AÜSBE, Erzurum 2011, 330.

² Salahattin Polat, *Hadis Araştırmaları*, İnsan Yayınları, İstanbul 2014, 26.

³ Yavuz Ünal, *Hadisin Doğuş ve Gelişim Tarihine Yeniden Bakış*, Ensar Neşriyat, İstanbul 2013, 219.

⁴ Muhammed Yusuf Musa, *Fıkıh-ı İslam Tarihi* (Trc. Ahmet Meylani, Arslan Yayınları, İstanbul tsz., 44.

⁵ Salahattin Polat, *Mürsel Hadisler ve Delil Olma Yönünden Değeri*, TDV.. Yayınları, Ankara 2010, 33.

⁶ Harun Özçelik, *Çeşitli Yönleriyle Buhârî Şerhi Feyzu’l-Bârî* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), AÜSBE, Erzurum 2002, 147.

Sahâbenin İslâm'a dair bilgisi, Hz. Peygamber sonrasında, Kur'ân-ı Kerim'den sonra en çok ihtiyaç duyulan bilgi kaynağı olmuştur. Bu durum hicrî ilk asırda farklı anlayışların, uygulamaların görülmesine ve bunların kaynaklarının sorgulanmasına yol açmıştır. Sahâbenin amelinin delili olarak, Hz. Peygamber'in sözlerinin ve uygulamalarının gösterildiği uygulamalar ortaya çıkmaya başlamıştır.⁷

Tâbiûn döneminde Medine'de *sünnet-i mâziye* denilen bir kavrama dikkat çekilmektedir. Bu kavram ile genelde Hz. Peygamber'in bir uygulamasından doğan ve kendi zamanlarına kadar gelen tatbikat kastedilmektedir.⁸ Çalışmamızın konusunu teşkil eden Süleymân b. Yesâr da bu dönemde, fakih kimliği ile tanınmakta ve Hz. Peygamber'in ve sahâbenin uygulamalarına hâkim olması ile bilinmektedir. Tezimizin ikinci bölümünde hakkında bilgi vereceğimiz, Süleymân b. Yesâr'ın rivayet ettiği hadisler de çoğunlukla fikhî hükümler içeren, Hz. Peygamber'in ve sahâbenin uygulamalarıdır.

Rasûlullâh hayatta iken her konuda kendisine başvurulmuştur. Medine'den uzakta yaşayanlar Hz. Peygamber'den bir şeyler öğrenmek maksadıyla Medine'ye seyahatler yapmışlardır. *er-Rihle fî talebi'l-hadis*⁹ faaliyetinin başlangıcı olan bu seyahatler, hicrî ilk asırda daha yaygın bir hal almıştır.¹⁰ Tâbiûler Hz. Peygamber'in vefatından sonra, fetihlerin yaygınlaşması gibi çeşitli sebeplerle başka şehirlere dağılan sahâbeden hadis/ilim öğrenmek için çok yoğun yolculuklar yapmışlardır.¹¹

Diğer yandan hicrî ilk asırdaki siyasî gelişmeler, hadis ilminin oluşumunu ve gelişimini ciddi anlamda etkilemiştir. Hz. Osman'ın (ö. 35/655) şehadetiyle başlayan siyasî-itikâdî karışıklık ve ihtilaflar sonucu ortaya çıkan farklı yaklaşımlar, hadis uydurma faaliyetini başlatmış, bunun neticesinde ise hadis nakledenlerden naklettikleri hadisin senedi sorulur olmuştur.¹² İsnad sorma uygulaması, farklı fırkalara mensup kimselerin hadislerini almamak için kullanılmaya başlanmış olsa da ihtiyatlı davranmak

⁷ Ünal, 219.

⁸ İshak Emin Aktepe, *Erken Dönem İslam Hukukçularının Sünnet Anlayışı*, İnsan Yayınları, İstanbul 2010, 111.

⁹ Rihle: Hadis öğrenmek, hadislerle ilgili bilgiler elde etmek için yolculuğa çıkmak demektir. (Bkz., Abdullah Aydın, *Hadis İstılahları Sözlüğü*, İFAV. Yayınları, İstanbul 2012, 255).

¹⁰ Talât Koçyiğit, *Hadis Tarihi*, Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2003, 100-101.

¹¹ İbrahim Hatiboğlu, "Rihle", *DİA*, TDV. Yayınları, XXXV, İstanbul 2008, 107- 108.

¹² M. Yaşar Kandemir, "Hadis", *DİA*, TDV. Yayınları. İstanbul 1997, XV, 32.

için, hadis nakleden herkese uygulanmaya başlanmıştır.¹³ Böylelikle hicrî ilk asrın ortalarında hadis ilminde “isnad” konusu gündeme gelmiştir.¹⁴

İslâm ümmetine has ve orijinal bir sistem olan isnad uygulamasının¹⁵ hadisin ayrılmaz bir parçası haline gelmeye başlamasıyla, senedde yer alan ravilerin ehliyetleri açısından araştırılması da zorunlu hale gelmiştir. Bu sebeple ravinin hadis rivayetine ehil olmadığını ortaya koyabilmek için *cerh*, güvenilir olduğunu belirleyebilmek için *ta’dil* faaliyetine başlanmıştır.¹⁶ Böylece hicrî birinci asırda, hadis ilminin temel taşlarından olan *isnad* ve *cerh* ve *ta’dil* uygulamaları yer edinmişlerdir.

Hicrî ilk asrın sonlarına doğru gelindiğinde ise hadis konusunda birinci derece kaynak merci olan sahâbe büyük oranda hayattan çekilmiş, hadis uydurma faaliyetleri başlamış bir yandan da siyasî ve itikâdî mezheplerin teşekkülüyle fırkalar, nasları kendi yöntemleriyle anlamaya ve yorumlamaya başlamışlardır.¹⁷ Hadislerin ideolojik yorumlamalarla çarpıtılması, uydurulan hadislerin sahihleriyle karıştırılması riskinin iyice belirdiği bu zamanda dönemin Emevî halifesi Ömer b. Abdülazîz (ö. 101/720) tarafından, hadislerin yazılarak bir araya getirilmesi talimatı verilmiştir.¹⁸ Böylece hicrî birinci asrın sonlarına doğru, hadis tarihi içerisinde önemli bir yeri olan ve aynı zamanda hadis edebiyatına başlangıç teşkil eden resmî ve sistemli tedvin faaliyeti başlamıştır.¹⁹

II. Süleymân b. Yesâr’ın Yaşadığı Çevre

Süleymân b. Yesâr, *Dâru’l-hicre* adıyla şöhret kazanan ve uzun yıllar müslümanların başkentliğini yapmış olmasının yanında, İslâm’ın emir ve yasaklarının büyük bir kısmının kendisinde olduğu, Rasûlullah’ın hadislerinin çoğunun öğrenildiği kutlu şehir olan Medine’de²⁰ yetişen tabîîlerdendir.

¹³ Arif Ulu, *Tâbiûnun Sünnet Anlayışı*, İFAV. Yayınları, İstanbul 2015, 93.

¹⁴ Koçyiğit, *Hadis Tarihi*, 109.

¹⁵ Ünal, 406.

¹⁶ Ahmet Yücel, *Hadis Tarihi*, İFAV. Yayınları, İstanbul 2012, 41.

¹⁷ H. Musa Bağcı, *Hadis Tarihi ve Metodolojisi*, Ankara Okulu Yayınları, Ankara 2012, 111-116; Ünal, 225.

¹⁸ Ünal, 225.

¹⁹ İsmail Lütfi Çakan, *Hadis Edebiyatı*, İFAV.. Yayınları, İstanbul 2008, 41.

²⁰ Bağcı, 100.

İslâm'ın ilk başkenti olan Medine, bu vasfını Hz. Peygamber'in vefatından sonra Hz. Ebû Bekir (ö. 13/634), Hz. Ömer (ö. 23/644) ve Hz. Osman'ın hilafet dönemlerinde de devam ettirmiştir. Hz. Ali (ö. 40/661) dönemine gelindiğinde ise siyasî, sosyal ve dinî sebeplerden dolayı hilafetin merkezi Medine'den Kûfe'ye taşınmıştır. Emeviler döneminde ise hilafetin merkezi Hz. Muaviye (ö. 60/680) tarafından Şam'a taşınmıştır. Hz. Muâviye'den sonra Emevî devletinin başına oğlu Yezîd (ö. 64/683) geçmiştir. Medine'liler Yezid'e biat etmeyince o, bu muhalefeti ortadan kaldırmak için Suriye'den Emevî ordusunu göndermiş, bu ordunun Harre Savaşı'nda ²¹ (63/683) Medine'yi yağmalaması ²² sonucunda Medineliler, Yezîd'e zorla biat ettirilmiştir. Bu olaydan sonra Medine bazen Emevîler'in bazen de Hicâz'da halifeliğini ilan eden Abdullâh b. ez-Zübeyr'in (ö. 73/692) tayin ettiği valiler tarafından yönetilmiştir. Ancak Abdülmelik b. Mervân (ö. 86/705) Emevî devletinin başına geçtikten (65/685) bir süre sonra Abdullâh b. ez-Zübeyr'in üzerine ordu göndererek, Medine ve Mekke'yi yeniden Emevîlerin hâkimiyeti altına almıştır. Medine, Emevî devletinin sonuna doğru kısa bir süreliğine Hâricîler'in kontrolüne geçmişse de bunun ardından Emevî ordusu tekrar şehri ele geçirmiştir. ²³

Emeviler döneminde, diğer şehirlerdeki fitnelerden dolayı, alimler Medine'ye sığınmaya başlamışlardır. ²⁴ Çünkü Rasûlullâh'ın vefatından sonra sahâbenin önde gelenlerinin büyük bir kısmı Medine'de kalmaya devam etmiştir. Sahâbeden fıkıh ve hadis konusunda istifade etmek isteyenler, sürekli Medine'yi ziyaret etmişlerdir. ²⁵

Bu sahâbîlerin bir kısmı Süleymân b. Yesâr'ın da kendilerinden hadis rivayet ettiği, binden çok hadis rivayet etmelerinden dolayı muksirûndan sayılan; Hz. Âişe (ö. 58/678), Ebû Hüreyre (ö. 58/678), Abdullâh b. Abbâs (ö. 68/687), Abdullâh b. Ömer (ö. 73/693), Ebû Saîd el-Hudrî (ö. 74/693) ve Câbir b. Abdillâh (ö. 78/697) gibi şahsiyetlerdir.

²¹ Medineliler ile Emevî kuvvetleri arasında Harretü Vâkım'da cereyan eden savaştır. (63/683) (Bkz., Mustafa Sabri Küçükaşçı, "Harre Savaşı", *DİA*, TDV. Yayınları, İstanbul 1997, XVI, 245-247).

²² İbn Kesîr, Ebû'l-Fidâ İsmail b. Ömer, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, Thk. Abdullah b. Abdulmuhsin, Dâru Hicre, 1998, VI, 256.

²³ Nebi Bozkurt-Mustafa Sabri Küçükaşçı, "Medine" *DİA*, TDV. Yayınları, İstanbul 2003, XXVIII, 307-308.

²⁴ Muhammed Ebû Zehra, *Mezhepler Tarihi*, Trc. Sıbğatullah Kaya, Çelik Yayınevi, İstanbul 2013, 341.

²⁵ Koçyiğit, *Hadis Tarihi*, 90.

Medine’de bulunan sahâbîler, kendisinden sonra gelen tâbiûn nesline bildiklerini çok iyi bir şekilde aktarmıştır. Öyle ki Medine’de bulunan tâbiûn neslinin alimleri özellikle “*Fukahâ-i Seb’a*” olarak bilinen ve Süleymân b. Yesâr’ın da içinde bulunduğu yedi fakîh, Medine’deki ilim ortamında yetişip²⁶ hadis ve fıkîh ilminde büyük bir mevki elde etmişlerdir. Böylece kendilerinden sonra gelen, başta Mâlikî mezhebi olmak üzere Şafîî, Hanefî ve Hanbelî mezheplerinin, görüş ve uygulamalarına önem verdiği kimseler olmuşlardır.

Süleymân b. Yesâr’ın *Fukahâ-i Seb’a*’dan sayılması,²⁷ Medine valisi Ömer b. Abdilazîz’in istişare meclisinde bulunma²⁸ ve Medine çarşı eminliği görevini yürütmesinden²⁹ onun, yaşadığı çevrede etkili bir alim olduğunu anlıyoruz. O, çevresinde cereyan eden ve İslâm tarihinde “*fitne dönemi*” diye adlandırılan siyasî kargaşaların yaşandığı bir dönemde olaylara karışmamış, masumiyetini korumuştur.³⁰

III. Mevâlî’nin Hadis İlmindeki Yeri

Süleymân b. Yesâr’ın hayatı ve hadis ilmindeki yeri ele alınmadan önce mevâlîden olmasından³¹ dolayı mevâlînin hadis ilmindeki konumundan bahsetmek yerinde olacaktır.

Mevlâ kelimesi sözlükte; Rab, dost, arkadaş, sahip, köle azat eden, azat edilmiş köle gibi manalara gelir ve çoğulu mevâlî şeklindedir.³² *ricâl ilminde* ise âzâd edilmiş köle anlamında kullanılmaktadır.³³ *Müslüman olmayan Araplar* anlamında ise ilk olarak Hulefâ-i Râşidîn döneminde kullanılmaya başlamış³⁴ fakat Emevîler’in ilk

²⁶ Ebû Zehra, 294.

²⁷ Zehebî, Şemsüddîn Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed, *Siyeru A’lâmi’n-Nübelâ*, Thk. Şu’ayb el-Arnaûd ve ark., Müessesetü’l-Risâle, Beyrut 1405/1985, IV, 444.

²⁸ İbn Sa’d, Ebû Abdillâh Muhammed, *et-Tabakâtü’l-Kübrâ*, Thk. Muhammed Abdülkâdir Atâ, Dâru’l-Kütübi’l-İlmiyye, Beyrut 1410/1990, V, 334.

²⁹ İbn Sa’d, V, 133.

³⁰ Ebû Nu’aym, Ahmed b. Abdillâh el-İsbahânî, *Hilyetü’l-Evliyâ ve Tabakâtü’l-Asfiyâ*, Dâru’l-Fikr, Kahire 1997, II, 190.

³¹ İbn Sa’d, V, 133; Zehebî, *Siyer*, IV, 444.

³² İbn Manzûr, Ebu’l-Fadl Cemâlüddîn Muhammed el-Mısrî, *Lisânü’l-Arab*, Dâru Sâdır, Beyrut tsz., XV, 405; İbrahim Paçacı, *Dini Kavramlar Sözlüğü*, DİB Yayınları, Ankara 2007, 438.

³³ Âşıkkutlu, Emin, *Ricâl İlmine Giriş*, İFAV. Yayınları, İstanbul 2007, 194.

³⁴ Adnan Demircan, *İslam Tarihinin İlk Döneminde Arap-Mevâlî İlişkisi*, Beyan Yayınları, İstanbul 1996, 46.

dönemlerinden itibaren fetihlerin yayılması ile birlikte Arap olmayanların müslüman olmalarından dolayı yaygın bir şekilde kullanılmaya başlanmıştır.³⁵

Mevlâ kavramı “*atâka mevlâsı*”, “*İslâm mevlâsı*” ve “*hîlf mevlâsı*” olarak üç kısma ayrılmaktadır.³⁶

Atâka mevlâsı: Köle iken azat edilen kimseye atakâ mevlâsı denildiği gibi, efendinin köleye olan ikramından dolayı *nimet velâsı* da denilmektedir.³⁷ Süleymân b. Yesâr ileride belirteceğimiz üzere Hz. Meymûne ile mükâtebe akdi³⁸ yaptığı için atâka mevlâsı/azad edilmiş köle sınıfına girmektedir.

İslâm mevlâsı: Müslüman olmayan bir kimsenin, kendisinin müslüman olmasına vesile olan kimse ile kurduğu yakın dostluğun adıdır.³⁹

Hîlf mevlâsı: Arap olmayan kimselerin Araplar’la yaptıkları himâye antlaşmasıdır.⁴⁰

İslâm’ın ilk olarak Araplar arasında ortaya çıkmış olması ve onların arasında yayılması sebebiyle gerek idarî işler gerekse ilmî faaliyetler başlangıçta sadece Arap olanlar tarafından yürütülmüştür.⁴¹ Hz. Peygamber ve Râşid halifeler döneminde cahiliyye döneminin aksine köle ile efendi arasında herhangi bir ayırım yapılmamış, hatta Hz. Ömer (r.a.) döneminde azat edilenle azat eden aynı saygıyı görmüş, her ikisine de eşit muamelede bulunulmuştur.⁴² Ancak Emeviler dönemine geldiğinde tekrar Arap-mevâlî ayırımı yapılmaya başlanmış, mevâlîden olanlar önemli konumlara getirilmemişler ve hatta bazen hakarete maruz kalmışlardır.⁴³

Mevâlîden olanların hem İslâmî ilimlere olan vukufiyetini ortaya koyması hem de Emevî yönetiminin onlara bakışını göstermesi açısından İbn Şihâb ez-Zührî (ö.

³⁵ İsmail Yiğit, “Mevâlî”, *DİA*, TDV. Yayınları, İstanbul 2004, XXIX, 424.

³⁶ İbnu's-Salâh, Ebû Amr Osmân b. Abdîrahmân eş-Şehrezûrî, *Ulûmu'l-Hadîs*, Thk. Nûruddîn İtr, Dâru'l-Fikr, Dimeşk 2012, 400; Mahmûd Tahhân, *Teyşîru Mustalahi'l-hadîs*, Mektebetü'l-Meârif, Riyâd 1430, 282.

³⁷ Mustafa Öztürk, *Mevâlînin Hadîs Rivâyetindeki Yeri (Hicrî I. ve II. Asır)* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), MÜSBE, İstanbul 2002, 7.

³⁸ Mükâtebe akdi: İslâm tarihinde, kölenin çalışarak belirli bir bedeli ödemesi üzerine azat olması konusunda efendisi ile arasındaki akdi ifade eder (Ahmet Gelişgen, *Dini kavramlar sözlüğü*, DİB Yayınları, Ankara 2007, 492).

³⁹ İbnu's-Salâh, 400; Öztürk, 7.

⁴⁰ İbnu's-Salâh, 400; Yiğit, “Mevâlî”, 424.

⁴¹ Koçyiğit, *Hadis Tarihi*, 153.

⁴² Demircan, 65.

⁴³ Öztürk, 51; Demircan 71; Ulu, 45.

124/742) ile Emevî halifesi Abdülmelik b. Mervân (ö. 86/705) arasında geçen şu konuşma büyük önem arz etmektedir:

Abdülmelik b. Mervân, İbn Şihâb'a sorar:

- Nereden geldin ey Zührî?

- Mekke'den.

- Ardında Mekke halkını yönlendirecek kimi bıraktın?

- Atâ b. Ebî Rebâh'ı.

- Araplardan mıdır, yoksa mevâlîden biri midir?

- Mevâlîden.

- Halkı ne ile yönlendirecek?

- Dindarlık ve rivayetle. Din ve rivayet ehline yakışan budur.

- Yemenlileri kim yönlendiriyor?

- Tâvûs b. Keysân.

- Araplardan mıdır, yoksa mevâlîden biri midir?

- Mevâlîden.

- Onları ne ile yönlendiriyor?

- Atâ ne ile yönlendiriyorsa o da onunla yönlendiriyor. Yakışan da budur.

- Mısırlılar'ı kim yönlendiriyor?

- Yezîd b. Ebî Habîb.

- Araplardan mıdır, yoksa mevâlîden biri midir?

- Mevâlîden.

- Şamlılar'ı kim yönlendiriyor?

- Mekhûl.

- Araplardan mıdır, yoksa mevâlîden biri midir?

- Mevâlîden, Benî Hüzeyl kabilesinden bir kadın tarafından azat edilmiş, Nûbeli bir köledir.

- Cezâreliler'i kim yönlendiriyor?

- Meymûn b. Mihrân.

- Araplardan mıdır yoksa mevâlîden biri midir?

- Mevâlîden.

- Horasanlılar'ı kim yönlendiriyor?

- Dahhâk b. Müzâhim.

- Araplardan mıdır yoksa mevâlîden biri midir?

- Mevâlîden.

- Basralılar'ı kim yönlendiriyor?

- Hasen b. Ebi'l-Hasen.

- Araplardan mıdır yoksa mevâlîden biri midir?

- Mevâlîden.

- Yazıklar olsun! Kûfeliler'i kim yönlendiriyor?

- İbrâhîm en-Neha'î.

- Araplardan mıdır yoksa mevâlîden biri midir?

- Arap'tır.

- Yazıklar olsun sana ey Zührî, şimdi rahatlattın beni. Vallahi eğer böyle giderse Araplar'ı mevâlî yönlendirecek. Araplar minberin altında otururken mevâlî onlara hutbe okuyup onları yönlendirecek.

- Ey müminlerin emiri! Bu, Allah'ın dinidir; kim ona sahip çıkar ve korur ise o yönetir, kim sahip çıkmaz ise o kaybolur gider.⁴⁴

Buna benzer bir konuşma da İbn Ebî Leylâ ve İsâ b. Mûsâ arasında geçmektedir. Buradaki konuşmada Süleymân b. Yesâr, Mekke'deki fukâhanın önde gelenlerinden biri olarak sayılmaktadır.⁴⁵

⁴⁴ İbnu's-Salâh, 402-404; Ahmed Muhammed Şâkir, *el-Bâ'isü'l-Hasîs Şerhu İhtisârî Ulûmi'l-Hadîs*, Mektebetü'l-Meârif, Riyad 1415, 223.

⁴⁵ Bkz., İbn Abdîrabbih, Ahmed b. Muhammed el-Endelüsî, *el-İkdu'l-Ferîd*, Thk. Abdülmecîd et-Terhîni, Darü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1983, III, 363.

Bu konuşmalardan anlaşılacağı üzere Emeviler döneminde mevâlî, ilmî çalışmalarda ciddi bir yer edinmiştir. Ayrıca “*Mevâliden olan bir kimseden rivayette bulundun mu?*” sorusuna İbn Şihâb, kendilerinden rivayette bulunduğu Süleymân b. Yesâr, Tâvûs b. Keysân ve Nâfi’ gibi mevâlî ravilerden on beş kişinin adını sayar.⁴⁶

Farklı ırklardan olan mevâlî muhaddislerin sayısı ve milletleri ile ilgili *Mevalinin Hadis Rivayetindeki Yeri* adlı çalışmasında Mustafa Öztürk, yüz kırk yedi muhaddisin biyografisine yer vermekte ve şunları aktarmaktadır:

“*Biyografisine yer verdiğimiz yüz kırk yedi muhaddis arasından açıkça hangi milletten olduğu anlaşılan kırk bir kişi bulunurken; altmış dört kişi hakkında bir tahminde bulunmak bile oldukça zordur. Kökenleri belli olanlardan yirmi beş kişiyle Farslılar çoğunluğu oluşturmaktadır. İkinci sırada dört kişiyle Habeş orjinli muhaddisler gelmektedir. Ayrıca Berberi, Nûbya ve Bizans kökenli ikişer kişi, Beni İsrail, Türk, Kürd, Sind ve Nebat asıllı birer kişiyle, yine Farisî yahut Nûbyalı olduğu belirtilen bir kişi mevcuttur. Kalan kırk iki kişinin biyografilerindeki bazı ipuçlarından hareketle etnik kökenleriyle ilgili tahminlerde bulunduğumuzda, yine Farisîler’in büyük bir farkla önde oldukları görülmektedir. Nitekim bunlardan yirmi altı kişinin Fars, iki kişinin Türk, bir kişinin de Afrika yahut Fars kökenli olması muhtemeldir.*”⁴⁷

Hiz. Peygamber ve Hulefâ-i Râşidîn döneminden sonra mevâlîye olan bakışın değişmesiyle mevâliden olanlar devlet idaresinde önemli konumlarda bulunamamış, ancak ilmî faaliyetlerde öncü olmuşlardır. Bu hakikate dair İbnu’s-Salâh (ö. 643/1245) şöyle demiştir: “*Abâdile*⁴⁸ öldüğünde ilim Medine dışında tüm şehirlerde mevâlîye geçti, Medine’de ise Süleymân b. Yesâr hariç, *Fukahâ-i Seb’a’nın diğer fertleri Arap’tır*”.⁴⁹ Buradan da anlaşılacağı üzere mevâliden olanların ilmî faaliyetlerdeki yeri pek büyüktür.

⁴⁶ Râmezhurmuzî, el-Hasen b. Abdîrrahmân, *el-Muhaddisu’l-Fâsıl Beyne’r-Râvî ve’l-Vâ’i*, Thk. Muhammed Accâc el-Hatîb, Dâru’l-Fikr, Beyrut 1404, 409.

⁴⁷ Bkz., Öztürk, 361.

⁴⁸ Abâdile: Sözlükte Abdullâh isminin çoğul halidir. Terim olarak ise hadis ilimleriyle ve özellikle verdikleri fetvalarla meşhur olan Abdullâh adlı dört sahâbî hakkında kullanılır. Bu sahâbîlerin tam olarak kimler olduğu hakkında bir ittifak sağlanamamış ise de Abdullâh b. Abbâs, Abdullâh b. Ömer, Abdullâh b. ez-Zübeyr ve Abdullâh b. Amr b. el-Âs oldukları en yaygın kabuldür. (Bkz., Koçyiğit, *Hadis İstılahları*, 16; Raşit Küçük, “Abâdile”, *DİA*, TDV. Yayınları, İstanbul 1988, I, 7; Mehmet Canbulat, *Dini Kavramlar Sözlüğü*, DİB Yayınları, Ankara 2007, 3).

⁴⁹ İbnu’s-Salâh, 404; Sehâvî, III, 395.

Arap olmayan sahâbîlerin hadis ilmi ve rivayetindeki fonksiyonlarının azlığının⁵⁰ aksine, mevâlîden olan tâbiûnun genelde İslâmî ilimlere, özelde ise hadis ilmine ciddi katkıları olmuştur.⁵¹ Hadis usûlü kaynakları ve ricâl kitaplarında mevâlî konusunun başlı başına bir konu olarak ele alınmış olması ve hadis imamlarının mevâlîden olan muhaddislere özen göstermiş olmaları da bu hakikatin tabii bir neticesi olarak değerlendirilebilir.⁵²

IV. İsmi “Süleymân b. Yesâr” Olan Diğer Şahsiyetler

Süleymân b. Yesâr’ın hayatını ve hadis ilmindeki yerini incelemeden önce son olarak kendisiyle aynı adı paylaşan muhaddislerle ilgili malumat vermek yararlı olacaktır. Çünkü isim ya da diğer kimlik bilgilerindeki (künye, nisbe) benzerlikler ravilerin birbiriyle karıştırılmasına sebep olmaktadır.⁵³ Bu hususta Hâkim en-Neysâbü’rî (ö. 405/1014), ravilerin isimlerinin yanı sıra tabakalarının da bilinmesi gerektiğini söylemektedir.⁵⁴

Tespit edebildiğimiz kadarıyla, hadis rivayetinde bulunmuş, ismi Süleymân b. Yesâr olan üç şahsiyet daha vardır. Tabakât ve ricâl kitaplarında haklarında teferruatlı bir bilgi yer almayan bu kimseler şunlardır:

A. Süleymân b. Yesâr Sâhibü’l-Maksûra

Medineli ravilerinden olup, âmâ olduğu nakledilmektedir. Kâsım b. Muhammed, Ebû Bekr b. Hazm gibi şahsiyetlerden rivayette bulunmuştur. Kendisinden de Süleymân

⁵⁰ Mehmet Efendioğlu, *Arap Olmayan Sahabiler*, İFAV. Yayınları, İstanbul 2011, 295.

⁵¹ Talat Koçyiğit, *Hadis İstilahları*, AÜİF Yayınları, Ankara 1985, 223.

⁵² Bkz., İbnu's-Salâh, 402-404; İbn Hacer el-Askalânî, Şihâbuddîn Ahmed b. Ali, *Nüzhetu'n-Nazar fî Tavdîhi Nuhbeti'l-Fiker fî Mustalahi'l-Eser*, Thk. Abdullâh b. Dayfillâh, Matbaatu Sefîr, Riyâd 1422, 263; Sehâvî, Şemsuddîn Muhammed b. Abdurrahmân, *Fethu'l-Muğis biŞerhi Elfiyeti'l-Hadîs*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Lübnan 1403, III, 392-396; Suyûtî, Ebu'l-Fazl Celâlüddîn Abdurrahmân b. Ebî Bekr, *Tedribu'r-Râvî fî Şerhi Takribi'n-Nevevî*, İ'dâd: Merkezu'd-Dirâsât ve'l-Buhûs bi Mektebeti Nizâri Mustafâ el-Bâz, Mektebetu Nizâr Mustafâ el-Bâz, Riyâd 1997, II, 382; Nureddin Itr, *Menhecu'n-Nakd fî Ulûmi'l-Hadîs*, Dâru'l-Fikr, Dimeşk 1996, 175.

⁵³ Mehmet Eren, “Rical Kitaplarında Mükerrer ve Uydurma Biyografi Problemi”, *SÜİFD*, sayı: 41, (2003 Güz), s. 52.

⁵⁴ Hâkim, Ebû Abdillâh Muhammed en-Neysâbü’rî, *Ma'rifetu Ulûmi'l-Hadîs*, Thk. Seyyid Muazzam Hüseyin, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1977, 92.

b. Bilâl, İbn Ebî Zi'b gibi raviler rivayette bulunmuşlardır.⁵⁵ Bu kişi Süleymân b. Yesâr el-Hilâlî ile en çok karıştırılan zattır.⁵⁶

Hâkim en-Neysâbü'rî, her iki Süleymân'ın karıştırılması ile ilgili şunları söylemektedir: “*Süleymân b. Bilâl ile İbn Ebî Zi'b'in kendisinden hadis rivayetinde bulunduğu ve 'Sâhibü'l-maksûra' olarak bilinen Medine'li bir şeyh olan Süleymân b. Yesâr'ın durumu, mesleği hadis olmayanlar tarafından bilinmeyebilir. Tebeu't-tabîünden birinin ondan hadis rivayet ettiğine bakarak, onu Hz. Meymûne'nin azatlısı, Medine'nin meşhur yedi fakihinden biri olan Süleymân b. Yesâr sanabilirler.*”⁵⁷

B. Süleymân b. Yesâr el-Ğifârî

Sahâbeden Berâ b. Âzib'in kölesidir. Ebû Zer el-Ğifârî ve Şücâ' b. Cevn el-Ğifârî'den hadis rivayet etmiştir, kendisinden de Ca'fer b. Avn ve Esed b. Yesâr rivayette bulunmuştur.⁵⁸

C. Süleymân b. Yesâr el-Hadramî

Şam'lı hadis ravilerinden biridir. Kendisinden Safvan b. Amr rivayette bulunmuştur.⁵⁹

Bu kısa malumattan sonra çalışmamızın esasını teşkil eden Süleymân b. Yesâr'ın hayatı ve hadis ilmindeki yerine geçebiliriz. İlk bölümde hayatı ve şahsiyeti, ikinci bölümde de hadisçiliği, hocaları ve talebelerini belirtecek ve rivayetlerini inceleyeceğiz.

⁵⁵ İbn Hibbân, Muhammed b. Ahmed Ebû Hâtim et-Teymî, *Kitâbü's-Sikât*, Dairetü'l-Maarifi'l-Usmâniye, Haydarabad 1973, VI, 394.

⁵⁶ Mehmet Eren, *Hadis İlminde Rical Bilgisi ve Kaynakları*, İSAM Yayınları, İstanbul 2012, 397.

⁵⁷ Hâkim, 92.

⁵⁸ İbn Mâkûla, Ebû Nasr Sa'dülmelik Ali b. Hibetillâh b. Ali, *el-İkmâl*, Darü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1411, I, 316.

⁵⁹ Buhârî, Muhammed b. İsmâîl, *et-Târîhu'l-Kebîr*, Thk. Ubeyd b. Fîrûz-Umeyr b. Abdîrrahmân, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut tsz., IV, 42; İbn Hibbân, *Kitâbü's-Sikât*, VI, 394.

BİRİNCİ BÖLÜM

HAYATI VE KİŞİLİĞİ

1.1. HAYATI

1.1.1. Doğumu

Süleymân b. Yesâr'ın doğum yılıyla ilgili kesin bir tarih verilmemiştir. Ancak kaynakların çoğunda, Hz. Osman'ın (r.a.) hilafetinin son zamanlarında, 34/654 yılında⁶⁰ dünyaya geldiği kaydedilmesinin yanında 24-27/644-647 yıllarında⁶¹ doğduğu da yer almaktadır.

Bu bilgilerin yanı sıra oğlu Abdulmelik b. Süleymân b. Yesâr'ın, Abdullâh b. Mes'ûd'dan (ö. 32/652-653) aktardığı bir rivayette, Süleymân b. Yesâr'ın: “*Hz. Peygamber Medine’de Meymûne ile evlendiğinde ben dört yaşında idim*”⁶² dediği yer almaktadır. Bu rivayet için İbn Ebî Hâtim (ö. 327/939) munkatı⁶³ değerlendirmesi yapar ve Abdulmelik b. Süleymân'ın tebeu't-tâbiîn'den olduğunu, İbn Mes'ûd'dan hadis rivayet edemeyeceğini; ayrıca İbn Mes'ûd vefat ettiğinde Süleymân b. Yesâr'ın beş yaş civarında olduğunu söyler.⁶⁴ Ayrıca Hz. Peygamber'in, Meymûne validemizle evliliği, 629 yılında Medine ile Mekke arasındaki Nüveyriye mevkiinde Hz. Peygamber ihramlı iken olmuştur.⁶⁵

Kaynakların çoğunda vefat tarihinin 107/725 olarak kabul edilmesi ve 73 yaşında vefat ettiğinin kabul görmüş olmasından dolayı da doğum tarihinin 34/654 olduğu söylenebilir.⁶⁶

⁶⁰ İbn Sa'd, V, 133; Zehebî, Siyer, IV, 444.

⁶¹ İbn Hacer el-Askalânî, Şihâbüddîn Ahmed b. Ali, *Tehzîbu't-Tehzîb*, Nşr. Matbaatü Dâireti'l-Me'ârifî'n-Nizâmiyye, Hindistan 1325, IV, 229.

⁶² Buhârî, *et-Târihu'l-Kebîr*, III, 418.

⁶³ Munkatı: Senesinde peşpeşe olmayarak iki veya sahâbeden sonra ravisi atlanmış/eksik olan yahut mübhem olarak zikredilmiş hadis(Bkz., Aydın, 209).

⁶⁴ İbn Ebî Hâtim, Ebû Muhammed Abdurrahmân er-Râzî, *el-Cerh ve't-Tadîl*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1953, V, 352.

⁶⁵ M. Yaşar Kandemir, “Meymûne”, *DİA*, TDV. Yayınları, İstanbul 2004, XXIX, 506.

⁶⁶ İbn Sa'd, V, 133; Zehebî, Siyer, IV, 444.

1.1.2. Nesebi ve Künyeleri

Süleymân b. Yesâr'ın en bilinen adı Ebû Eyyûb Süleymân b. Yesâr el-Hilâlî el-Medenî'dir. Ebû Eyyûb olan künyesinin yanında Ebû Abdirrahmân, Ebû Abdillâh, Ebû Turâb, Ebû'l-Velîd künyeleriyle de anıldığı olmuştur.⁶⁷

Kaynaklarda, babası Yesâr ve kardeşleri Âta b. Yesâr, Abdulmelik b. Yesâr, Abdullâh b. Yesâr gibi o da Hz. Peygamber'in (s.a.s.) zevcesi Meymûne bnt. el-Hâris b. Hazn el-Hilâliyye'nin (ö. 51/671) kölesi olduğu,⁶⁸ Hz. Meymûne ile mükâtebe akdi yaptığı ve Meymûne'nin de velâ⁶⁹ hakkını daha sonra yeğeni Abdullâh b. Abbâs'a (ö. 68/687) verdiği şeklinde bilgiler geçmesinin yanı sıra Hz. Peygamber'in zevcelerinden Ümmü Seleme (ö. 62/681) ile mükâtebe akdi yaptığı da geçmektedir.⁷⁰ Ancak Süleymân b. Yesâr'ın genelde *mevlâ Meymûne* diye nitelendirildiği göz önüne alınırsa mükâtebe akdini Ümmü Seleme ile değil sahibesi olan Meymûne ile yapmış olduğunu söylemek daha isabetli gözükmemektedir.

İbnu's-Salâh, *Ulûmu'l-Hadis* adlı eserinde *Fukahâ-i Seb'a* olarak bilinen Medine'nin meşhur alimlerinin, Süleymân b. Yesâr hariç Arap kökenli olduğunu söyler.⁷¹

Ayrıca “*Mevâliden kimseden rivayette bulundun mu?*” sorusuna İbn Şihâb, kendilerinden rivayette bulunduğu mevâlî ravilerin isimlerini sayarken Süleymân b. Yesâr'ın da adını sayar.⁷² Babası ve kardeşleri ile beraber mevâliden olmalarından dolayı olsa gerek, kaynaklarda İran asıllı⁷³ oldukları dışında nesebi ile ilgili ayrıntılı bir bilgiye rastlayamadık.⁷⁴

⁶⁷ İbn Sa'd, V, 133; Mizzî, Ebû'l-Haccâc Yûsuf b. Abdurrahmân b. Yûsuf, *Tehzîbu'l-Kemâl fî Esmâi'r-Ricâl*, Thk. Beşşâr Avvâd Ma'rûf, Müessesetü'r-Risâle, Beyrut 1400/1980, XII, 101; Cevherî, Ebu'l-Kâsım Abdurrahmân b. Abdillâh b. Muhammed, *Müsnedü'l-Muvatta*, Thk. Lütî b. Muhammed es-Sağîr-Tâhâ b. Ali Busrî, Dâru'l-Ğarb el-İslâmî, Beyrut 1997, 208.

⁶⁸ İbn Sa'd, V, 133; Zehebî, *Siyer*, IV, 444.

⁶⁹ Velâ: İrse sebep olmaya elverişli bir hükmi yakınlık (Mehmet Erdoğan, *Fıkıh ve Hukuk Terimleri Sözlüğü*, Rağbet Yayınları, İstanbul 1998, 480).

⁷⁰ Zehebî, *Siyer*, IV, 444.

⁷¹ İbnu's-Salâh, 404.

⁷² Râmehurmuzî, 409.

⁷³ İbn Asâkir, Ebû'l-Kâsım Alî b. el-Hasan, *Târîhu Medîneti Dimaşk ve Zikru Fadlihâ*, Thk. Muhibbuddîn el-Amrevî, Dâru'l-Fikr, Beyrut 1995, XL, 440; İbnu's-Salâh, 404.

⁷⁴ Yaptığımız araştırmalar sonucu Asru't-Tâbiîn adlı kitapta Süleymân b. Yesâr'ın biyografisi aktarılırken neseb kısmında Süleymân b. Yesâr ile sahâbeden olan Süleymân b. Surad karıştırılmakta ve Süleymân b. Surad'ın hayatı, Süleymân b. Yesâr'ın hayatı gibi aktarılmaktadır. Müellif aynı kitabın tanıtım bölümünde, Süleymân b. Yesâr'ın tâbiûnun büyüklerinden olduğunu dile getirirken, Neseb bölümünde

Süleyman'ın el-Hilâlî lakabını kendisini azat eden Hz. Meymûne'den aldığı söylenebilir. Çünkü mevâlidenden olan bir kimse, ya sahibine ya da sahibinin kabilesine nispetle çağrılırdı.⁷⁵

1.1.3. Babası ve Annesi

Babasının adı Yesâr'dır. Babasının Hz. Meymûne'nin kölesi ve Farslı⁷⁶ olmasının dışında, annesi ve babası hakkında bir bilgiye rastlamadık.

1.1.4. Kardeşleri

Süleymân b. Yesâr'ın üç kardeşi vardır, bunlar sırasıyla Atâ b. Yesâr (ö. 103/721) Abdulmelik b. Yesâr (ö. 110/728) ve Abdullâh b. Yesâr'dır. Kardeşlerinin de kendisi gibi Hz. Meymûne'nin köleleri oldukları, hadis rivayet ettikleri ve Atâ b. Yesâr'ın Medine'nin ileri gelen fakihlerinden sayıldığı kaynaklarda geçmektedir.⁷⁷

1.1.4.1. Atâ b. Yesâr (ö. 103/721)

Tâbiûn dönemi Medine'nin sayılı fıkıh ve hadis alimlerinden biri olan Ebû Muhammed Atâ b. Yesâr el-Hilâlî el-Medenî 19/640 yılında Medine'de doğmuştur.⁷⁸ Babası ve kardeşleri gibi o da *Mevlâ Meymûne* olarak tanınmaktadır. Süleymân b. Yesâr'dan hadis rivayet edenler arasında da adı geçen⁷⁹ Atâ b. Yesâr, Hz. Âişe (ö. 858/677), Ebû Hüreyre (ö. 58/677), Muâz b. Cebel (ö. 18/639), Abdullâh b. Abbâs (ö. 68/687) gibi sahâbenin önde gelenlerinden hadis rivayet etmiştir.⁸⁰

Süleymân'ın adını bizzat Hz. Peygamber'in değiştirdiğini dile getirerek farkında olmadan Süleymân b. Yesâr'ı sahâbî yapmaktadır. Ayrıca tesbit edebildiğimiz kadarıyla Hz. Ali (r.a.) ile bir araya geldiği aktarılmayan Süleymân b. Yesâr'ın, Süleymân b. Surad ile karıştırılarak Hz. Ali ile olan bir araya gelişleri de bu kitapta aktarılmaktadır (Bkz. Abdulmun'im el-Hâşimî, *Asru't-Tâbiîn*, Daru İbn Kesîr, Şam 2003, 94-102). Aynı kitaba *Siyerü Selefî's-Sâlihîn* adıyla (Erişim 12 Ağustos 2015): http://www.dawahmemo.com/show_d.php?id=1808 internet adresinden de erişilmektedir.

⁷⁵ Demircan, 73.

⁷⁶ İbn Asâkir, LX, 440; Zehebî, *Siyer*, IV, 444.

⁷⁷ İbn Sa'd, V, 133; İbn Asâkir, LXXII, 226; İbn Hacer, *Tehzîbu't-Tehzîb*, IV, 229.

⁷⁸ İbn Sa'd, V, 135.

⁷⁹ Mizzî, XII, 103, Zehebî, *Siyer*, IV, 445.

⁸⁰ Zehebî, *Siyer*, IV, 449.

Saîd b. el-Müseyyeb (ö. 93/712) Atâ b. Yesâr ile Süleymân b. Yesâr'ı kıyaslarken şöyle demiştir: “*Atâ hâkim Süleymân ise müfîdîr.*”⁸¹ Kardeşi Süleymân gibi zühdü ve takvası ile bilinen ve hakkında hadis alimleri tarafından “*sika*”, “*kesiru'l-hadis*” ifadeleri kullanılan Atâ b. Yesâr 103/721 yılında İskenderiye’de vefat etmiştir.⁸²

1.1.4.2. Abdulmelik b. Yesâr (ö. 100/718)

Hz. Meymûne’nin kölesi Yesâr’ın dört oğlundan biri olan Abdulmelik b. Yesâr’ın hayatı hakkında tabakat kitaplarında pek bir bilgiye rastlamadık. Süleymân b. Yesâr’ın da kendisinden hadis rivayet ettiği ve “*sika*” olarak tanımlanan⁸³ Abdulmelik b. Yesâr 100/718 yılında vefat etmiştir.⁸⁴

1.1.4.3. Abdullâh b. Yesâr

Süleymân b. Yesâr’ın bir diğer kardeşi olan Abdullâh b. Yesâr hakkında, kendisinden az hadis rivayet edildiği⁸⁵ dışında herhangi bir bilgiye ulaşamadık.

1.1.5. Yetiştirilmesi

Süleymân b. Yesâr’ın yetiştirilmesi hususunda kaynaklarda fazla bir bilgiye rastlamadık. Kanaatimizce o, Sahâbeyi görmekle kalmamış aksine onlarla uzun süre beraber bulunup onlardan hadis alması suretiyle ilmi ve ahlaki yönden onların birikimlerini şahsına yansıtmıştır. Şöyle ki o: “*Ben, onlarca sahâbîyle görüştim.*”⁸⁶, “*Abdullâh b. Abbâs ve Abdullâh b. Ömer’in hadis derslerine sürekli devam ederdim*”⁸⁷ demiştir. Aynı şekilde yine o Hz. Meymûne’nin bir süre köleliğini yapmış, Ümmü

⁸¹ Fesevî, Ebû Yûsuf Yakûb b. Cüvvân, *Kitâbü'l-Marîfe ve't-târîh*, Thk. Ekrem Ziyâ el-Umerî, Mektebetü Dâr, Medine 1410, I, 549.

⁸² İbn Sa’d, V, 135; Mizzî, XX, 125; Zehebî, Siyer, IV, 448.

⁸³ İbn Hibbân, *Kitabü's-Sikât*, V, 116.

⁸⁴ İbn Sa’d, V, 133; İbn Hacer, *Tehzîbu't-Tehzîb*, VI, 429.

⁸⁵ İbn Sa’d, V, 133; İbn Hibbân, *Kitabü's-Sikât*, V, 53.

⁸⁶ İbn Ebî Hayseme, Ebû Bekr Ahmed b. Zühre b. Harb, *et-Târîhu'l-Kebîr el-Ma'rûf bi-Târîhi İbn Ebî Hayseme*, Thk. Salâh b. Fethî Helel, el-Fârûku'l-Hadîsiyye li't-tibâ'a ve'n-Neşr, Kahire 2004, II, 150.

⁸⁷ İbn Asâkir, LXXII, 231; Zehebî, Şemsuddîn Muhammed b. Ahmed, *Tezkiretü'l-Huffâz*, Thk. Zekerîyya Umeyrât, Dâru'l-Kutubi'l-İlmîyye, Beyrut 1988, I, 70; Nihat Yatkın, *Abdullah İbn Abbâs ve Hadis İlmindeki Yeri*, Yayınevi Yayınları, Ankara 2012, 40.

Seleme'ye kadınların halleri ile ilgili soru sormuş ve Hz Aişe'nin huzuruna çıkıp onunla yüz yüze konuşmuştur.⁸⁸

Ayrıca çok genç denebilecek bir yaşta Emevî Halifesi Velîd b. Abdumelik döneminde, sahâbî Muâviye b. Hudeyc (ö. 52/672) ile birlikte Şam'a sefere çıkmış ve bu seferde Ensâr ve Muhâcir'den onlarca sahâbi ile seyahat etme imkânı bulmuş, onların hadis bilgisinden istifade etmiştir.⁸⁹

1.1.6. Çocukları

Tabakat kitaplarında Süleymân b. Yesâr'dan bahsedilen bölümlerde çocukları zikredilmemektedir. Ancak tespitlerimize göre onun iki oğlu vardır. Birincisinin adı Abdumelik'tir. Süleymân b. Yesâr'ın: "*Hiz. Peygamber Medine'de Meymûne ile evlendiğinde ben dört yaşında idim.*"⁹⁰ dediği sözü bu oğlu tarafından nakledilmiştir. Bu kişi hakkında kaynaklarda *Mevlâ Meymûne* bahsedilmiş olması,⁹¹ onun Süleymân b. Yesâr'ın oğlu olduğu kanaatini desteklemektedir.

Süleymân b. Yesâr'ın diğer oğlunun adı Abdullâh'tır. Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*'de Süleymân b. Yesâr'dan hadis rivayet edenlerden birinin de oğlu Abdullâh olduğunu zikretmektedir.⁹² Abdullâh'ın oğlu Mutarrîf'in (ö. 220/835) Amcası Abdumelik gibi *Mevlâ Meymûne* nisbesiyle anıldığı belirtilmiştir.⁹³

1.1.7. Vefatı

Süleymân b. Yesâr'ın vefat tarihi olarak; *senetül-fukahâ* olarak nitelenen, Medine'nin meşhur alimlerinden olan Saîd b. el-Müseyyeb, Ali b. Husayn, Ebû Bekir b.

⁸⁸ İbn Sa'd, V, 133.

⁸⁹ İbn Asâkir, LXXII, 243; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, I, 511.

⁹⁰ Buhârî, *et-Târihu'l-Kebîr*, III, 418. İbn Ebî Hâtim, *el-Cerh ve't-Ta'dîl* adlı kitabında bu rivayetin munkatî' olduğunu zikretmektedir. Zira senette yer alanlardan Abdullâh b. Mes'ûd (ö. 32/652-653) vefat ettiğinde Süleymân'ın beş yaşında bir çocuk olduğunu ilave etmektedir (Bkz., İbn Ebî Hâtim, V, 352). Ayrıca İbn Hibbân, Abdumelik b. Süleymân b. Yesâr'ı tebeu't-tâbiîn tabakasında saymaktadır (Bkz., İbn Hibbân, *Kitâbü's-Sikât*, VII, 103).

⁹¹ Buhârî, *et-Târihu'l-Kebîr*, III, 418; Sem'ânî, Ebû Sa'd Abdulkerîm b. Muhammed b. Mansûr et-Temîmî, *el-Ensâb*, Thk. Ekrem el-Bûşî, Mektebetü İbn Teymiyye, Kahire 1984, XII, 408; İbn Hibbân, *Kitâbü's-Sikât*, VII, 103.

⁹² Mizzî, XII, 102.

⁹³ Alâuddîn Moğoltay b. Kılıç b. Abdillâh el-Bekcerî el-Hanefî, *İkmâlü Tehzîbi'l-Kemâl*, Thk. Âdil b. Muhammed-Üsâme b. İbrâhîm, el-Farukü'l-Hadise, Kahire 1422, VII, 443; Sem'ânî, XII, 408.

Abdirrahmân gibi alimlerin vefat ettiği 94 yılının yanında⁹⁴, 100,⁹⁵ 103,⁹⁶ 104, 106⁹⁷ gibi farklı tarihler de zikredilmektedir. Ancak kaynakların çoğu onun 107/725 yılında 73 yaşında iken vefat ettiğini belirtmektedir.⁹⁸

1.2. KİŞİLİĞİ

1.2.1. Ahlakî Kişiliği

Medine ulemâsının önde gelen alimlerinden olan Süleymân b. Yesâr, tâbiûn döneminde yaşayan diğer ilim adamları gibi sahâbeden ve Hz. Peygamber'in eşi Meymûne'nin azatlısı olması sebebiyle de *hâne-i saadet*'ten aldığı terbiye ile yetişmiştir. İlmi ile amel eden bir zat olan Süleymân b. Yesâr hakkında kaynaklar, onun zühd ve takvasına değinmekte; iffetli, iyi huylu, güvenilir ve âbid biri⁹⁹ olduğuna vurgu yapmaktadır.

1.2.1.1. Zühdü ve Takvası

Süleymân b. Yesâr, Allah'tan hakkıyla korkan bir zattır. Onun hakkında tabakat eserlerinin çoğu *âbid* ve *fâzıl* tavsifinde bulunmaktadır. Ebû'z-Zinâd Abdullâh b. Zekvân (ö. 131/748), onun bütün seneyi oruçlu geçirdiğini söyler.¹⁰⁰ Suyûtî, *Tabakâtü'l-Huffâz*'da Süleymân için "*Medine'nin sâlihlerindendir*" demektedir.¹⁰¹

Vaktini mümkün mertebe ilme ve ibadete ayıran Süleymân b. Yesâr için Mâlik b. Enes (ö. 179/795): "*Süleymân, bu şehirde (Medine) sünneti en iyi bilenlerdendi*" demiştir. Yine İmâm Mâlik: "*Benim de bulunduğum bir mecliste gereksiz ve boş şeylerin konuşulduğunu gören Süleymân ayakkabılarını alıp oradan ayrıldı*" diyerek onun kemâlatına işaret etmiştir.¹⁰²

⁹⁴ Mizzî, XII, 104.

⁹⁵ İbn Asâkir, LXXII, 242.

⁹⁶ İbn Sa'd, V, 133.

⁹⁷ Zehebî, *Tezkiretü'l-Huffâz*, I, 70.

⁹⁸ İbn Sa'd, V, 133; İbn Asâkir, LXXII, 242; Mizzî, XII, 104; Zehebî, *Siyer*, IV, 446.

⁹⁹ İbn Sa'd, V, 133; Zehebî, *Siyer*, IV, 445; İbn Ebî Hâtim, IV, 149.

¹⁰⁰ Zehebî, *Siyer*, IV, 448.

¹⁰¹ Suyûtî, Ebu'l-Fadl Celâlüddin Abdurrahmân b. Ebî Bekr, *Tabakâtü'l-Huffâz*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1994, I, 42.

¹⁰² Ebû Zür'a, Abdurrahmân b. Amr b. Abdillâh b. Safvân, *Tarîhu Ebî Zür'a ed-Dimeşkî*, Thk. Şükrullâh b. Ni'metillâh el-Kûcânî, Mecmau'l-Luğati'l-Arabiyye, Dimeşk tsz., I, 406; Fesevî, I, 549.

Süleymân b. Yesâr'ın iffet abidesi bir şahsiyet oluşuyla ilgili olarak kaynaklarda şöyle bir hâdise nakledilir:

“Çok yakışıklı olmakla birlikte takva ehli bir insan olan Süleymân b. Yesâr bir arkadaşı ile beraber hac yolculuğu için Medine'den yola çıkar. Bir takım ihtiyaçlarını karşılamak için Ebvâ denen mevkide durakladıklarında, çadırda dinlenirken, arkadaşı yol azıklarını temin etmek üzere Ebvâ çarşısına iner.

Arap bir kadın, kaldığı çadırda onu görür. Eldivenlerini takıp yüzünü parlak bir peçe ile örten kadın, Süleymân'ın kaldığı çadıra girer. Çadırın içine girdikten sonra Süleymân'ın karşısına geçerek yüzünü açar ve ona şöyle seslenir:

- İhtiyacımı giderebilir misin?

Süleymân, kadının yiyecek istediğini zannedip, ona bir şeyler vermek için azık artıklarına uzanınca kadın:

- Onu istemiyorum. Ben, koca ile eşi arasında olanı istiyorum der. Süleymân:

- Seni bana şeytan yolladı, deyip ona sırtını döner.

Bunun üzerine kadın, peçesini alır ve koşarak çadırına geri döner.

Arkadaşı yol azıklarını alıp çadıra döndüğünde Süleymân'ın ağlamaktan gözlerinin şiştiğini ve boğazının tıklandığını fark eder. Bunun üzerine kendisine:

- Neden ağladın? Diye sorar. Süleymân da:

- Bir şey yok, küçük kızımı özledim, diye cevap verir.

- Kızından ayrılalı üç gün olmadı, seni ağlatan başka bir şey olmalı, diyen arkadaşı meselenin ne olduğunu öğrenmeye çalışır.

Arkadaşı ısrarlarını sürdürünce Süleymân başından geçenleri anlatır. Meseleyi dinleyen arkadaşı, elindeki azık torbasını yere bırakır ve O da hüngür hüngür ağlamaya başlar. Arkadaşının ağladığını gören Süleymân:

- Sen niye ağlıyorsun? Diye sorar. Bunun üzerine arkadaşı:

- Asıl ağlaması gereken kişi benim, sen değilsin, diye cevap verir. Süleymân bunun sebebini sorduğunda ise arkadaşı:

- Çünkü senin yerinde o kadının karşısında ben olsaydım kendime hâkim olamayabilirdim, der. Ardından her ikisi birlikte ağlamaya başlarlar.

Süleymân b. Yesâr, Mekke'ye varıp tavâfta bulunup sa'y yaptıktan sonra Hacerü'l-Esved'i ziyaret eder. Hacerü'l-Esved'in yanında bağdaş kurarak uyuklamaya başlamıştır ki zarif, yakışıklı, uzun boylu, nur yüzlü ve güzel kokulu birisi yanında belirir. Süleymân ona:

- Kimsiniz? Diye sorar. O:

- Ben Yûsuf'um (a.s.), der. Bunun üzerine Süleymân tekrar sorar:

- Yûsuf-u Sıddîk mı? diye sorar. O:

- Evet. Diye cevap verince Süleymân:

- Seninle Aziz'in eşi arasında ibretlik bir olay yaşanmıştı değil mi? diye sorar.

Bunun üzerine Yûsuf (a.s.) şöyle der:

- Seninle Arap kadının meselesi daha ibretliktir...¹⁰³

1.2.2. İlmî Kişiliği

Bu kısımda, Medine'nin önde gelen fıkıh ve hadis alimlerinden biri olan Süleymân b. Yesâr'ın *Fukahâ-i Seb'a*'dan sayılmasından, Ömer b. Abdilazîz'in (ö. 101/720) Medine valisi iken kendisini çarşı emini (murâkıb) yapmasından¹⁰⁴ ve fetva heyetine almasından bahsedeceğiz.

Süleymân b. Yesâr'ın Medine'nin yedi fakîhinden sayılması ve fetva heyetinde yer alması, yaşadığı dönemde Hz. Peygamber'in sünnetini iyi bilenlerden biri olduğunu göstermektedir. Nitekim Ebû'z-Zinâd, Medine fukahâsı içerisinde fıkıh bilgisine güvenilen kimseleri sayarken Süleymân b. Yesâr'ı da zikretmiştir.¹⁰⁵

Tâbiûn döneminde Medine'de *sünnet-i mâziye* denilen bir kavrama dikkat çekilmektedir ki, bununla genelde Hz. Peygamber'in bir uygulamasından doğan ve kendi zamanlarına kadar gelen tatbikat kastedilmektedir.¹⁰⁶ Bu dönemde Medine'de ileri gelen fakihlerden olabilmek için Hz. Peygamber'in hadislerini ve sünnetini iyi bilmek gerekmektedir. Süleymân b. Yesâr da aynı dönemde yaşadığı Medine'nin en önde gelen alimi olan Saîd b. el-Müseyyeb ile kıyaslanmış ve tabakat kitaplarında onun ilmi üstünlüğünü belirten pek çok şey söylenmiştir.

¹⁰³ Ebû Nu'aym, II, 191; Zehebî, *Tezkiretü'l-Huffâz*, I, 70; a. mlf., *Siyer*, IV, 446.

¹⁰⁴ İbn Sa'd, 533; İbn Ebî Hayseme, II, 149.

¹⁰⁵ İbn Asâkir, LXXII, 233.

¹⁰⁶ İshak Emin Aktepe, *Erken Dönem İslam Hukukçularının Sünnet Anlayışı*, İnsan Yayınları, İstanbul 2010, 111.

Hasen b. Muhammed b. Hanefiye (ö. 100/718) onun hakkında şöyle demiştir: “*Süleymân b. Yesâr, meseleleri Saîd b. el-Müseyyeb’den daha iyi kavradı.*”¹⁰⁷ Mâlik b. Enes ise: “*Süleymân, Saîd b. el-Müseyyeb’ten sonra insanların en alimi idi.*”¹⁰⁸ demiştir. Yine Saîd b. el-Müseyyeb kendisine fetva için gelenleri Süleymân b. Yesâr’a gönderir ve “*Günümüzde yaşayanların en alimi Süleymân’dır.*” derdi.¹⁰⁹ Katâde (ö. 118/736) de: “*Medine’ye varıp talâk hakkında en iyi bilen sorduğumda ‘Süleymân b. Yesâr’ dediler.*”¹¹⁰ demiştir. Ayrıca tebliğ ve irşad faaliyeti için Kuzey Afrika’ya seyahatte bulunduğu da aktarılmaktadır.¹¹¹

1.2.2.1. Fukahâ-i Seb’a’dan Sayılması

Süleymân b. Yesâr, Medine’nin önde gelen ulemâsı olarak bilinen *Fukahâ-i Seb’a*’dan (yedi fakih) biridir.¹¹² İslâm hukuk metodolojisine *amel-i ehl-i Medine* kavramının girmesine zemin hazırlayan¹¹³ bu alimler hakkında, tâbiûn ulemâsından biri olan Ebu’z-Zinâd (ö. 130/747) şöyle der: “*Kendilerine sual sorulan, görüşleriyle fetvalarına müracaat edilen Medine’nin yedi fakihî şunlardır: Saîd b. el-Müseyyeb (ö. 94/713), Urve b. ez-Zübeyr (ö. 94/713), Ebû Bekr b. Abdîrrahmân (ö. 94/713), Ubeydullâh b. Abdillâh b. Utbe (ö. 98/716), Kâsım b. Muhammed (ö. 106/724), Hârice b. Zeyd (ö. 100/718) ve Süleymân b. Yesâr (ö. 107/725)*”¹¹⁴

Kaynaklarda, *Fukahâ-i Seb’a*’dan olanlar böyle sıralanmışsa da bazı rivayetlerde Ebu Bekir b. Abdîrrahman’ın yerine Ebû Seleme (ö. 104/722) ilave edilmiş ya da her ikisi de kabul edilmeyip sayılan altı alime Sâlim b. Abdillâh b. Ömer (ö. 106/724) ilave edilmiştir.¹¹⁵ Aşağıda *Fukahâ-i Seb’a*’dan sayılan en meşhur altı fakihten kısaca

¹⁰⁷ İbn Sa’d, II, 293; Mizzî, XII, 103-104; Zehebî, *Tezkiretü’l-Huffâz*, I, 70

¹⁰⁸ Zehebî, *Siyer*, IV, 448; Şîrâzî, Ebû İshâk, *Tabakâtu’l-Fukahâ*, Thk. İhsân Abbâs, Dâru’r-Râidi’l-Arabî, Beyrut 1981, I, 61.

¹⁰⁹ Mizzî, XII, 103-104; Zehebî, *Tezkiretü’l-Huffâz*, I, 70.

¹¹⁰ İbn Sa’d, V, 133.

¹¹¹ İsmail Yiğit, “*Meşrikiler*”, *DİA*, TDV. Yayınları, İstanbul 2004, XXIX, 377.

¹¹² Nevevî, Muhyiddin Ebû Zekerîyya, *et-Takrîb ve’t-Teyssîr li-Ma’rifeti Süneni’l-Beşîri’n-Nezîr*, Thk. Muhammed Osmân el-Haşt, Dâru’l-Kitâbi’l-Arabî, Beyrut 1985, 95; Suyûtî, *Tedribu’r-Râvî fi Şerhi Takrîbi’n-Nevevî*, III, 861.

¹¹³ Cengiz Kallek, “*Fukahâ-i Seb’a*”, *DİA*, TDV. Yay., İstanbul 1996, XIII, 214.

¹¹⁴ Zehebî, *Siyer*, IV, 444.

¹¹⁵ İbn Hallikân, Ebu’l-Abbâs Şemsüddîn Ahmed b. Muhammed b. Ebî Bekr, *Vefeyâtü’l-A’yân ve Enbâu Ebnâi’z-Zemân*, Dâru s-Sâdr, Beyrut 1978, I, 282; Suyûtî, *Tedribu’r-Râvî fi Şerhi Takrîbi’n-Nevevî*, III, 861; Kallek, “*Fukahâ-i Seb’a*”, 214.

bahsedeceğiz. Süleymân b. Yesâr hakkında daha önce malumat verdiğimiz için burada ondan tekrar bahsetmeyeceğiz.

1.2.2.1.1. Saîd b. el-Müseyyeb (ö. 94/713)

Saîd b. el-Müseyyeb, Hz. Ömer'in (ö. 23/644) hilafetinin ikinci yılında doğmuştur.¹¹⁶ Kendisi tâbiûn döneminin en ileri gelen fakîhi olarak bilinmektedir. Kaynakların çoğu onu, Hz. Peygamber ve sahâbenin fetva ve hükümlerini en iyi bilen kişi olarak vermektedir.

Katâde b. Di'âme (ö. 118/736), helâl ve haramı en iyi bilen Saîd b. el-Müseyyeb olduğunu aktarmıştır. Aynı şekilde, ondan rivayette bulunan ez-Zührî (ö. 124/742) ve Mekhûl (ö. 118/736) gibi pek çok kişi onun hadis, fıkıh gibi ilimlerdeki üstünlüğünü dile getirmişlerdir. Mekhûl eş-Şâmî onun için: *"İlim tahsili için dolaştığım yerlerde ondan daha alim bir kimseye rastlamadım"* derken, Ali b. el-Medînî de (ö. 234/848): *"Tâbiûn içerisinde İbnü'l-Müseyyeb'ten daha alim birini bilmiyorum."* diyerek ondan övgüyle bahsetmiştir.¹¹⁷

Hicaz ulemâsının imamı olarak kabul edilen Saîd b. el-Müseyyeb, Ebû Hüreyre'nin (r.a.) kızı ile evlenmiş ve sahâbeden birçok kişi ile görüşüp onlardan hadis dinleyip nakletmiştir. Süleymân b. Yesâr, onun kayınpederi Ebû Hüreyre'den hadis nakletmesi hakkında şöyle demiştir: *"Ben, Saîd b. el-Müseyyeb ve Kabîsa b. Züeyb, Zeyd b. Sâbit'in ve İbn Abbâs'ın ders meclisinde bulunurduk. Akraba olmaları sebebiyle Ebû Hüreyre'nin rivayetlerini içimizde en iyi Sâîd biliyordu."*¹¹⁸

Saîd b. el-Müseyyeb, Emevî halifesi Abdulmelik, oğulları Süleymân ve Velîd için biat almak istediği zaman onlara itaat etmeyerek yönetimle ters düşmüş ve bundan dolayı cezalandırılmıştır.¹¹⁹

Halife Velîd b. Abdulmelik döneminde, pek çok alimin vefat etmiş olmasından dolayı, *senetü'l-fukahâ* diye anılan 94/712 yılında vefat etmiştir.¹²⁰

¹¹⁶ İbn Hacer, *Tehzîbu't-Tehzîb*, IV, 84-85.

¹¹⁷ İbn Sa'd, II, 292; İbn Hacer, *Tehzîbu't-Tehzîb*, IV, 86.

¹¹⁸ İbn Sa'd, II, 290.

¹¹⁹ Fesevî, I, 471.

¹²⁰ İbn Hacer, *Tehzîbu't-Tehzîb*, IV, 87.

1.2.2.1.2. Urve b. ez-Zübeyr (ö. 94/713)

Urve b. ez-Zübeyr Hz. Ömer'in hilafetinin son zamanlarında h. 22 yahut 23 yılında doğmuştur. Babası, Hz. Peygamber'in halası Safiyye'nin oğlu olan ve cennetle müjdelenen büyük sahâbî Zübeyr b. Avvâm (ö. 36/656), annesi ise Hz. Ebû Bekir'in kızı Esmâ'dır.¹²¹

Urve, Emevîler'in saltanatına karşı halifeliliğini ilan eden Abdullâh b. ez-Zübeyr'in (ö. 73/692) öz kardeşi olmasına rağmen siyasî olaylara karışmayıp ömrünü ilme ve ibadete adanmıştır. İbn Sa'd ondan “*sika, sebt, fakih, alim, güvenilir*” olarak bahseder ve onu ikinci tabakadan sayar. İbn Şihâb ez-Zührî, onun ilmî derinliğini, bitmek tükenmek bilmeyen bir deryaya benzetmiştir. Teyzesi Hz. Âişe'nin hadislerini en iyi bilenlerden biri olarak kabul edilen Urve, 94/713 yılında vefat etmiştir.¹²²

1.2.2.1.3. Ebû Bekr b. Abdurrahmân (ö. 94/713)

Hz. Ömer'in hilafeti döneminde 22/643 veya 23/644 yıllarında doğmuştur. Babası, okuma-yazma bildiğinden Hz. Osman (r.a.) döneminde mushaf çoğaltma ile görevlendirilen Abdurrahmân b. Hâris'tir.¹²³

Ebû Bekr, Kureyş'in ileri gelenlerinden olmasının yanında ibadette olan hassasiyetinden dolayı *Kureyş'in râhibi* olarak adlandırılmıştır.¹²⁴ Ömer b. Abdilazîz Medine valisi olunca, tâbiûn döneminin önde gelen alimlerinden olan Ebû Bekr'i, danışma meclisine yani fetva heyetine almıştır.¹²⁵ Ebu'z-Zinâd'ın, Medine fukahâsından görüşlerine başvurularlardan biri¹²⁶ olarak saydığı Ebû Bekr b. Abdurrahmân da Saîd b. el-Müseyyeb ve Urve b. ez-Zübeyr gibi 94/713 senesinde *senetü'l-fukahâ*'da vefat etmiştir.¹²⁷

¹²¹ İbn Hacer, *Tehzibu't-Tehzib*, VII, 183.

¹²² İbn Hacer, *Tehzibu't-Tehzib*, VII, 182; Urve b. ez-Zübeyr hakkında ayrıntılı bilgi almak için Bkz., Fikret Özçelik, *Urve b. ez-Zübeyr ve Hadis İlmindeki Yeri*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), AÜSBE, Erzurum 2012.

¹²³ İbn Sa'd, V, 127.

¹²⁴ İbn Sa'd, V, 160.

¹²⁵ İbn Sa'd, V, 334.

¹²⁶ Zehebî, *Siyer*, IV, 445.

¹²⁷ İbn Hacer, *Tehzibu't-Tehzib*, VII, 182.

1.2.2.1.4. Ubeydullâh b. Abdillâh b. Utbe (ö. 98/716)

Meşhur sahâbî Abdullâh b. Mes'ûd'un yeğeni, tâbiûn döneminin büyük alimlerinden sayılan Ubeydullâh b. Abdillâh, Hz. Ömer'in (r.a.) halifeliği döneminde veya daha sonraları dünyaya gelmiştir.¹²⁸

İbn Sa'd, *Tabakât*'ında ondan bahsederken “*kesîru'l-hadis, fakîh ve sika*” olarak sözeder.¹²⁹ Özellikle helâller ve haramlar konusunda iyi bir bilgiye sahip olmasının yanında iyi bir şair olarak da tanınır. Kendisine talebelik yapan Ömer b. Abdilazîz, Ubeydullâh hakkında: “*Onunla birlikte olduğum bir meclis, dünyadan ve içindekilerden daha hayırlıdır*”¹³⁰ demektedir.

Yaşlılığında gözlerini kaybeden Ubeydullâh b. Abdillâh b. Utbe, 98/716 senesinde vefat etmiştir.¹³¹

1.2.2.1.5. Kâsım b. Muhammed (ö. 100/718)

Hz. Ebû Bekir'in (r.a.) torunu, Hz. Âişe'nin yeğeni olan Kâsım b. Muhammed 31/652 senesinde, Hz. Osman'ın hilafeti döneminde dünyaya gelmiştir. Halası Hz. Âişe'nin yanında büyümüş olmasından dolayı onun hadislerini en iyi bilenlerden biri olarak kabul edilir. Ebu'z-Zinâd onun hakkında: “*Kâsım b. Muhammed'den daha alim birini görmedim*” derken, İmâm Mâlik ise: “*O, bu ümmetin fakîhlerindendir*” demiştir.¹³²

İbn Sa'd'ın, hakkında “*sika, alim, fakîh ve kesîru'l-hadîs*” dediği Kâsım b. Muhammed, 106/724 yılında hac yolunda iken Medine ile Mekke arası bir yerde vefat etmiştir.¹³³

¹²⁸ Zehebî, *Siyer*, IV, 475.

¹²⁹ İbn Sa'd, V, 250.

¹³⁰ İbn Hacer, *Tehzîbu't-Tehzîb*, VII, 23.

¹³¹ Zehebî, *Siyer*, IV, 475.

¹³² İbn Hacer, *Tehzîbu't-Tehzîb*, VIII, 333.

¹³³ İbn Sa'd, V, 148.

1.2.2.1.6. Hârice b. Zeyd (ö. 100/718)

Hiz. Peygamber'in vahiy kâtiplerinden Zeyd b. Sâbit'in oğlu olan Hârice b. Zeyd 29/650 yılında doğmuştur.¹³⁴ Özellikle miras ve ferâiz konusunda derin bir bilgiye sahip olan Hârice b. Zeyd hakkında İbn Sa'd "kesîru'l-hadis" tabirini kullanmıştır.¹³⁵

Mus'ab b. Abdillâh ise: "Talha b. Abdirrahmân ile Hârice b. Zeyd miras paylaşımı yapar ve bu paylaşımların belgelerini düzenlerlerdi, insanlar onların yapmış olduğu bu taksimatı kabul ederlerdi" der.¹³⁶

Ömer b. Abdilazîz'in fetva kurulunda olan Hârice b. Zeyd 100/718 yılında vefat etmiştir. Cenaze namazını Medine valisi Ebû Bekr b. Hazm kıldırılmıştır. Ölüm haberini duyan Ömer b. Abdilazîz: "Allah'a yemin ederim ki onun ölümü İslâm'da bir boşluk meydana getirmiştir" diyerek üzüntüsünü ifade etmiştir.¹³⁷

Süleymân b. Yesâr'ın da içinde bulunduğu Medine'nin önde gelen alimlerine ne zamandan beri *Fukahâ-i Seb'a* tabirinin kullanıldığına dair Cengiz Kallek şunları kaydetmiştir:

"Bazı araştırmacılara göre, ilk fıkıh ekolünü oluşturan bu yedi alime atfen yaşadıkları döneme "fukahâ-i seb'a asrı" denmektedir. Medine'deki tâbiîn ulemâsının, isimleri üzerinde dahi tam bir mutabakat sağlanamayan bu yedi fakihten ibaret olmadığını belirten Joseph Schacht'ın iddiasına göre Tahâvî'nin (ö. 321/933) Şerhu Me'âni'l-Âsâr'ı ile (I, 163) Ebu'l-Ferec el-İsfahânî'nin (ö. 356/967) el-Eğânî'si (VIII, 96) fukahâ-i seb'a kavramına yer veren ilk kaynakları teşkil etmektedir; dolayısıyla hicrî I. asrın sonlarında bilinmeyen bu terim sonradan uydurulmuştur.

Tâbiîn dönemi Medine ulemâsının bu yedi fakihten ibaret olmadığı tarihî bir gerçektir. Ancak altı isim üzerinde birleşen kaynakların sadece yedincisinde ihtilâfa düşmesi, ayrıca fukahâ-i seb'a kavramının Tahâvî ve İsfahânî'den bir asır önce yaşamış bulunan İbn Sa'd'ın et-Tabakâtü'l-Kübrâ'sında yer alması, Schacht'ın tesbitinin sağlıklı olmadığını göstermektedir. Ebu'z-Zinâd'ın (ö. 130/748) "haddesenî es-seb'a"

¹³⁴ Mizzî, VIII, 9,

¹³⁵ İbn Sa'd, V, 202; İbn Hacer, Tehzîbu't-Tehzîb, III, 75.

¹³⁶ İbn Hacer, Tehzîbu't-Tehzîb, III, 74-75.

¹³⁷ İbn Sa'd, V, 202; Zehebî, Siyer, IV, 440.

diye hadis rivayet ettiğine dair haberlerden (İbn Sa'd, s. 319) anlaşıldığına göre *fukahâ-i seb'a* tabiri daha hicrî II. yüzyılın başlarında bilinmekteydi."¹³⁸

Ayrıca Abdurrahmân b. Ebi'z-Zinâd'ın (ö. 174/790) *Kitâbü Rey'i'l-Fukahâi's-Seb'a min Ehli'l-Medîne ve mâ ihtelefû fih* adında bir eser yazmış olduğuna bakılırsa, hicrî II. yüzyılın ortasına doğru *Fukahâ-i Seb'a* dediğimiz bu alimlerin görüşlerinin bir araya getirildiği ve karşılaştırıldığı da ortaya çıkmaktadır.¹³⁹ Fakat ilk dönemlerde yazılmış olan birçok eser gibi bu da günümüze ulaşmamıştır.¹⁴⁰

İslam hukuk tarihinde adlarından sıkça söz edilen, Medine fukahâsı içerisinde ayrı bir yere sahip olan bu alimler, yanlarında yetiştikleri sahâbeden Hz. Âişe, Hz. Ömer, Hz. Osman, Ebû Hüreyre, Abdullâh b. Ömer, Zeyd b. Sâbit ve Abdullâh b. Abbâs gibi fakih ve alim şahsiyetlerden aldıkları Kur'ân ve Sünnet'e dair bilgilerin yanı sıra onların fikhî görüşlerini de kendilerinden sonra gelen talebeleri ez-Zührî, Nâfi', Ebû'z-Zinâd, Yahyâ b. Saîd gibi alimlere aktarmışlardır.¹⁴¹ Bu alimlerden özellikle İbn Ömer'in azatlısı Nâfi' ve İbn Şihâb ez-Zührî aracılığıyla *Fukahâ-i Seba*'nın fikhî görüşleri *amel-i ehli Medine* kavramının öncüsü İmâm Mâlik'e (ö. 179/795) kadar ulaştırılmıştır.¹⁴²

Mâlikîler'i, icmâi Medine ehliyle sınırlı tuttukları yönündeki bir iddiadan hareketle tenkit edenler arasında, Mâlik b. Enes'e göre icmânın *Fukahâ-i Seb'a*'nın ittifakından ibaret sayıldığı görüşüne yer verenler de bulunmaktadır. Ancak kaynaklarda doğruluğunu belgeleyen bir delile rastlanmayan bu iddia bazı Mâlikî müelliflerince reddedilmiştir.¹⁴³

1.2.2.2. Fetva Heyetinde Yer Alması

Süleymân b. Yesâr'ın engin hadis ve fıkıh bilgisi, onun, çevresinde fark edilmesini sağlamış ve onu döneminde saygın bir konuma getirmiştir. Bu saygınlık,

¹³⁸ Cengiz Kallek, "Fukahâ-i Seb'a", XIII, 214.

¹³⁹ İbnü'n-Nedîm, Ebu'l-Ferec Muhammed b. İshâk, *el-Fihrist*, Beyrut 1978, 315.

¹⁴⁰ Ulu, 64.

¹⁴¹ Fesevî, I, 353.

¹⁴² Mehmet Özşenel, *Sünnet ve Hadîsi Degerlendirme ve Anlamada Ehl-i Re'y-Ehl-i Hadîs Yaklaşımları ve İmam Şeybânî*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul 1999, 93.

¹⁴³ Kallek, "Fukahâ-i Seb'a", XIII, 214.

dönemin Medine valisi olan Ömer b. Abdilazîz tarafından kurulan fetva heyetinde yer almasını sağlamıştır.¹⁴⁴

Emeviler döneminin, ilme ve alime en çok değer veren halifesi olarak bilinen Ömer b. Abdilazîz halife olmadan önce, amcasının oğlu olan Halife Velid b. Abdulmelik (ö. 86/705) döneminde 87/706 yılında Medine valiliğine getirilmiştir.¹⁴⁵ Medine valiliğine atanır atanmaz ilk icraatı, Süleymân b. Yesâr'ın da içinde bulunduğu, şehrin on meşhur fakihıyla görüşüp onları danışma meclisine alması olmuştur. Bu alimlerin altı tanesi *Fukahâ-ı Seb'a*'dan Urve b. ez-Zübeyr, Kâsım b. Muhammed, Ebû Bekr b. Abdirrahmân, Hârice b. Zeyd, Ubeydullâh b. Abdillâh, Süleyman b. Yesâr, dördü ise Medine'nin önde gelen alimlerinden Abdullah b. Abdullah b. Ömer (ö.105/723), Sâlim b. Abdillâh b. Ömer (ö. 106/724), Ebû Bekr b. Süleymân b. Ebî Hasme, Abdullâh b. Âmir b. Rebîa'dır.¹⁴⁶

Ömer b. Abdilazîz, bu ismini saydığımız on fakîhe kendilerini danışma/fetva meclisine aldığını söylerken şöyle hitab eder: “*Muhakkak ki, ben sizi karşılığında sevap alacağınız bir iş için çağırdım. Bu konuda hakkın yardımcıları olunuz. Ben, sizin görüşünüz veya sizden birinizin görüşüne başvurmadıkça bir hüküm vermek istemem. O halde memurlarımdan aşırı giden yahut haksızlık yapan birini görürseniz Allah adına bunu bana bildiriniz*”¹⁴⁷

Medine'nin en saygın alimi ve *Fukahâ-ı Seb'a*'dan olan Saîd b. el-Müseyyeb'in Ömer b. Abdilazîz'in danışma meclisinde olmamasının nedeni hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlamadık. Ancak kanaatimizce, Ömer b. Abdilazîz'in Medine'de bulunduğu dönemde, derslerini takib ederek kendisinden istifade ettiği,¹⁴⁸ Saîd b. el-Müseyyeb'in daha önce bahsedilen halife Abdulmelik b. Mervan'ın oğulları için istediği beyatı vermemesinden dolayı idareyle düştüğü fikir ayrılığından¹⁴⁹ dolayı oluşturulan danışma meclisine çağrılmadığını düşünmek mümkündür. Diğer yandan, Ömer b. Abdilazîz ile yakın ilişkileri olan ve beraber seyahatler yaptıkları aktarılan¹⁵⁰ Süleymân

¹⁴⁴ İbn Sa'd, V, 133.

¹⁴⁵ İsmail Yiğit, “Ömer b. Abdulaziz”, *DİA*, TDV. Yayınları, İstanbul 2007, XXXIV, 53.

¹⁴⁶ İbn Sa'd, V, 334.

¹⁴⁷ İbn Sa'd, V, 334.

¹⁴⁸ Yiğit “Ömer b. Abdulaziz”, XXXIV, 53.

¹⁴⁹ Fesevî, I, 471.

¹⁵⁰ İbn Asâkir, LXXII, 226.

b. Yesâr'ın, oluşturulan fetva heyetinde yer alması ise onun ilmi saygınlığının yanı sıra, devrin yönetimiyle iyi ilişkiler içerisinde olduğunu da göstermektedir.

1.2.2.3. Fetvaları

Tasnif edilen ilk hadis eserlerinden olan Abdürrezzâk es-San'ânî (ö. 211/826-27) ve Ebû Bekir b. Ebî Şeybe'nin (ö. 235/849) *el-Musannef*'inde Süleymân b. Yesâr'a ait olduğunu tesbit edebildiğimiz hadislerin toplamı mükerrerlerle birlikte 182 adettir. Bunların 105'i İbn Ebî Şeybe'nin, 77'si ise Abdürrezzâk'ın *Musannef*'inde yer almaktadır. Yine bu rivayetler içerisinde, Abdürrezzâk'ın kitabında Süleymân b. Yesâr'a ait 14 fetva bulunurken, İbn Ebî Şeybe'ninkinde 41 adet fetva vardır. Fetvalarının tümünü burada aktarmamız çalışmamızın sınırlarını aşacağı için biz sadece önemli gördüğümüz birkaç fetvasını burada aktaracağız:

- Hurmaların daha ağaç dalında yaş halde satılması caizdir.¹⁵¹
- Hamile iken hayız olmaksızın kan gördüğünü iddia eden bir kadın, gusl abdesti alıp, avret mahalline bir bez koyarak namazını kılabilir.¹⁵²
- Adetten çıkan bir kadın ile yıkanmadan birlikte olunamaz.¹⁵³
- Kusurlu bir mal, sadaka olarak verilemez.¹⁵⁴
- Arafat'ta vakfe yapan bir kimse haccını eda etmiş demektir. Vakfe yaparken insanların toplu halde olduğu bir yerde bulunmasına gerek yoktur.¹⁵⁵

Fetvalarına genel olarak bakıldığında fukahâ-ı seb'a'nınakilere muvafık olduğu görülecektir.¹⁵⁶

Buraya kadar hayatı ve ilmi kişiliğinden sözetmeye çalıştığımız, zühd ve takva sahibi, âbid bir şahsiyet olan Süleymân b. Yesâr'ın kanaatimizce *mevâlî*den olması sebebiyle, kaynaklarda, aynı dönemde beraber yaşadığı kişilere nazaran hayatı hakkında

¹⁵¹ Abdurrezzâk b. Hemâm, Ebû Bekr es-San'ânî, *el-Musannef*, Thk. Habîbu'r-Rahmân el-A'zamî, el-Mektebetu'l-İslâmî, Beyrut 1983, VIII, 40,41.

¹⁵² Abdurrezzâk, I, 317; İbn Ebî Şeybe, Ebû Bekr Abdullah, *el-Musannef*, Thk. Hamed b. Abdillâh-Muhammed b. İbrahim, Mektebetu'r-Rüşd, Riyâd 2004, IV, 306.

¹⁵³ Abdurrezzâk, I, 331.

¹⁵⁴ İbn Ebî Şeybe, VI, 431.

¹⁵⁵ İbn Ebî Şeybe, VIII, 267.

¹⁵⁶ Bkz. Abdurrezzâk, VI, 238, 351, VIII, 18, IX, 301; İbn Ebî Şeybe, I, 96, II 431, III, 48, 482, IV, 210, V, 38.

tafsilatlı bir bilgiye yer verilmemiştir. Coğunlukla, yaşadığı dönemdeki sahâbeden istifade etmiş olması, fîtneden uzak duruşu, ilmî üstünlüğü ve özellikle de fakîh oluşu dile getirilmiştir.¹⁵⁷

¹⁵⁷ İbn Sa'd, V, 133; Zehebî, *Siyer*, IV, 444; Zehebî, *Tezkiretü'l-Huffâz*, I, 70; Mizzî, XII, 103-104.

İKİNCİ BÖLÜM

HADİS İLMİNDEKİ YERİ

Bu bölümde, Süleymân b. Yesâr'ın hadis ilmindeki yerinin anlaşılabilmesi için kaynaklarda onun hadisçiliği hakkında bulunan bilgilerin yanı sıra, hocaları (kendilerinden hadis rivayet ettiği kimseler) ve talebeleri (râvîleri) hakkında ulaşabildiğimiz bilgilere de yer verilerek Süleymân b. Yesâr'ın hadis ilmindeki yeri tesbit edilmeye çalışılacaktır.

2.1. HADİSÇİLİĞİ

Süleymân b. Yesâr, İslâm devletinin başkenti olan Medine'de, Hz. Peygamber'in güzîde eşi Hz. Meymûne'nin azatlısı olarak *hâne-i saadet*'ten aldığı terbiye ile yetişmiştir. Muâviye b. Hudeyc (ö. 52/672) ile birlikte çıktığı Afrika seferinde Ensâr ve Muhacir'den onlarca sahâbî ile seyahat etme fırsatı bulmuş,¹⁵⁸ ilmî birikimine işaret ederek de: “*Onlarca sahâbî ile görüşme imkânı buldum*” demiştir.¹⁵⁹

Hadis tarihi açısından en önemli dönemlerden biri olan hicri ilk asrın ikinci yarısında yaşayan, tâbiûn neslinin üçüncü tabakasından sayılmasının yanında mevâlî muhaddislerden olan¹⁶⁰ Süleymân b. Yesâr, döneminin şöhret bulmuş muhaddis¹⁶¹ ve fakihlerinden biri olmuştur.¹⁶² Nitekim Mâlik b. Enes, Süleymân b. Yesâr hakkında “*Bu beldede (Medine) sünneti en iyi bilenlerden biri idi*” demektedir.¹⁶³

Süleymân b. Yesâr denilince akla ilk gelen onun *Fukahâ-ı Seb'a*'dan olmasıdır. Fukahâ-i Seb'a'dan sayılan alimler incelendiğinde, hepsinin yaşadıkları dönemde hadisi iyi bilen, rivayet eden ve hadislerden hüküm çıkarabilen kişiler oldukları görülecektir.¹⁶⁴ Zira *ameli ehl-i Medîne* kavramının öncüleri olan bu kişiler,¹⁶⁵ *sünnet-i mâziye* denilen Hz. Peygamber'den yaşadıkları zamana kadar gelen uygulamalardan hükümler

¹⁵⁸ İbn Asâkir, LXXII, 243; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, I, 511.

¹⁵⁹ İbn Ebî Hayseme, II, 150.

¹⁶⁰ Öztürk, 105.

¹⁶¹ Muhammed Ebû Zehv, *el-Hadîs ve'l-Muhaddisûn*, Trc. Selman Başaran, M. Ali Sönmez, Ensar Neşriyat, İstanbul 2007, 199.

¹⁶² Zehebî, *Tezkiretü'l-Huffâz*, I, 70.

¹⁶³ İbn Asâkir, LXXII, 236.

¹⁶⁴ W. Montgomery Watt, *İslâm Düşüncesinin Teşekkül Devri*, Trc. Ethem Ruhi Fırlalı, Sarkaç Yayınları, Ankara tsz., 87-98.

¹⁶⁵ Kallek, “Fukahâ-i Seb'a”, XIII, 214.

çıkarmışlardır.¹⁶⁶ Daha önce bahsedildiği üzere Emevî halifesi Ömer b. Abdilazîz'in, dönemin problemlerine çözüm bulmak için oluşturduğu fetva meclisine Süleymân b. Yesâr'ı davet etmiş¹⁶⁷ olması da Süleymân'ın yaşadığı dönemde hadis/sünnet alanında etkin bir şahsiyet olduğunun kanıtı olarak değerlendirilebilir.

Bütün bunların yanısıra onun, tâbiûn döneminde Hz. Peygamber'in (s.a.s.) sünnetini elde etmek için yolculuğa çıkan, onu korumaya ve anlamaya çalışan kişilerden biri olarak kaydedilmesi, hadis ilmi bakımından yaşadığı zamanın öne çıkan simaları arasında olduğunu gösterir.¹⁶⁸

Ayrıca biyografisine genel ricâl kitapları dışında özel olarak muhaddislerin meşhurlarının biyografileri için hazırlanan tabakat kitaplarında da yer verilmesi ve Medine'nin meşhur muhaddisleri denilince onun adının da zikredilmesi¹⁶⁹ hadis bilgisinin üst düzeyde olduğuna da işaretir.¹⁷⁰

Süleymân b. Yesâr'ın da içinde bulunduğu tâbiûn alimleri, sahâbeden aldıkları ilmin muhafazası ve naklinde son derece titiz davranmışlardır. Bulundukları yerlerde, hadislerin sıhhatine gölge düşürebilecek her türlü davranışı tenkit etmekten kaçınmamış ve bu konuda büyük gayret sarfetmişlerdir. Bu bağlamda Süleymân b. Yesâr, A'zamî'nin *Menhecu'n-Nakd inde'l-Muhaddisîn* adlı eserinde ilk hadis tenkitçileri arasında sayılmasına rağmen¹⁷¹ kaynaklarda onun herhangi bir ravi hakkında yapmış olduğu cerh ifadesine rastlayamadık.

Hadis rivayet metodlarından *arz* metodunu¹⁷² kabul edenlerden¹⁷³ biri olan Süleymân b. Yesâr hakkında İbn Sa'd (ö. 230/844) *kesîru'l-hadis*,¹⁷⁴ el-İclî (ö. 261/875) *sika* ve *fakih*,¹⁷⁵ İbn Hibbân (ö. 354/965) ise *sika* tabirini kullanır.¹⁷⁶ İbn Ebi Hâtim,

¹⁶⁶ Aktepe, 111.

¹⁶⁷ İbn Sa'd, V, 334.

¹⁶⁸ İbn Hibbân, *Kitâbu'l-Mecrûhîn mine'l-Muhaddisîn*, Thk. Mahmud İbrahim Zayid, Dâru'l Ma'rife Beyrut 1996, I, 39-40.

¹⁶⁹ Talat Koçyiğit, *Hadis Usûlü*, AÜİF Yayınları, Ankara 1987, 40.

¹⁷⁰ Zehebî, *Tezkiretü'l-Huffâz*, I, 70; Suyûtî, *Tabakâtü'l-Huffâz*, I, 42; İbn Abdilhâdî, Ebû Abdullah Muhammed b. Ahmed, *Tabakâtü Ulemâi'l Hadis*, Thk. Ekrem el-Bûşî-İbrahim ez-Zeybek, Beyrut tsz., I, 161; Kemal Sandıkçı, *"İlk Üç Asırda İslam Coğrafyasında Hadis"*, D.İ.B Yayınları, Ankara 1993, 29-61.

¹⁷¹ A'zamî, M. Mustafa, *Menhecu'n-Nakd inde'l-Muhaddisîn*, Mektebetü'l-Kevser, Suûd 1990, 12.

¹⁷² Arz: Talebenin, hocasının rivayet hakkına sahip olduğu hadisleri önceden elde edip onun huzurunda okuması (Bkz., Aydın, 26).

¹⁷³ Ahmed Naim Babanzâde, *Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecdî-i Sarîh Tercemesi ve Şerhi*, DİB Yayınları, Ankara 1976, I, 407.

¹⁷⁴ İbn Sa'd, V, 334.

¹⁷⁵ İclî, Ahmed b. Abdillâh, *Ma'rifetu's-Sikât*, Thk. Abdulâlîm el-Bustî, Medine 1985, I, 435.

Yahyâ b. Ma'în ve Ebû Zür'a'nın da Süleymân b. Yesâr için *sika* dediklerini aktarmaktadır.¹⁷⁷ İmâm Suyûtî de, *Tabakâtü'l-Huffâz* adlı eserinde ondan *kesîru'l-hadis* diye bahsetmektedir.¹⁷⁸

Süleymân b. Yesâr'ın, *Kütüb-i Tis'a*'da tesbit edebildiğimiz kadarıyla, mükerrerleriyle beraber 324 rivayeti bulunmaktadır. Rivayet ettiği hadisler daha çok ibadet ve ahkâm ile ilgilidir. Namaz, hac, oruç, büyü, talâk, miras vb. konuların yanında¹⁷⁹ "kıraatler"le (Kur'ân/kıraat) ilgili rivayetleri de bulunmaktadır.¹⁸⁰

2.1.1. Hocaları

Süleymân b. Yesâr'ın kendilerinden hadis rivayet ettiği hocalarının isimleri el-Mizzî'nin *Tehzîbü'l-Kemâl* adlı eserinde tek tek sayılarak otuz dört kişi olarak verilmektedir.¹⁸¹ ez-Zehebî'nin *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*'sında ise bazı hocalarının adlarına yer verilmektedir.¹⁸² Biz burada hadis aldığı hocalarının isimlerini zikredip, içlerinden *Kütüb-i Tis'a*'da kendilerinden on ve daha fazla hadis rivayet ettiği hocaları ile mevlası Hz. Meymûne hakkında kısaca bilgi vereceğiz.

Zikri geçen hocaları şunlardır: Câbir b. Abdillâh (ö. 78/697), Âişe bnt. Ebî Bekr (ö. 58/678) Râfî' b. Hadîc (ö. 74/693), Ebû Saîd el-Hudrî (ö. 74/693-94), Hassân b. Sâbit (ö. 60/680), Ebû Râfî' (ö. 40/660), Zeyd b. Sâbit (ö. 45/665), Ebû Hüreyre (ö. 58/678), Abdullâh b. Abbâs (ö. 68/687), Abdullâh b. Ömer (ö. 73/692), Meymûne bnt. Hâris (ö. 51/671), Ümmü Seleme (ö. 60/679), Fâtıma bnt. Kays (ö. 54/674), Abdullâh b. Huzâfe es-Sehmî (ö. 35/655-56), Urve b. ez-Zübeyr (ö. 94/713), Abdülmelik b. Yesâr (ö. 100/718), Ca'fer b. Amr Ümeyye ed- Damrî (ö. 66/686), Hamza b. Amr el-Eslemî (ö. 61/681), Seleme b. Sahr el-Beyâdî, Abdullâh b. Hâris b. Nevfel (ö. 84/703), Abdullâh b. Ayyâş b. Ebî Rebî'a (ö. 64/683), Abdurrahmân b. Câbir b. Abdillâh, Ubeydullâh b. Abbas (ö. 58/678), Irâk b. Mâlik (ö. 105/724), Fadl b. Abbas (ö. 13/634), Küreyb mevlâ İbn Abbâs, Mâlik b. Ebî Âmir el-Esbehî (ö. 74/693), Mes'ûd b. Hakem

¹⁷⁶ İbn Hibbân, *Kitâbü's-Sikât*, IV, 301.

¹⁷⁷ İbn Ebî Hâtim, V, 149.

¹⁷⁸ Suyûtî, *Tabakâtü'l-Huffâz*, I, 42.

¹⁷⁹ İbn Asâkir, LXXII, 228.

¹⁸⁰ İbnü'l-Cezerî, Ebu'l-Hayr Şemsüddîn Muhammed b. Muhammed, *Ğâyetü'n-Nihâye fî Tabakâtü'l-Kurrâ*, Darü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1971, I, 288.

¹⁸¹ Mizzî, XII, 102.

¹⁸² Zehebî, *Siyer*, IV, 445.

ez-Zürkî, Müslim b. es-Sâib b. Habab, Mikdâd b. el-Esved (ö. 33/653), Ebû Abdillâh el-Medenî mevlâ Cündeayn, Ebû Murâvih el-Ğifârî, Ebû Vâkid el-Leysî (ö. 68/687), Rübeyyi' bnt. Muavviz b. Afrâ (ö. 70/689),¹⁸³ Mekke kadısı Târik b. Ömer.¹⁸⁴

Bu kimseler dışında Süleymân b. Yesâr'ın *Kütüb-i Tis'a*'da kendilerinden hadis rivayet ettiği fakat tabakât kitaplarında zikrolunmayan hocalarının isimleri ise şöyledir: Muhammed b. el-Eş'as (ö. 67/686),¹⁸⁵ Amra bnt. Abdirrahmân (ö. 106/724),¹⁸⁶ Ebû Seleme b. Abdirrahmân (ö. 94/712),¹⁸⁷ Abdullâh b. Ebî Ümeyye (ö. 8/629),¹⁸⁸ Sâbit b. Dahhâk el-Ensârî.¹⁸⁹

Tesbit edebildiğimiz kadarıyla Süleymân b. Yesâr, toplam kırk kişiden rivayette bulunmuştur. Bu kişilerin yirmi beşi sahâbeden, on beşi ise tâbiûndandır. Hocaları arasında aralarında Hz. Peygamber'in (s.a.s.) zevcelerinin de olduğu beş tane de kadın vardır.

2.1.1.1. Ebû Hüreyre (ö. 58/678)

Asıl adı hakkında çeşitli rivayetler olan Ebû Hüreyre'nin müslüman olmadan önceki adının Abdüşems; künyesinin ise Ebû'l-Esved olduğu, İslâm'a girdikten sonra ise Hz. Peygamber tarafından kendisine Abdullâh ya da Abdurrahmân isminin verildiği¹⁹⁰ rivayet edilmiştir.

¹⁸³ Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*'de Süleymân b. Yesâr'ın biyografisinde hocalarını sayarken bu kimseyi Rübeyyi' bnt. Muavviz b. Abdurrahmân olarak isimlendirir (Bkz., Mizzî, XII, 102).

¹⁸⁴ İbn Sa'd, V, 133; Mizzî, XII, 102; Zehebî, *Siyer*, IV, 445.

¹⁸⁵ ed-Dârimî, Ebû Muhammed Abdullâh b. Abdirrahmân, *Müsnedü'd-Dârimî (el-Ma'rûf bi Süneni'd-Dârimî)*, Thk. Hüseyin Selîm Esed ed-Dârânî, Dâru'l-Muğnî, Riyâd 1412/2000, Ferâiz, 29.

¹⁸⁶ Müslim b. el-Haccâc, Ebu'l-Hüseyin el-Kuşeyrî, *Sahîhu Müslim*, Thk. Muhammed Fuâd Abdülbâkî, el-Mektebetü'l-İslâmiyye, İstanbul 1955, Hudûd 1; Nesâî, Ebû Abdurrahmân Ahmed b. Şu'ayb, *el-Müctebâ mine's-Sünen*, Thk. Abdülfettâh Ebû Gudde, Mektebetü'l-Matbûâtî'l-İslâmiyye, Halep 1986, Kat'ü's-Sârik, 10.

¹⁸⁷ Dârimî, Talâk, 11; Nesâî, Talâk, 57; Ahmed b. Hanbel, Ebû Abdillâh eş-Şeybânî, *Müsnedü'l-İmâm Ahmed b. Hanbel*, Thk. Şu'ayb el-Arnaûd ve ark., Müessesetü'r-Risâle, Beyrut 1421/2001, IV, 80.

¹⁸⁸ Mâlik b. Enes, *el-Muvatta*, Thk. Muhammed Mustafa el-A'zâmî, Müessesetu Zâhid b. Sultân, Abudabi 2004, Akdiye, 21.

¹⁸⁹ Muvatta, Akdiye 41.

¹⁹⁰ İbn Sa'd, VI, 242.

Devs¹⁹¹ kabilesinden olan Ebû Hüreyre'nin babasının adı Hâris, annesi ise Meymûne bnt. Subeyh'tir. Ebû Hüreyre lakabı/künyesi kedileri çok sevmesinden dolayı kendisine Hz. Peygamber tarafından verilmiştir.¹⁹²

Sahâbe içerisinde en çok hadis rivayet edenlerden biri olan Ebu Hüreyre'nin rivayet ettiği hadislerin sayısı mükerrerlerle beraber beş binden fazladır. Binden fazla hadis rivayet eden yedi sahâbînin (*muksirûn*) en başında yer alır.¹⁹³ Buhârî (ö. 256/870), sahâbe ve tâbiûn içerisinde sekiz yüzden fazla kişinin Ebû Hüreyre'den rivayette bulunduğunu belirtmiştir.¹⁹⁴

Ebû Hüreyre'nin çok fazla hadis rivayet etmesi; müslüman olduktan sonra Hz. Peygamber'in yanından neredeyse hiç ayrılmaması, aynı dönemde yaşadığı sahâbenin bulunmadığı ortamlarda bulunması,¹⁹⁵ hadisleri öğrenip ezberlemek için ayrıca çaba sarfetmesi ve Efendimizi'in duasıyla hafızasının çok güçlü olması sebebiyledir.¹⁹⁶

Vefat tarihi ile ilgili ihtilaflar bulunan Ebû Hüreyre'nin, Hz. Âişe ile aynı senede 58/678'de vefat etmiş olabileceği aktarılmaktadır.¹⁹⁷

Kütüb-i Tis'a'ada, Ebû Hüreyre'den rivayet ettiği hadislerin sayısı tesbit edebildiğimiz kadarıyla mükerrerlerle beraber 44 olan Süleymân b. Yesâr, hadis aldığı kişiler içinde en fazla Ebû Hüreyre'den rivayette bulunmuştur. Bunları rivayet ederken “an”, “semi'tu”, “enne”, “semiâ”, “haddesehû” eda sîgalarını kullanmıştır. Rivayetlerin çokluğuna bakarak, hocaları arasında en çok hoca-talebe münasebetinde olduğu kişinin Ebû Hüreyre olduğu söylenebilir. Hadislerinin *Kütüb-i Tis'a'*adaki dağılımı ekler kısmında (tablo şeklinde) gösterilmiştir.¹⁹⁸

¹⁹¹ Devs (Benî Devs): Kahtânîler'e mensup bir Arap kabilesi (Bkz., Mustafa Fayda, “Devs”, *DİA*, TDV Yayınları, İstanbul 1994, IX, 253).

¹⁹² İbn Hacer, *Tehzibu't-Tehzib*, VII, 263.

¹⁹³ M. Yaşar Kandemir, “Ebû Hüreyre”, *DİA*, TDV. Yayınları, İstanbul 2004, X, 162.

¹⁹⁴ İbn Hacer, *Tehzibu't-Tehzib*, VII, 265.

¹⁹⁵ Kandemir, “Ebû Hüreyre”, *DİA*, X, 162.

¹⁹⁶ Subhî es-Salih, *Hadis İlimleri Ve Hadis Istılahları*, Trc. M. Yaşar Kandemir, İFAV. Yayınları, İstanbul 2012, 293.

¹⁹⁷ İbn Hacer, *Tehzibu't-Tehzib*, VII, 266.

¹⁹⁸ Bkz. Ekler/Tablo 1.

2.1.1.2. Abdullâh b. Abbâs (ö. 68/687)

Daha çok İbn Abbâs olarak bilinen Abdullâh b. Abbâs b. Abdulmuttalib Hz. Peygamber'in amcasının oğludur. Hicretten üç yıl önce, müslümanlar Kureyş müşriklerinin ambargosu altında iken Mekke'de dünyaya gelmiştir.¹⁹⁹

Süleymân b. Yesâr'ın efendisi olan Hz. Peygamber'in zevcesi Hz. Meymûne, İbn Abbâs'ın (r.a.) teyzesidir, bu vesile ile kendisi *hâne-i saâdet*'e rahatlıkla girip çıkabilmiştir.²⁰⁰

Rasûlullâh'ın “*Allah'ım, ona Kitâb'ı öğret ve onu dinde fakih kıl!*” şeklindeki özel duasına mazhar olan²⁰¹ İbn Abbâs, 13 yaşında iken Hz. Peygamber vefat etmiştir.²⁰²

Kendisine *hibru'l-ümme* (ümme'tin alimi) denilen İbn Abbâs, bin altı yüz altmış hadis ile *muksirûn* içerisinde beşinci sıradadır.²⁰³ Ömrünün sonuna doğru gözlerini kaybeden Abdullâh b. Abbâs, yetmiş bir yaşında iken Taif'te 68/687 yılında vefat etmiştir.²⁰⁴

Süleymân b. Yesâr'ın efendisi Hz. Meymûne'nin, Süleymân'ın velâ²⁰⁵ hakkını yeğeni İbn Abbas'a verdiği de rivayet edilmiştir.²⁰⁶ Bu velâ hibesinden dolayı aralarında bir tür yakınlık da bulunan Süleymân b. Yesâr, *Kütüb-i Tis'a*'da İbn Abbâs'tan mükerrerlerle beraber toplam 39 hadis rivayet etmiştir. Bunları rivayet ederken çoğunlukla “an”, “enne”, “semiâ”, “haddesenî”, “ahberahû” sîgalarını kullanmıştır. Süleymân b. Yesâr'ın İbn Abbâs ile de sıkı bir iletişim halinde olduğu, rivayetlerinden anlaşılmaktadır.

¹⁹⁹ Yatkın, 23.

²⁰⁰ İ. Lutfi Çakan-Muhammed Eroğlu, “Abdullah b. Abbâs”, *DİA*, TDV. Yayınları, İstanbul 1988, I, 77.

²⁰¹ Buhârî, Muhammed b. İsmâîl, *el-Câmiu's-Sahih*, Thk. Muhammed Zühreir b. Nâsır'u'n-Nâsır, Dâru Tavki'n-Necât, Beyrut 1422/2001, İlim, 17.

²⁰² Çakan-Eroğlu, “Abdullah b. Abbâs”, *DİA*, I, 77.

²⁰³ Babanzâde, I, 26.

²⁰⁴ Yatkın, 31-32.

²⁰⁵ Velâ: Âzat olmaktan veya muvâlât sözleşmesinden doğan hükmi akrabalık bağı (Bkz., Şükrü Özen, “Velâ”, *DİA*, TDV. Yayınları, İstanbul 2013, XLIII, 11-15).

²⁰⁶ İbn Ebî Hayseme, II, 150.

2.1.1.3. Ümmü Seleme (ö. 60/679)

Ümmü Seleme'nin adı Hind bnt. Ebû Umeyye b. el-Muğîre'dir. Bazı alimlere göre ise onun adı Ramle'dir. Annesinin adı ise Âtike bnt. Âmir b. Rebî'a'dır.²⁰⁷

Hiz. Peygamber'in zevcelerinden olan Ümmü Seleme, Rasûlullâh (s.a.s.) ile evlenmeden önce Ebû Seleme Abdullâh b. Abdilesed ile evlenmiş ve onunla Habeşistan'a hicret etmiştir. Orada çocukları Ömer, Seleme ve Dürre dünyaya gelmiştir. Uhud Savaşı'nda yaralanan eşi Ebû Seleme, yarası tedavi edilmişse de bir süre sonra tekrar açılan yara sebebiyle vefat etmiştir. Eşinin vefatından sonra Hiz. Ebû Bekir ve Hiz. Ömer'den gelen evlilik tekliflerini kabul etmeyip Hiz. Peygamber ile evlenmiştir.²⁰⁸

Süleymân b. Yesâr'ın mükâtebe akdi yaptığı kişi olarak bildirilen²⁰⁹ Ümmü Seleme, Yezîd b. Muâviye'nin hilafetinin ilk zamanlarında (60/679) seksendört yaşında vefat etmiş ve Bakî' mezarlığına defnedilmiştir.²¹⁰

Süleymân b. Yesâr, *Kütüb-i Tis'a*'da, Ümmü Seleme'den mükerrerlerle beraber toplam 21 hadis rivayet etmiştir. Rivayetlerde genellikle “an”, “enne”, “haddesenî”, “ennehû” eda sigalarını kullanmıştır. Süleymân b. Yesâr'ın kadın hocaları arasından en fazla hadis naklettiği kimse Ümmü Seleme'dir.

2.1.1.4. Âişe bnt. Ebû Bekr (ö. 58/678)

İslâm'ın ilk halifesi Hiz. Ebû Bekir'in kızı, Âişe bnt. Ebû Bekr es-Sıddîk b. Ebî Kuhâfe b. Âmir. Annesinin adı Ümmü Rûmân bnt. Umeyr'dir. Künyesi Ümmü Abdillâh olan Âişe M. 614 yılında Mekke'de dünyaya gelmiştir.²¹¹

Babası Rasûlullâh (s.a.s.) ile beraber hicret ettiğinden aynı yıl içerisinde o da ailesiyle beraber Medine'ye hicret etmiştir. Hicretin ikinci yılında Hiz. Peygamber ile evlenen Âişe, Hiz. Peygamber vefat ettiğinde onsekiz yaşında dul kalmıştır.²¹²

²⁰⁷ İbnü'l-Esîr, İzzüddîn Ebu'l-Hasen Ali b. Muhammed el-Cezerî, *Üsdü'l-Ğâbe fî Ma'rifeti's-Sahâbe*, Dâru'l-Fikr, Beyrut 1409/1989, VII, 329.

²⁰⁸ İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, VII, 329.

²⁰⁹ Zehebî, *Siyer*, IV, 444.

²¹⁰ İbn Sa'd, VIII, 76; İbn Abdilberr, Ebû Ömer Yûsuf b. Abdillâh en-Nemerî, *el-İstî'âb fî Ma'rifeti'l-Ashâb*, Thk. Ali Muhammed el-Bicâvî, Dâru'l-Cil, Beyrut 1412/1992, IV, 1921.

²¹¹ İbn Hacer, *Tehzîbu't-Tehzîb*, XII, 384.

²¹² Mustafa Fayda, “Âişe”, *DİA*, TDV. Yayınları, İstanbul 1989, II, 202.

Derin anlayışı, zekâsı, hafızasının kuvveti, güzel konuşması ve Kur’ân ve Sünneti en iyi bilenlerden biri olmasıyla ilmî üstünlüğe sahip bir şahsiyettir. İbn Şihâb ez-Zührî, bu üstünlüğüne vurgu yaparak onun hakkında şöyle der: “*Bütün kadınların ilmi ile Hz. Peygamber’in diğer zevcelerinin ilmi bir araya toplansa, Hz. Âişe’nin bilgisi hepsine galip gelir*”²¹³

İki binden fazla hadis rivayetiyle *muksirûn*ün dördüncüsüdür.²¹⁴ Hz. Âişe’nin hadis ilmindeki üstün konumu sadece rivayetlerinin çokluğu değil aynı zamanda rivayet ve dirayetteki itinasıyladır. Sahâbeden çok hadis rivayet edenlerden farklı olarak o, rivayet ettiği hadisleri yorumlama ve onlardan hüküm çıkarma gibi hususiyetlere sahip bir şahsiyet idi.²¹⁵

Bu özellikleri ile İslam tarihinde eşsiz bir yere sahip olan Hz. Âişe’nin Süleymân b. Yesâr’la yüzyüze görüştüğü zamanlar olmuştur. Öyle ki Süleymân günün birinde kendisini ziyaret ettiğinde Âişe’nin sesini tanıyarak kendisini davet ettiğini söyler.²¹⁶ 58/678 yılında vefat eden²¹⁷ Hz. Âişe’den *Kütüb-i Tis’a*’da, “an”, “semi’tu”, “kalet”, “ahberatnî” sîgalarını kullanarak mükerrerlerle beraber, toplam 20 hadis rivayet etmiştir.

2.1.1.5. Irâk b. Mâlik (ö. 105/724)

Tâbiûn döneminin sayılı alimlerden olan Irâk b. Mâlik el-Ğifârî el-Kenânî, Süleymân b. Yesâr ile aynı dönemde yaşamıştır. İbadete düşkünlüğü ile bilinen Irâk b. Mâlik, halife Yezîd b. Abdilmelik (ö. 105/724) döneminde Medine’de vefat etmiştir.²¹⁸ el-İclî onun hakkında “*sika, tâbiûnun hayırlılarından*” tabirlerini kullanır.²¹⁹

Süleymân b. Yesâr’ın tâbiûndan olan hocaları içerisinde en fazla hadis rivayet ettiği kişi Irâk b. Mâlik’tir. Tesbit edebildiğimiz kadarıyla Süleymân b. Yesâr, *Kütüb-i Tis’a*’da ondan “an” ve “yuhaddisuhû” sigalarıyla, mükerrerleriyle beraber toplam on yedi hadis rivayet etmiştir.

²¹³ İbn Abdilberr, *el-İstiâb*, IV, 1883.

²¹⁴ Babanzâde, I, 26.

²¹⁵ Bedruddîn ez-Zerkeşî, *Hz. Âişe’nin Sahâbeye Yönelttiği Eleştiriler*, Neşre Haz. Bünyamin Erul, Otto Yay., Ankara 2007, 33.

²¹⁶ İbn Sa’d, V, 133.

²¹⁷ Fayda, “Âişe”, *DİA*, II, 202.

²¹⁸ İbn Sa’d, V, 196.

²¹⁹ Mizzî, XIX, 547.

2.1.1.6. Abdurrahmân b. Câbir (ö. ?)

Künyesi Ebû Âtik olan Abdurrahmân b. Câbir b. Abdillâh el-Ensârî tâbiündandır.²²⁰ Babası Câbir b. Abdillâh'tan (ö. 78/697) rivayette bulunan Abdurrahmân hakkında kaynaklarda fazla bir bilgi yoktur. İbn Hibbân onun hakkında “sika” değerlendirmesi yapar ve kendisini Medine’li tâbiîlerden sayar.²²¹

Abdurrahmân b. Câbir’den, hadis rivayet eden sayılı kimselerden biri olan Süleymân b. Yesâr, ondan mükerrerleriyle birlikte toplam on dört hadis rivayet etmiştir. Bu hadisleri rivayet ederken çoğunlukla “an” ve “haddesenî” eda sîgalarını kullanmıştır.

2.1.1.7. Râfi’ b. Hadîc (ö. 74/693)

Ensâr’dan olan Râfi’ b. Hadîc b. Râfi’in künyesi Ebû Abdillâh’tır.²²² Bedir günü savaşa katılmak istemiş ancak yaşı küçük olduğu için Rasûlullâh (s.a.s.) ona müsaade etmemiştir.²²³

Daha sonradan Uhud ve Hendek Gazvelerine iştirak eden Râfi’, Uhud Savaşı’nda yaralanınca Hz. Peygamber kendisine hitaben: “*Sana kıyamet günü şahid olacağım*” demiştir. Sıffin Savaşı’nda da bulunan İbn Hadîc, Hz. Ali’nin yanında yer almıştır.²²⁴ 74/693 senesinde 68 yaşında iken Medine’de vefat etmiştir.²²⁵

Süleymân b. Yesâr, *Kütüb’i Tis’a*’da kendisinden mükerrerlerle birlikte toplam on hadis rivayet etmiştir.

2.1.1.8. Meymûne bnt. el-Hâris (ö. 51/671)

Önceki adı Berre olan Meymûne bnt. el-Hâris b. Hazn el-Hilâliyye’nin ismini Hz. Peygamber (s.a.s.), kendisiyle evlendikten sonra Meymûne olarak değiştirmiştir.²²⁶

Annesinin adı Hind (Havle) bnt. Avf’tır.²²⁷ Kardeşleri arasında Hz. Peygamber’in amcası Abbâs’ın eşi Ümmü’l-Fazl Lübâbe, Hâlid b. Velid’in annesi Lübâbe es-Suğrâ,

²²⁰ Mizzî, XVII, 23; İbn Hacer, *Tehzîbu’t-Tehzîb*, VI, 156.

²²¹ İbn Hibbân, *Kitâbü’s-Sikât*, V, 177.

²²² İbn Hacer, *Tehzîbu’t-Tehzîb*, III, 229.

²²³ İbn Abdilberr, *el-İstîâb*, II, 479.

²²⁴ İbn Abdilberr, *el-İstîâb*, II, 479; İbn Hacer, *Tehzîbu’t-Tehzîb*, III, 229.

²²⁵ İbn Hacer el-Askalânî, Şihâbuddîn Ahmed b. Ali, *el-İsâbe fî Temyîzi’s-Sahâbe*, Thk. Âdil Ahmed Abdulmevcûd ve Ali Muhammed Mu’avvîd, Dâru’l-Kütübî’l-İlmiyye, Beyrut 1415/1995, II, 363.

²²⁶ İbnü’l-Esîr, *Üsdü’l-Ğâbe*, VII, 262.

Hız. Hamza'nın eşı Selmil (Sülmâ) bnt. Umeys, Ca'fer b. Ebî Tâlib'in eşı Esmâ bnt. Umeys ve Hız. Peygamber ile üç ay kadar evli kalıp sonra vefat eden Zeyneb bnt. Huzeyme bulunmaktadır.²²⁸

Müslüman olmadan önce evlendiğı Mes'ûd b. Amr es-Sekafî'den ayrılmasının ardından Ebû Ruhm b. Abdiluzzâ ile evlenen Hız. Meymûne, kocasının ölümü üzerine Hız. Peygamber ile evlenmek istediğini Ümmü'l-Fazl Lübâbe'ye söyler.²²⁹ Hız. Peygamber de Umretü'l-kazâya²³⁰ hazırlanırken Mekke'deki amcası Abbâs'a haber göndererek Meymûne ile evlenmesine aracılık yapmasını ister. Hicretten önce İslâmiyet'i kabul eden Meymûne, Hız. Peygamber'in de evlenme niyetini öğrenince kendisini ona hibe ettiğini söyler. Bunun üzerine, kendisini Peygamber'e hibe eden mü'min kadının evliliğini Hız. Peygamber de onu nikâhlamayı istediğı takdirde sadece O'na mahsus olmak üzere onaylayan ayet²³¹ nâzil olur.²³² Mekke ile Medine yolu üzerinde bulunan ve bugün Nüveyriye diye anılan Şerif mevkiinde, Zilkâde ayının yedinci gününde evlilikleri gerçekleşir.²³³

Bu evliliğın, Hız. Peygamber (s.a.s.) ihramlıyken mi yoksa ihramdan çıktıktan sonra mı yapıldığı konusunda farklı görüşler ileri sürülmüşse de nikâhın ihramda iken kıyıldığı, zıfafın ise umreden sonra gerçekleştiğı rivayet edilmektedir.²³⁴

51/671 senesinde Mekke ile Medine arasında Şerif denilen mevkide vefat eden Hız. Meymûne'nin cenaze namazını yeğeni Abdullâh b. Abbâs kıldırılmıştır.²³⁵

Süleymân b. Yesâr, Hız. Meymûne'den *Kütüb-i Tis'a*'da, üç hadis rivayet etmiştir. Bunları aktarırken de “an” eda sîgasını kullanmıştır.

²²⁷ İbn Abdilberr, *el-İstîâb*, IV, 1915.

²²⁸ İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, VII, 262; İbn Abdilberr, *el-İstîâb*, IV, 1915.

²²⁹ İbn Abdilberr, *el-İstîâb*, IV, 1917.

²³⁰ Umretü'l-Kazâ: Hız. Peygamber'in Hudeybiye Antlaşması'ndan sonraki yıl (7/629) ashâbı ile birlikte yaptığı umredir (Bkz., Mustafa Sabri Küçükaşçı, “Umretü'l-Kazâ”, *DİA*, TDV. Yayınları, İstanbul 2012, XLII, 153-155).

²³¹ el-Ahzâb 33/50.

²³² İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, VII, 262; İbn Abdilberr, *el-İstîâb*, IV, 1917.

²³³ İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, VII, 262; Mizzî, XIX, 547; Kandemir, “Meymûne”, XXIX, 506.

²³⁴ İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, VII, 262; İbn Abdilberr, *el-İstîâb*, IV, 1916; Mizzî, XXXV, 312.

²³⁵ İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, VII, 262; Mizzî, XIX, 547; Kandemir, “Meymûne”, XXIX, 506.

2.1.2. Talebeleri

Süleymân b. Yesâr'dan hadis rivayet edenler el-Mizzî'nin *Tehzîbü'l-Kemâl* adlı eserinde kırk iki kişi olarak verilmektedir.²³⁶ Zehebî'nin *Siyer*'inde ise bazı talebelerinin adları aktarılmaktadır.²³⁷ Biz burada kendisinden hadis rivayet edenlerin isimlerini zikredip, içlerinden *Kütüb-i Tis'a*'da Süleymân b. Yesâr'dan on ve üzeri hadis rivayeti bulunanları hakkında kısaca bilgi vereceğiz.

Talebeleri şu kimselerdir: Üsâme b. Zeyd el-Leysî (ö. 153/770), Bükeyr b. Abdillâh b. el-Eş'ec (ö. 120/738), Ca'fer b. Abdillâh b. el-Hakim el-Ensârî, Hâris b. Abdirrahmân b. Ebî Zübâb, Hadir b. el-Muhâcir, Hâlid b. Ebî İmrân (ö. 126/743), Huseym b. Irâk b. Mâlik, Rebî'a b. Ebî Abdirrahmân (ö. 136/753), Zeyd b. Eslem (ö. 145/762), Sâlim b. Ebî Nadr (ö. 126/743), Saîd b. Ziyâd el-Mekteb, Sâlih b. Saîd el-Müezzîn, Sâlih b. Keysân (ö. 140/758), Abdullâh b. Ebî Bekr b. Muhammed b. Amr b. Hazm (ö. 135/753), Abdullâh b. Dînâr (ö. 126/744), Ebu'z-Zinâd Abdullâh b. Zekvân (ö. 130/748), Abdullâh b. Sa'd el-Ensârî, Abdullâh b. Süleymân b. Yesâr, Abdullâh b. el-Fadl el-Hâşimî, Abdullâh b. Feyrûz ed-Dennac, Abdullâh b. Yezîd el-Hüzelî, Abdurrahmân b. Yezîd b. Câbir (ö. 54/670), Atâ b. Yesâr (ö. 103/721),²³⁸ Amr b. Dînâr (ö. 126/744), Amr b. Şu'ayb, Amr b. Meymûn b. Mihrân (ö. 145/763), İmrân b. Ebî Enes (ö. 117/736), Katâde (ö. 117/736), Muhammed b. Ebî Harmele, Muhammed b. Abdurrahmân b. Ubeyd mevlâ âli Talha, Ebu'l-Esved Muhammed b. Abdurrahmân b. Nevfel (ö. 117/736), Muhammed b. Amr b. Atâ (ö. 120/738), Muhammed b. Müslim b. Şihâb ez-Zührî (ö. 124/742), Muhammed b. Yûsuf el-Kindî, Mekhûl eş-Şâmî (ö. 112/730), Nâfi' mevlâ İbn Ömer (ö. 117/736), Yahyâ b. Ebî İshâk el-Hadramî (ö.

²³⁶ Mizzî, XII, 103.

²³⁷ Zehebî, *Siyer*, IV, 445.

²³⁸ Atâ b. Yesâr'ın, Süleymân b. Yesâr'dan rivayet ettiği herhangi bir hadise ulaşamadık sadece Ahmed b. Hanbel'in (ö. 241/855) *Müsned*'inde aynı isnad zincirinde adları geçmekte; ancak orada da hadisi rivayet eden ravi Atâ ya da kardeşi Süleymân (عطاء بن يسار أو أخيه سليمان بن يسار) şeklinde geçmektedir (Bkz., Ahmed b. Hanbel, XVIII, 335). Ayrıca burada hadisi rivayet eden Yezîd b. Abdillâh b. Kusayd, Zehebî'nin *Siyer*'inde Atâ'dan hadis rivayet edenler arasında sayılmaktadır (Bkz., Zehebî, *Siyer*, IV, 448). Ancak aynı şahsın Süleymân'dan rivayet etmiş olduğu herhangi bir hadise de ulaşabilmiş değiliz. Diğer yandan Mizzî'nin *Tehzîbü'l-Kemâl*'i ile Zehebî'nin *Siyer*'inde, Süleymân b. Yesâr bahsinde, Atâ'nın kendilerinden hadis rivayet ettiği kimseler arasında Süleymân b. Yesâr'ın adı geçmesine rağmen; Atâ b. Yesâr'ın tercemesinde, Süleymân'ın adı, Atâ b. Yesâr'ın kendisinden hadis rivayet ettiği şahıslar arasında geçmemektedir (Bkz., Mizzî, XII, 103, XX, 125; Zehebî, *Siyer*, IV, 445).

132/750), Yahyâ b. Saîd el-Ensârî (ö. 143/760), Yezîd b. Ebî Habîb (ö. 128/745), Ya'kûb b. Utbe (ö. 128/745), Ya'lâ b. Hakîm ve Yûnus b. Yûsuf.²³⁹

Bunların dışında, *Kütüb-i Tis'a*'da Süleymân b. Yesâr'dan hadis rivayeti olduğu halde isimleri tabakat kitaplarında Süleymân b. Yesâr'dan hadis rivayet edenler arasında sayılmayanlar ise şunlardır: Ahmed b. Amr, Salt b. Züeyd,²⁴⁰ İsmâîl b. Ebî Hakim,²⁴¹ Yezîd b. Husayfa,²⁴² Muhammed b. İbrâhîm b. Hâris et-Teymî,²⁴³ Eyyûb,²⁴⁴ Abdurrahman b. Abdillâh b. Abdurrahmân b. Abdullâh b. Abdurrahman b. Ebî Sa'sa',²⁴⁵ Yezîd b. Abdillâh b. Kusayt,²⁴⁶ Abdullâh b. Muhammed b. Akil²⁴⁷, Yezîd b. Hâzim.²⁴⁸

Bunlarla birlikte, Süleymân b. Yesâr'dan rivayette bulunanların sayısı toplam elli üçtür.

2.1.2.1. İbn Şihâb ez-Zührî (ö. 124/742)

Medine'nin meşhur hâfız ve fakîhlerinden biri olan Muhammed b. Müslim b. Ubeydillah b. Abdillâh b. Şihâb ez-Zührî, 51/671 senesinde Medine'de dünyaya gelmiştir.²⁴⁹

Genç yaşta ilim tahsiline başlamış, devrinin meşhur fakîh ve muhaddislerinin derslerine katılmıştır. Saîd b. el-Müseyyeb, Süleymân b. Yesâr ve Kâsım b. Muhammed bunlardan bazılarıdır.²⁵⁰

İbn Şihâb, hadislerin toplanması ve yazıya geçirilmesini gerçekleştiren heyetin içinde yer alanlardandır. Kendisi, sahâbeden gelen rivâyetleri henüz öğrenim gördüğü yıllarda yazmaya başlamıştır. Bundan dolayı Ebu'z-Zinâd onun ilmi üstünlüğünü şu şekilde ifade etmiştir: *"Bizler sadece helâl ve haramı yazardık. İbn Şihâb ise duyduğu*

²³⁹ Zehebî, *Siyer*, IV, 445; Mizzî, XII, 103.

²⁴⁰ Muvatta, Vukûtu's-Salât, 21.

²⁴¹ Muvatta, Vukûtu's-Salât, 27.

²⁴² Muvatta, Zekât, 8.

²⁴³ Ahmed b. Hanbel, X, 329; Muvatta, Akdiye, 21.

²⁴⁴ Ahmed b. Hanbel, XLIV, 322; Ebû Dâvûd, Süleymân b. el-Eş'aş es-Sicistânî, *Sünenü Ebî Dâvûd*, Nşr. İzzet Ubeyd ed-De'âsî-Ali es-Seyyid, Dâru'l-Hadîs, Beyrut 1389/1970, Tahâret, 108.

²⁴⁵ Muvatta, Cenaiz, 7.

²⁴⁶ Ahmed b. Hanbel, XLIV, 322.

²⁴⁷ Ahmed b. Hanbel, XLIV, 322.

²⁴⁸ Dârimî, Mukaddime, 19.

²⁴⁹ İbn Hacer, *Tehzibu't-Tehzib*, IX, 445.

²⁵⁰ Zehebî, *Tezkiretü'l-Huffâz*, I, 83.

her şeyi yazardı. Kendisine ihtiyaç duyulduğunda, insanların en bilgelisinin o olduğunu anladım”²⁵¹

Muasır ve Şam diyarının muhaddisi sayılan Mekhûl (ö. 113/731), Hz. Peygamber’in sünnetini en iyi bilen kişinin ez-Zührî olduğunu söylemiştir. Mâlik b. Enes de hadisleri ilk defa senetlendiren kişinin ez-Zührî olduğunu ifade etmiştir. Ali b. el-Medînî (ö. 234/848) ise, Medine’de tâbiûn büyüklerinden sonra İbn Şihâb ez-Zührî ve Yahyâ b. Saîd’den daha alim bir şahsın bulunmadığını belirtmiştir.²⁵²

Sâlih b. Keysân da Zührî ile ilim almak maksadı ile bir araya geldiklerinde onun Hz. Peygamber’den ve sahâbeden gelen rivâyetlerin hepsini yazdığını, ancak kendisinin sahâbeden gelenleri gerekli görmeyip yazmadığını; fakat sonrasında Zührî’nin rivayetlerin hepsini yazmakla kazançlı çıktığını dile getirir.²⁵³ Zührî’nin hadisleri önce yazdığı, müzakere edip ezberledikten sonra yazdığı hadisleri imhâ ettiği aktarılmaktadır.²⁵⁴

Hadis ilmi ve tarihi açısından Zührî’nin yapmış olduğu en büyük hizmet, hiç şüphesiz, Halife Ömer b. Abdilazîz’in (ö. 101/719) emriyle dağınık sahifelerde ve hafızalarda duran ve bu haliyle kaybolmaya yüz tutmuş hadisleri/rivayetleri toplayıp bir araya getirmiş olmasıdır. Bu büyük hizmetini ise “*Bu ilmi (hadisi) benden önce kimse tedvin etmedi*” diyerek ifade etmiştir.²⁵⁵

Tabakat kitaplarında kendisinden övgüyle bahsedilen ez-Zührî hakkında İbn Sa’d, “*hadisleri çok, sika ve fakih*” demiştir.²⁵⁶ Ali b. el-Medînî, Zührî’nin yaklaşık iki bin hadis rivayet ettiğini aktarmaktadır.²⁵⁷

Kütüb-i Tis’a’da Süleymân b. Yesâr’dan hadis rivayet edenler arasında rivayeti en çok olan Zührî’dir. Rivayetlerinin sayısı mükerrerlerle beraber toplam 49’dur. Bu rivayetleri çoğunlukla “haddeseni” ve “an” eda sigalarıyla rivayet etmiştir.

²⁵¹ Mizzî, XXVI, 433.

²⁵² İbn Ebî Hâtim, VIII, 72.

²⁵³ Mizzî, XXVI, 433.

²⁵⁴ Muhammed Accâc el-Hatîb, *Sünnetin Tesbiti*, Trc. Mehmet Aydemir, Yeni Akademi Yayınları, İzmir 2005, 441.

²⁵⁵ Accâc, *Sünnetin Tesbiti*, 311.

²⁵⁶ Mizzî, XXVI, 435.

²⁵⁷ Mizzî, XXVI, 433.

2.1.2.2. Bükeyr b. Abdillâh el-Eşec (ö. 122/740)

Medine ulemâsından olan Bükeyr b. Abdillâh el-Eşec muhaddis Mahreme b. Bükeyr'in babasıdır.²⁵⁸ Benî Mahzûm kabilesinin²⁵⁹ azadlısı olan Bükeyr, Saîd b. el-Müseyyeb, Irâk b. Mâlik gibi tâbiûnun önde gelen şahsiyetlerinden hadis rivayetinde bulunmuştur.²⁶⁰

Ali b. el-Medîni, Bükeyr b. Abdillâh hakkında: “*Tâbiûnun büyüklerinden sonra İbn Şihâb, Yahyâ b. Saîd el-Ensârî, Ebu’z-Zinâd ve Bükeyr b. Abdillâh’tan daha alimi yoktur*”²⁶¹ diyerek onu övmektedir.

Tabakat kitaplarında kendisinden övgüyle söz edilen Bükeyr'in vefat tarihi hakkında farklı görüşler vardır; ancak çoğunlukla 122/740 senesinde Emevî halifesi Hişâm b. Abdilmelik (ö. 125/743) döneminde Medine’de vefat ettiği aktarılmaktadır.²⁶²

Süleymân b. Yesâr’dan hadis rivayet edenler arasında, İbn Şihâb ez-Zührî’den sonra en çok hadis rivayeti olan kişidir. *Kütüb-i Tis’a*’da, rivayet ettiği hadislerin sayısı mükerrerlerle beraber toplam 47’dir.

2.1.2.3. Yahyâ b. Saîd el-Ensârî (ö. 144/761)

Neccaroğulları kabilesine²⁶³ mensup olan Yahyâ b. Saîd b. Kays b. Amr b. Sehl b. Sa’lebe el-Ensârî 80/700 yılından önce dünyaya gelmiştir. Medine’nin alimi olarak bilinen Yahyâ b. Saîd, *Fukahâ-i Seb’a*’nın rahle-i tedrisinden geçen talebelerden biri olup tâbiûnun meşhurlarındandır.²⁶⁴

Ali b. el-Medîni, Yahyâ b. Saîd el-Ensârî’nin üç yüz civarı rivayeti olduğunu söyler ve onun hakkında: “*Medine’de tâbiûnun büyüklerinden sonra Yahyâ b. Saîd ve*

²⁵⁸ Zehebî, *Siyer*, VI, 171.

²⁵⁹ Benî Mahzûm: Kureyş kabilesinin kollarından biri (Bkz., İsmail Yiğit, “Mahzûm (Benî Mahzûm)”, *DİA*, TDV. Yayınları, İstanbul 2003, XXVII, 402-403).

²⁶⁰ Mizzî, IV, 245.

²⁶¹ İbn Ebî Hâtim, II, 404.

²⁶² Mizzî, IV, 245; Zehebî, *Siyer*, VI, 171; İbn Hacer, *Tehzîbu’t-Tehzîb*, 492.

²⁶³ Neccaroğulları: Hz. Peygamber (s.a.s.) ile soy yakınlığı olan Hazrec kabilesinin bir kolu (Bkz., Abdulkadir Şenel, “Neccâr (Benî Neccâr)”, *DİA*, TDV. Yayınları, İstanbul 2006, XXXII, 480-481).

²⁶⁴ Zehebî, *Siyer*, V, 468.

İbn Şihâb'dan daha alim bir kimse yoktur” der. İbn Sa'd da Yahyâ'yı “*sebt, sika, hüccet*” olarak tanımlar.²⁶⁵

Bağdat kadılığı da yaptığı rivayet edilen ve iyi bir fakîh olan Yahyâ b. Saîd 144/761 senesinde vefat etmiştir.²⁶⁶

Süleymân b. Yesâr'dan, en çok rivayeti olanlar arasında üçüncü sırada olan Yahyâ b. Saîd, İmâm Mâlik'in *el-Muvatta'*ında Süleymân b. Yesâr'ın fetvalarını en fazla rivayet eden kişidir.²⁶⁷ Rivayet ettiği hadislerin sayısı *Kütüb-i Tis'a*'da, mükerrerleriyle birlikte toplam 25'tir. Rivayetleri çoğunlukla “enne” ve “an” sigalarıyla.

2.1.2.4. Nâfi' (ö. 117/736)

Abdullâh b. Ömer b. Hattâb'ın (ö. 73/692) âzadlı kölesi olan Ebû Abdillâh Nâfi' b. Hüzmü el-Kureşî, tâbiûndan olup 30/650 yılında dünyaya gelmiştir. Abdullâh b. Ömer'in himayesinde yetiştiğinden “*Mevlâ İbn Ömer*” lakabı ile tanınmıştır. Otuz yıldan fazla onun yanında kalmış daha sonra İbn Ömer onu azad etmiştir.²⁶⁸

Halife Ömer b. Abdilazîz'in, sünneti öğretmesi için Mısır halkına, zekât memuru olarak da Yemen bölgesine gönderdiği²⁶⁹ Nâfi', başta efendisi İbn Ömer olmak üzere Hz. Âişe, Ebû Saîd el-Hudrî, Ebû Hüreyre gibi tanınmış sahâbiler yanında tâbiûnun tanınmış alimlerinden de hadis rivâyet etmiştir.²⁷⁰

Nâfi'in hadisleri duyduğu gibi nakletme hususunda ayrı bir hassasiyeti vardır. Nitekim bir defasında ona, muhaddislerin hadislerde yaptığı bazı dil hatalarının düzeltilmesi teklif edilince, rivâyetteki gramer hatalarını bile düzeltmekten kaçınarak ve “*Ben işittiğim gibi nakledirim*” dediği naklonunur.²⁷¹

Tâbiûnun Medine'deki imamlarından biri olarak kabul edilen Nâfi'in, başta *Kütüb-i Tis'a* olmak üzere meşhur bütün hadis kitaplarında rivayetlerini mevcuttur. Yahyâ b. Ma'in, İbn Sa'd ve Ahmed b. Hanbel'in “*sika*” olarak zikrettikleri Nâfi' hakkında Nevevî de, güvenilir bir şahsiyet olduğunda alimlerin icmâi bulunduğunu dile

²⁶⁵ Mizzî, XXXI, 353.

²⁶⁶ Mizzî, XXXI, 358.

²⁶⁷ Muvatta, Mukaddime, 34.

²⁶⁸ Zehebî, *Siyer*, V, 95.

²⁶⁹ Zehebî, *Siyer*, V, 97; İbrahim Hatiboğlu, “Nafi”, *DİA*, TDV. Yayınları, İstanbul 2006, XXXII, 286.

²⁷⁰ Mizzî, XXIX, 299.

²⁷¹ Hatiboğlu, “Nafi”, XXXII, 286.

getirmiştir.²⁷² Buhâri'ye göre de Nâfi', en sahîh ve en sağlam sened olan Mâlik-Nâfi'-İbn Ömer sened zincirinin sağlam bir halkasında yer alır.²⁷³

Vefat tarihi hakkında farklı rivayetler olmakla birlikte 117/736 yılında vefat ettiği daha çok öne çıkmaktadır.²⁷⁴ Süleymân b. Yesâr'dan çok hadis rivayet edenler arasında dördüncü sıradadır. *Kütüb-i Tis'a*'da, Süleymân b. Yesâr'dan rivayet ettiği hadislerin sayısı mükerrerlerle beraber toplam 19 olan Nâfi' bu hadisleri rivayet ederken genellikle “an” sîgasını kullanmıştır.²⁷⁵

2.1.2.5. Abdullâh b. Dînâr (ö. 127/745)

Abdullâh b. Ömer'in azatlı kölesi olan Abdullâh b. Dînâr el-Adeviye, Medine'nin önde gelen imam ve muhaddislerindendir.²⁷⁶ İbn Ömer, Enes b. Mâlik gibi şahsiyetlerden rivayette bulunmuştur, kendisinden de Süfyân es-Sevrî, Süfyân b. Uyeyne gibi tanınmış simalar rivayette bulunmuşlardır.²⁷⁷

İbn Sa'd, İbn Hibbân, Ebû Zür'a gibi *cerh ve ta'dîl*in önde gelen alimleri Abdullâh b. Dînâr hakkında “*sika, kesîru'l-hadis*” değerlendirmesi yaparlar.²⁷⁸ Rivayet ettiği hadislerin sayısı yaklaşık iki yüz olan²⁷⁹ Abdullâh b. Dînâr'ın, *Kütüb-i Tis'a*'da da rivayetleri bulunmaktadır.

127/745 yılında vefat eden²⁸⁰ Abdullâh b. Dînâr, Süleymân b. Yesâr'dan çokça hadis rivayet edenler arasında beşinci sırada yer alır. İmâm Mâlik'in *el-Muvatta*'ı hariç *Kütüb-i Tis'a*'nın hepsinde Süleymân b. Yesâr'dan rivayet ettiği hadislerin sayısı mükerrerlerle beraber toplam 19 olan Abdullâh b. Dînâr bu hadisleri rivayet ederken çoğunlukla “ahbereni” “semi'tu” ve “an” eda sigasını kullanmıştır.

²⁷² Zehebî, *Siyer*, V, 101.

²⁷³ Mizzî, XXIX, 303.

²⁷⁴ Mizzî, XXIX, 305; Zehebî, *Siyer*, V, 97.

²⁷⁵ Nâfi' hakkında farklı bir çalışma için Bkz., Halis Aydemir, *Rivâyetlerin Olasılığı Teorisi Işığında Nâfi' Mevla İbn Ömer*, Emin Yayınları, Bursa 2008.

²⁷⁶ Zehebî, *Siyer*, V, 253.

²⁷⁷ İbn Ebî Hâtim, V, 46.

²⁷⁸ İbn Ebî Hâtim, V, 47; İbn Hacer, *Tehzîbu't-Tehzîb*, V, 202.

²⁷⁹ Zehebî, *Siyer*, V, 255.

²⁸⁰ İbn Ebî Hâtim, V, 46; İbn Hibbân, *Kitâbü's-Sikât*, V, 10; Zehebî, *Siyer*, V, 255; İbn Hacer, *Tehzîbu't-Tehzîb*, V, 202.

2.1.2.6. Amr b. Meymûn (ö. 147/764)

Tâbiûn döneminin sayılı hâfız ve imamlardan olan Amr b. Meymûn b. Mihrân el-Cezerî²⁸¹ yine tâbiûnun önde gelen kadılarından Meymûn b. Mihrân'ın (ö. 117/735) oğludur. Ömer b. Abdilazîz, Süleymân b. Yesâr ve Mekhûl eş-Şâmî gibi isimlerden rivayette bulunmuştur. Kendisinden de Süfyân es-Sevrî, Yezîd b. Hârûn ve daha başkaları rivayette bulunmuştur.²⁸²

Hadis ve sünnete dair ciddi bir hassasiyeti sözkonusudur. O bu hassasiyetini şöyle ifade etmiştir: “*Sünnet ile alakalı bilmediğim bir harfin Yemen’de olduğunu bilisem, gider orada ona ulaşırım.*”²⁸³

İbn Sa’d ve Yahyâ b. Ma’în, onun hakkında “*sika ve doğru sözlü*” tabirlerini kullanmışlardır.²⁸⁴ Vefat yeri ve tarihi hakkında farklı görüşler olan Amr b. Meymûn 147/764 senesinde Rakka’da²⁸⁵ vefat etmiştir.²⁸⁶

Kütüb-i Tis’a’da, Süleymân b. Yesâr’dan rivayet ettiği hadislerin sayısı toplam on üç olan Amr b. Meymûn bunları naklederken çoğunlukla “an” eda sîgasını kullanmıştır.

2.1.2.7. Sâlim Ebû Nadr (ö. 126/744)

Medine’nin takva ehli, ibadete düşkün şahsiyetlerindendir. Ebû Ümeyye’nin oğlu olup, Ömer b. Abdillâh b. Ma’mer et-Teymî’nin de azatlı kölesidir.²⁸⁷

Enes b. Mâlik, Avf b. Mâlik, Saîd b. el-Müseyyeb gibi şahsiyetlerden hadis rivayet etmiştir. Kendisinden Mâlik b. Enes ve Süfyân es-Sevrî gibi hadis ilminde otorite şahsiyetler rivayette bulunmuşlardır.²⁸⁸

İbn Sa’d’ın “*sika, kesîru’l-hadis*” diye zikrettiği Sâlim için *cerh-ta’dîl* ve tabakat kitaplarında, ibadete düşkün, fazilet ehli bir kişi olarak övgüyle bahsedilmektedir.²⁸⁹

²⁸¹ Zehebî, *Siyer*, VI, 346.

²⁸² Mizzî, XXII, 255.

²⁸³ Zehebî, *Siyer*, VI, 346.

²⁸⁴ İbn Hacer, *Tehzîbu’t-Tehzîb*, VIII, 108.

²⁸⁵ Rakka: el-Cezîre bölgesinin Diyâr-ı Mudar kısmında Suriye, Mezopotamya ve Anadolu’yu birbirine bağlayan, Fırat nehrinin Belih suyu ile birleştiği noktaya 10 km. uzaklıkta bulunan Kuzey Suriye’de tarihî bir şehir (Bkz., Gülay Öğün Bezer, “Rakka”, *DİA*, TDV. Yayınları, İstanbul 2007, XXXIV, 432-433).

²⁸⁶ Mizzî, XXII, 259; Zehebî, *Siyer*, VI, 346; İbn Hacer, *Tehzîbu’t-Tehzîb*, VIII, 108.

²⁸⁷ İbn Sa’d, V, 412; İbn Hacer, *Tehzîbu’t-Tehzîb*, III, 431.

²⁸⁸ İbn Ebî Hâtim, IV, 179.

126/744 senesinde, Emevî halifesi Mervân b. Muhammed (ö. 132/750) devrinde vefat etmiştir.²⁹⁰ Süleymân b. Yesâr'dan hadis rivayet edenler arasında yedinci sırada yer alır. *Kütüb-i Tis'a*'da, Süleymân b. Yesâr'dan rivayet ettiği hadislerin sayısı mükerrerlerle beraber 3'tür.

2.1.2.8. Ya'lâ b. Hakîm (ö. ?)

Basra'dan Mekke'ye gelip yerleşen Ya'lâ b. Hakîm es-Sekafî tâbiûn dönemi muhaddis ve fakihlerinden Eyyûb es-Sahtiyânî'nin yakın arkadaşıdır.²⁹¹ Halife Ömer b. Abdilazîz için elçilik de yapmış olan Ya'lâ b. Hakîm, Saîd b. Cübeyr, İbn Ömer'in azatlısı Nâfi', Tâvûs b. Keysân gibi tanınmış şahsiyetlerden rivayette bulunmuştur.²⁹²

Yahyâ b. Ma'în, Ebû Zür'a ve İbn Hibbân'ın "*sika*" olarak tavsif etmiştir.²⁹³ Rivayet ettiği hadisler Tirmizi dışında *Kütüb-i Tis'a*'da mevcuttur.²⁹⁴

Vefat tarihi hakkında herhangi bir bilgi bulamadığımız Ya'lâ b. Hakîm, Şam'da vefat etmiştir. Vefatının ardından, insanlar üç gün boyunca arkadaşı Eyyûb'a taziye gelmişlerdir.²⁹⁵

Süleymân b. Yesâr'dan hadis rivayet edenler arasında sekizinci olan Ya'lâ b. Hakîm, *Kütüb-i Tis'a*'da, Süleymân b. Yesâr'dan, tesbit edebildiğimiz kadarıyla, mükerrerleriyle beraber toplam on hadis rivayet etmiştir. Bu hadisleri rivayet ederken çoğunlukla "semi'tu" ve "an" eda sigalarını kullanmıştır.

2.1.3. Hocaları ve Talebeleriyle İlişkisinin Değerlendirilmesi

Süleymân b. Yesâr'ın hocalarından rivayet ettiği ve talebelerinin ondan aktardığı hadislerin sayısı yaşadığı dönemde kendisi gibi tanınmış diğer şahsiyetler ile kıyaslandığında çok fazla değildir. *Fukahâ-i Seb'a* içerisinde, hadis rivayeti sıralamasında dördüncü sıradadır.

²⁸⁹ İbn Sa'd, V, 412; İbn Ebî Hâtim, IV, 179; Zehebî, *Siyer*, VI, 6; İbn Hacer, *Tehzibu't-Tehzib*, III, 431.

²⁹⁰ İbn Hacer, *Tehzibu't-Tehzib*, III, 431.

²⁹¹ Mizzî, XXXII, 383; İbn Hacer, *Tehzibu't-Tehzib*, XI, 401.

²⁹² İbn Hibbân, *Kitâbü's-Sikât*, VII, 653; Zehebî, *Siyer*, V, 451.

²⁹³ İbn Ebî Hâtim, IX, 303; İbn Hibbân, *Kitâbü's-Sikât*, VII, 653.

²⁹⁴ Mizzî, XXXII, 383.

²⁹⁵ İbn Hibbân, *Kitâbü's-Sikât*, VII, 653; Zehebî, *Siyer*, V, 451.

Kütüb-i Tis'a'da, Süleymân b. Yesâr'ın kendilerinden hadis rivayet ettiği kişilerin sayısı 40 olup, bunların 25'i sahâbî, 15'i ise tâbiîdir.

Hocaları arasında aralarında Hz. Peygamber'in (s.a.s.) zevcelerinin de olduğu beş tane de kadın vardır. Ebû Hüreyre'den 44, Abdullâh b. Abbâs'tan 39, Ümmü Seleme'den 21 rivayeti vardır. Geriye kalan hocalarından, yirmi ve yirmiden az hadis rivayet etmiştir. Kendilerinden sadece bir hadis rivayet ettiği hocalarının sayısı 12'dir.

Aynı şekilde *Kütüb-i Tis'a*'da, Süleymân b. Yesâr'dan hadis rivayet edenlerin sayısı 43'tür. Bunların bir kısmı tâbiûndan, bir kısmı ise tebeu't-tâbiîn'dendir.

Hocaları arasında kadın râviler olmasına rağmen, talebeleri arasında herhangi bir kadın râvi tesbit edemedik. Kendisinden; İbn Şihâb ez-Zührî 49, Bükeyr b. Abdillâh 47, Yahyâ b. Saîd 25, Nâfi' ve Abdullâh b. Dînâr 19, Amr b. Meymûn ve Sâlim Ebû Nadr 13, Ya'la b. Hakîm ise 10 hadis nakletmiştir. Geriye kalan talebeleri kendisinden 10 ve 10'dan az hadis rivayet etmişlerdir. Süleymân b. Yesâr'dan sadece birer rivayeti olan talebelerinin sayısı da 13'tür.

Süleymân b. Yesâr'ın kendilerinden hadis rivayet ettiği sahâbî ve tâbiî hocalarına bakıldığında, her birisinin hadis ilminde bir payesinin olduğunun yanında fakîh kimlikleri de görülmektedir. Bu da Süleymân b. Yesâr'ın rivayet ettiği hadislerin çoğunun, fikhî konulara ait olmasını sağlamış ve kendisinin de muhaddis kimliğinden ziyade fakîh kimliğinin öne çıkmasına vesile olmuştur.

Aynı şekilde kendisinden rivayette bulunan talebeleri de muhaddis olarak bilinmelerinin yanında fakîh olarak da tanınmaktadır. Talebeleri vasıtasıyla naklolunan fetvaları da bunu ispatlamaktadır.

2.2. SÜLEYMÂN B. YESÂR'IN KÜTÜB-İ TİS'A'DAKİ RİVAYETLERİ

Burada, Süleymân b. Yesâr'ın *Kütüb-i Tis'a*'daki rivayetlerinin önce bölümlerine göre dağılımı gösterilecek, ardından rivayetlerin *ittisâl* ve ilk kaynağına göre özelliğinden bahsedilecek ve son kısımda da eleştirilen rivayetlerine değinilecektir.

2.2.1. Rivayetlerinin Kütüb-i Tis'a'daki Bölümlere Dağılımı

Tesbit edebildiğimiz kadarıyla *Kütüb-i Tis'a*'da, Süleyman b. Yesâr tarikiyle tahrir edilen hadislerin sayısı mükerrerlerle birlikte 324'tür. Genellikle fikhî konularla ilgili olan rivayetlerinin konuların *Kütüb-i Tis'a*'daki kitap/bölümlere dağılımı şöyledir:

2.2.1.1. Sahîh-i Buhârî

Süleyman b. Yesâr tarikiyle Sahîh-i Buhârî'de tahrir edilen hadislerin sayısı mükerrerler hariç 6, mükerrerlerle beraber 21 tanedir. Bu hadislerin kitap/bölümlere dağılımı şöyledir:

• Vudû	4
• Cezâu' s-sayd	2
• Cihâd	2
• Megâzî	2
• Talâk	2
• Hudûd	2
• Zekât	1
• Hac	1
• Şehâdât	1
• Tefsîr	1
• Libâs	1
• Edeb	1
• İsti'zân	1

2.2.1.2. Sahîh-i Müslim

Sahîh-i Müslim'deki hadislerinin sayısı mükerrerler hariç 11, mükerrerlerle beraber 23 adettir. Müslim'de toplam 15 farklı konuda yer alan bu rivayetlerin dağılımı şöyledir:

• Buyû	4
• Zekât	2
• Hac	2

• Kasâme	2
• Hudûd	2
• İmâret	2
• Tahâret	1
• Hayz	1
• Salâtü'l-istiskâ	1
• Savm	1
• Talâk	1
• Müsâkât ve Müzâraat	1
• Vasiyet	1
• Libâs ve Zînet	1
• Fiten ve Eşrâtü's-sâa	1

2.2.1.3. Sünen-i Tirmizî

Tirmizî'deki rivayetlerinin sayısı toplam 13'tür. Tesbit edebildiğimiz kadarıyla Sünenü't-Tirmizî'de Süleyman b. Yesâr tarikiyle tahrir edilen mükerrer rivayet bulunmamaktadır. Toplam 9 farklı konuda olan bu rivayetlerin dağılımı ise şöyledir:

• Talâk	3
• Zekât	2
• Hac	2
• Radâ'	1
• Hudûd	1
• Tahâret	1
• Siyer	1
• Fezâilü'l-Cihâd	1
• Tefsîrü'l-Kur'ân	1

2.2.1.4. Sünen-i Ebî Dâvûd

Sünen-i Ebî Dâvûd'daki hadislerinin sayısı mükerrerler hariç 17, mükerrerlerle beraber 26 adettir. Toplam 13 farklı konuda olan bu rivayetlerin dağılımı şu şekildedir:

• Tahâret	6
• Talâk	4
• Salât	2
• Zekât	2
• Hac	2
• Buyû	2
• Hudûd	2
• Nikâh	1
• Cihâd	1
• Libâs	1
• Tereccül	1
• Edeb	1
• Diyât	1

2.2.1.5. Sünen-i Nesâî

Süleyman b. Yesâr tarikiyle Sünen-i Nesâî’de tahrir edilen hadislerin sayısı mükerrerler hariç 13 mükerrerlerle beraber 58 adettir. 18 farklı konuda bulunan bu rivayetlerin dağılımı ise şöyledir:

• Sıyâm	8
• Edeb	7
• Hac	6
• Talâk	5
• Tahâret	4
• Kat’ü’s-Sârik	4
• Gusûl ve Teyemmüm	3
• Zekât	3
• Müzâraa	3
• İftitâh	2
• Nikâh	2
• Dahâyâ	2

• Kasâme	2
• Zînet	2
• Cihâd	1
• Hayz ve İstihâze	2
• İstiâze	1
• Hayl	1

2.2.1.6. Sünen-i İbn Mâce

Sünen-i İbn Mâce'deki hadislerinin sayısı mükerrerler hariç 13 mükerrerlerle beraber 15 adettir. Toplam 10 farklı konuda olan bu rivayetlerin dağılımı ise şöyledir:

• Tahâret	3
• Zekât	2
• Talâk	2
• Libâs	2
• Salât	1
• Nikâh	1
• Ruhûn	1
• Hudûd	1
• Menâsik	1
• Zebâih	1

2.2.1.7. Sünen-i Dârimî

Sünen-i Dârimî'deki hadislerinin sayısı mükerrerler hariç 13, mükerrerlerle beraber 19'dur. Toplam 10 farklı konuda olan bu rivayetlerin dağılımı ise şöyledir:

• Menâsik	6
• Talâk	3
• Ferâiz	3
• Mukaddime	1
• Vudû'	1
• Salât	1

• Zekât	1
• Rû'yâ	1
• Nikâh	1
• Hudûd	1

2.2.1.8. Muvatta

Süleyman b. Yesâr tarikiyle İmâm Mâlik'in *Muvatta*'nda tahrir edilen hadislerin sayısı mükerrerler hariç 62, mükerrerlerle beraber 66 adettir. Muvatta'da toplam 17 farklı konuda bulunan bu rivayetlerin dağılımı ise şöyledir:

• Talâk	12
• Hac	9
• Ukûl	8
• Vukûtu's-Salât	6
• Akdiye	5
• Zekât	4
• Buyû	4
• Ferâiz	3
• Nikâh	3
• Recm	2
• Hudûd	2
• Mükâtebe	2
• Salât	1
• Sıyâm	1
• Nüzûr	1
• Radâ	1

2.2.1.9. Müsned

Ahmed b. Hanbel'in *Müsned*'i, ale'r-ricâl sisteme göre tertib olunmuş hadis kitaplarından olduğu için Süleyman b. Yesâr tarikiyle gelen rivayetlerin yer aldığı kitap/bölüm başlıkları yoktur. Bizim tespit edebildiğimiz kadarıyla rivayetler, genellikle

Salât, Tahâret, Talâk, Hac, Zekât, Buyû', Ferâiz, Nikâh, Hudûd, Sıyâm ve Edeb konularındadır. Buradaki rivayetlerinin sayısı mükerrerler hariç 34, mükerrerlerle beraber 83 tanedir.

2.2.2. Rivayetlerinin Özellikleri

2.2.2.1. İttisal Özelliği

Süleymân b. Yesâr'ın *Kütüb-i Tis'a*'daki 324 rivayetinden 261 tanesi merfû'dur.²⁹⁶ Bunların 250 tanesi muttasıl, 11 tanesi ise munkatı' merfû'dur. Yani Süleymân b. Yesâr, bu 11 rivayeti hocalarının ismini:

- عَنْ رَجُلٍ مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنَ الْأَنْصَارِ
- عَنْ إِنْسَانٍ مِنَ الْأَنْصَارِ مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
- عَنْ رَجَالٍ مِنَ الْأَنْصَارِ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

gibi mübhem lafızlarla zikrederek rivayet etmiştir.²⁹⁷

Merfû' rivayetlerinin *Kütüb-i Tis'a*'daki dağılımı ise şöyledir: Buhârî'de 18, Müslim'de 23, Tirmizî'de 13, Ebû Dâvûd'da 24, Nesâî'de 55, İbn Mâce'de 15, Dârimî'de 16, Muvatta'da 14 ve Müsned'de 83 adettir.

Muvatta'da, Süleymân b. Yesâr'a nisbet edilen 29 adet maktû' rivayet vardır ki bu rivayetler onun fetvaları olup 21'i munkatı'dır. Kendisi ile Mâlik b. Enes (ö. 179/795) arasında herhangi bir görüşme (likâ) olmamasına rağmen İmâm Mâlik bunları direk Süleymân b. Yesâr'dan rivayet etmiştir.²⁹⁸

Yine *Kütüb-i Tis'a*'da, Süleyman b. Yesâr tarikiyle gelen 32 mevkûf rivayetin 9'u munkatı'dır. Zira bu rivayetlerin hepsi Hz. Ömer'den (ö. 23/644) olmasına rağmen

²⁹⁶ Merfû': Senedi nasıl olursa olsun (sahîh/hasen/zayıf), Hz. Peygamber'e açıkça veya hükmen nisbet edilen hadis (Bkz., Aydın, 175).

²⁹⁷ Müslim, Kasâme, 1; Nesâî, Kasâme, 2; Ahmed b. Hanbel, XXVII, 143, XXXVII, 244, XXXIX, 71; Ebû Dâvûd, Tahâret, 106, Diyât, 9; Dârimî, Tahâret, 86.

²⁹⁸ Muvatta, Vukûtu's-Salât, 34, Sıyâm, 16, Hac, 22, Ferâiz, 7, 15, Nikâh, 2, 13, Talâk, 12, 14, 21, 27, 33, 35, Buyû' 22, Şuf'a, 1, Akdiye, 3, 4, Mükâtebe, 1, 6, Ukûl, 14, 17.

kendisi ile Hz. Ömer arasında bir görüşme olmamıştır. Bu rivayetlerin biri Ahmed b. Hanbel'in *Müsned*'inde, 8 tanesi ise *Muvatta*'da geçmektedir.²⁹⁹

Yine *Muvatta*'da Süleymân b. Yesâr'a nisbet edilen 6 adet de mürsel rivayet vardır. Bu rivayetler *Muvatta* hariç *Kütüb-i Tis 'a*'da geçmemektedir.³⁰⁰

2.2.2.2. İlk Kaynağına Göre Özelliği

Süleyman b. Yesâr tarikiyle *Kütüb-i Tis 'a*'da tahrir edilen hadislerin içerisinde *merfû* hadislerin yanında *mevkûf* ve *maktû* rivayetler de bulunmaktadır.

Mevkûf olarak rivayet edilen hadislerin sayısı 32'dir. Bunların kitaplara dağılımı ise şöyledir: *Muvatta*'da 23, Buhârî'de ve *Müsned*'de 3'er, Ebû Dâvûd, Nesâî ve Dârimî'de 2'şer adettir. Mevkûf olarak rivayet edilen hadisler, Hz. Peygamber'in zevcelerine ait söz, fiil ve fetvaların yanında sahâbenin önde gelen diğer şahsiyetlerinin söz, fiil ve fetvalarıdır.

Kütüb-i Tis 'a'da Süleymân b. Yesâr'a nisbet edildiğini tesbit edebildiğimiz 31 adet de *maktû* rivayet bulunmaktadır. Bu rivayetler Nesâî ve Dârimî'de 1'er, *Muvatta*'da ise 29 tanedir. *Maktû* rivayetlerinin *Muvatta*'da sayıca çok olmasının sebebi ise İmâm Mâlik'in daha önce söylediğimiz gibi Süleymân b. Yesâr'ı, Medine'de sünneti en iyi bilen kişilerden biri olarak tanımlamış olması muhtemeldir.³⁰¹

2.2.3. Süleyman b. Yesâr Tarikiyle Rivayet Edilen Mevzû Hadisler

Çalışmamız esnasında, Süleyman b. Yesâr tarikiyle rivayet edilen üç adet uydurma rivayet tesbit ettik. Uydurma rivayetleri ihtiva eden kitaplardan İbnü'l-Cevzî'nin (ö. 598/1202) *Kitâbu'l-Mevzûât*'ı ve *el-İlelü'l-Mütenâhiye*'sinde, Suyûtî'nin *el-Leâli'l-Masnû'a*'sı, İbn Arrâk'ın (ö. 963/1556) *Tenzihü's-Şerîa'sında* ve İbn Asâkir'in (ö. 571/1175) *Târih*'inde yer verilen bu rivayetler, münekkid hadîs alimleri tarafından değerlendirilmiş ve neticede mevzu oldukları ifade edilmiştir. Bu rivayetler şunlardır:

²⁹⁹ Ahmed b. Hanbel, XLIV, 342; *Muvatta*, Vukûtu's-Salât, 27, Zekât, 23, Hac, 49, Ferâiz, 7, Nikâh, 11, Akdiye, 21, Ukûl, 24.

³⁰⁰ *Muvatta*, Salât, 4, Hac, 12, 22, 23, Musâkât, 1, İsti'zân, 4.

³⁰¹ İbn Asâkir, LXXII, 236.

أنا ابو منصور القزاز قال أخبرنا ابو بكر بن ثابت قال أخبرنا ابو الوليد الدريندي قال أخبرنا محمد بن ابي بكر الوراق قال أنا ابو بكر محمد بن عبد الله بن يزداد قال أنا أبو عيسى محمد بن عيسى قال أنا عبد العزيز بن حاتم المعدل قال أنا خلف بن يحيى قال أنا ابراهيم بن محمد عن صفوان بن سليم عن سليمان بن يسار عن أبي هريرة قال قال رسول الله صلى الله عليه و سلم: إِنَّ لِكُلِّ شَيْءٍ دَعَامَةً وَدَعَامَةُ هَذَا الدِّينِ الْفَقُّهُ وَلَفَقِيَّةٌ وَاجِدٌ أَشَدُّ عَلَى الشَّيْطَانِ مِنْ أَلْفِ عَابِدٍ.

... Süleymân b. Yesâr, Ebû Hüreyre'den Rasûlullâh'ın (s.a.s.) şöyle dediğini nakletti: *"Herşeyin bir dayanağı vardır. Bu dinin dayanağı ise fıkıhtır. Muhakkak ki bir fakih, Şeytan'a bin abidden daha ağır gelir."*

Ebu'l-Ferec İbnü'l-Cevzî, *el-İlelü'l-Mütenâhiye fi'l-Ehâdîsi'l-Vâhiye*'de bu rivayeti aktardıktan sonra şöyle demektedir: *"Bu rivayet, Rasûlullâh'tan (s.a.s.) sahîh olarak gelmemiştir. Zira senesinde Halef b. Yahyâ yer almaktadır ki Ebû Hâtim er-Râzî, onun için 'Hadisi ile meşgul olmaya dahi değmez.' demiştir. İbrahim b. Muhammed ise metruk bir râvî'dir."*³⁰²

أنبأنا إسماعيل بن أحمد أنبأنا ابن معدة أنبأنا حمزة أنبأنا أبو أحمد الحافظ حدثنا الحسين بن إسماعيل التمار حدثنا سليمان بن يسار حدثنا سفيان بن عيينة عن بقة بن الوليد عن الحكم عن الزهري عن سعيد بن المسيب عن عائشة عن النبي صلى الله عليه وسلم أنه قال: إِذَا أَتَى عَلَيَّ يَوْمٌ لَمْ أَزِدْ فِيهِ خَيْرًا يَغْرِئُنِي إِلَى رَبِّي فَلَا بُورِكَ فِي ذَلِكَ الْيَوْمِ.

... Hz. Âişe, Rasûlullâh'ın (s.a.s.) şöyle dediğini nakletti: *"İçerisinde, beni Rabbim'e yaklaştıracak bir hayır artırmayarak geçirdiğim gün, bana bereketli olmasın!"*

Yine Ebu'l-Ferec İbnü'l-Cevzî, *Kitâbu'l-Mevzûât*'da bu rivayet için şöyle demektedir: *"Bu rivayet, Rasûlullâh'tan (s.a.s.) sahîh olarak gelmemiştir. İbn Adiyy de: 'Bu hadisi, Zühri'den, el-Hakem b. Abdillâh b. Sa'd el-Eylî'den başka kimse nakletmiştir. Zaten onun Zühri'ye nisbetle naklettiği birçok uydurma rivayet mevcuttur.' Ebû Hâtim er-Râzî, Hakem için 'kezzâb' demiştir. İbn Hibbân: 'Hakem sika ravîlerden uydurma rivayetlerde bulunur' demiştir."*³⁰³

³⁰² İbnü'l-Cevzî, Ebu'l-Ferec Cemâlüddîn Abdurrahmân b. Alî b. Muhammed el-Bağdâdî, *el-İlelü'l-Mütenâhiye fi'l-Ehâdîsi'l-Vâhiye*, Thk. Halîl el-Meys, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1403, I, 135.

³⁰³ İbnü'l-Cevzî, Ebu'l-Ferec Cemâlüddîn Abdurrahmân b. Alî b. Muhammed el-Bağdâdî, *Kitâbu'l-Mevzûât*, Thk. Abdurrahman Muhammed Osman, Mektebetü's-Selef, Medine 1966, III, 143.

Bir diğer rivayet ise *Târîhu Medîneti Dimaşk, Kitâbu'l-Mevzûât, el-Leâli'l-Masnû'a* ve *Tenzîhü's-Şerîa*'da yer alan ve bazı lafız farklılıklarıyla aktarılan şu rivayettir:³⁰⁴

(ابن عدي) حدثنا يحيى بن علي بن هاشم حدثنا محمد بن إبراهيم بن أبي سكينه حدثنا الوليد بن محمد المرقدي حدثنا الزهري حدثنا سعيد بن المسيب وسليمان بن يسار عن أبي هريرة مرفوعا: أَرْبَعُ مَدَائِنَ مِنْ مُدُنِ الْجَنَّةِ فِي الدُّنْيَا مَكَّةُ وَالْمَدِينَةُ وَبَيْتُ الْمَقْدِسِ وَدِمَشْقُ وَأَرْبَعُ مَدَائِنَ مِنْ مُدُنِ النَّارِ فِي الدُّنْيَا وَطَبْرِقَةُ وَأَنْطَاكِيَّةُ وَصَنْعَاءُ وَإِنَّ الْمِيَاءَ الْعَذْبَةَ وَالرِّيَّاحَ اللَّوَّاحِ مِنْ تَحْتِ صَخْرَةِ بَيْتِ الْمَقْدِسِ.

... Süleymân b. Yesâr, Ebû Hüreyre'den Rasûlullâh'ın (s.a.s.) şöyle dediğini nakletti: “Dünya’da Cennet şehirlerinden dört şehir vardır. Bunlar: Mekke, Medîne, Beytü’l-Makdis ve Dimeşk’tir. Cehennem şehirlerinden dört tane de vardır ki bunlar: Kostantiniye, Taberiye, Antakya ve San’â’dır. Tatlı sular ve aşılایıcı rüzgârlar da Beytü’l-Makdis kayasının (el-Hacerü’l-Muallak) altından doğar.”

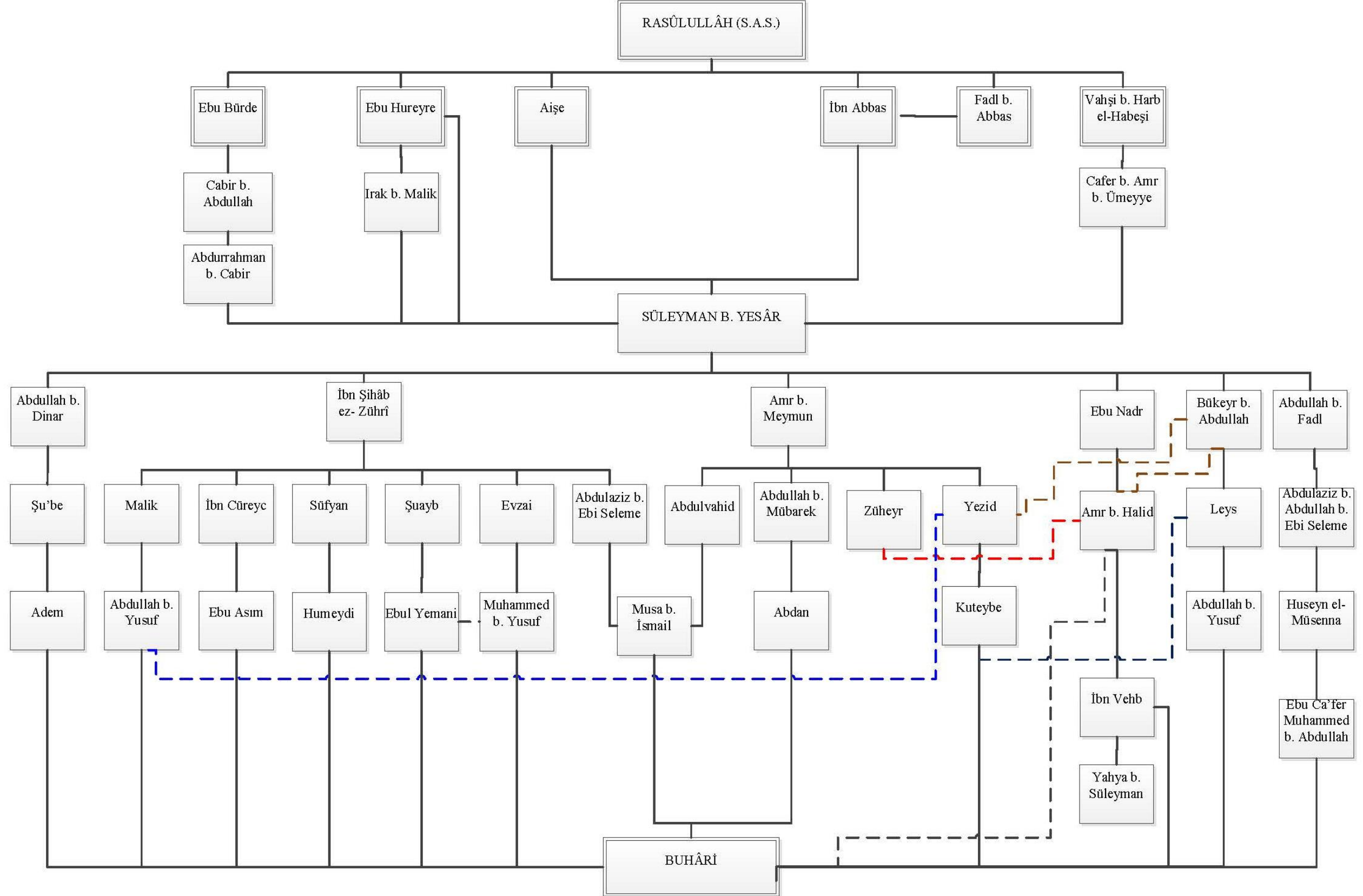
Rivayet hakkında İmâm Suyûtî şöyle der: “Bu rivayetin aslı yoktur. Ahmed b. Hanbel: ‘el-Velîd b. Muhammed el-Merkadî’nin, hadisi hiçbir surette alınmaz’, Yahyâ b. Ma’in de: ‘Velîd kezzâbtır’ demiştir.”³⁰⁵

³⁰⁴ Bkz. İbn Asâkir, I, 220; İbnü'l-Cevzî, *Kitâbu'l-Mevzûât*, II, 51; Suyûtî, Ebu'l-Fazl Celâlüddin Abdurrahmân b. Ebî Bekr, *el-Leâli'l-Masnû'a fil Ehâdisi'l-Mevzûâ*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut Tsz., I, 419; İbn Arrâk, Ebü'l-Hasan Alî b. Muhammed b. Arrâk el-Kinânî, *Tenzîhü's-Şerîati'l-Merfûa âni'l-Ahbâri's-Şeniati'l-Mevzûa*, Thk. Abdülvehhâb Abdüllatîf-Abdullah Muhammed es-Sıddîk, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut Tsz., II, 47.

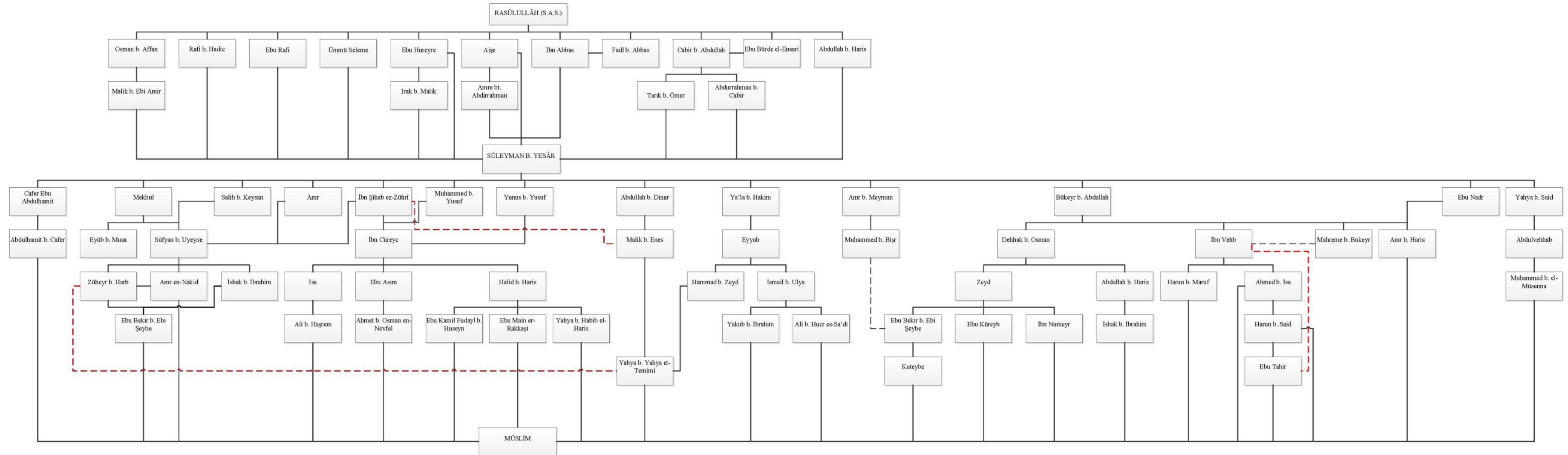
³⁰⁵ Suyûtî, *el-Leâli'l-Masnûa*, I, 419.

2.3. SÜLEYMAN B. YESÂR'IN KÜTÜB-İ TİS'A'DAKİ RİVAYET ŞEMASI

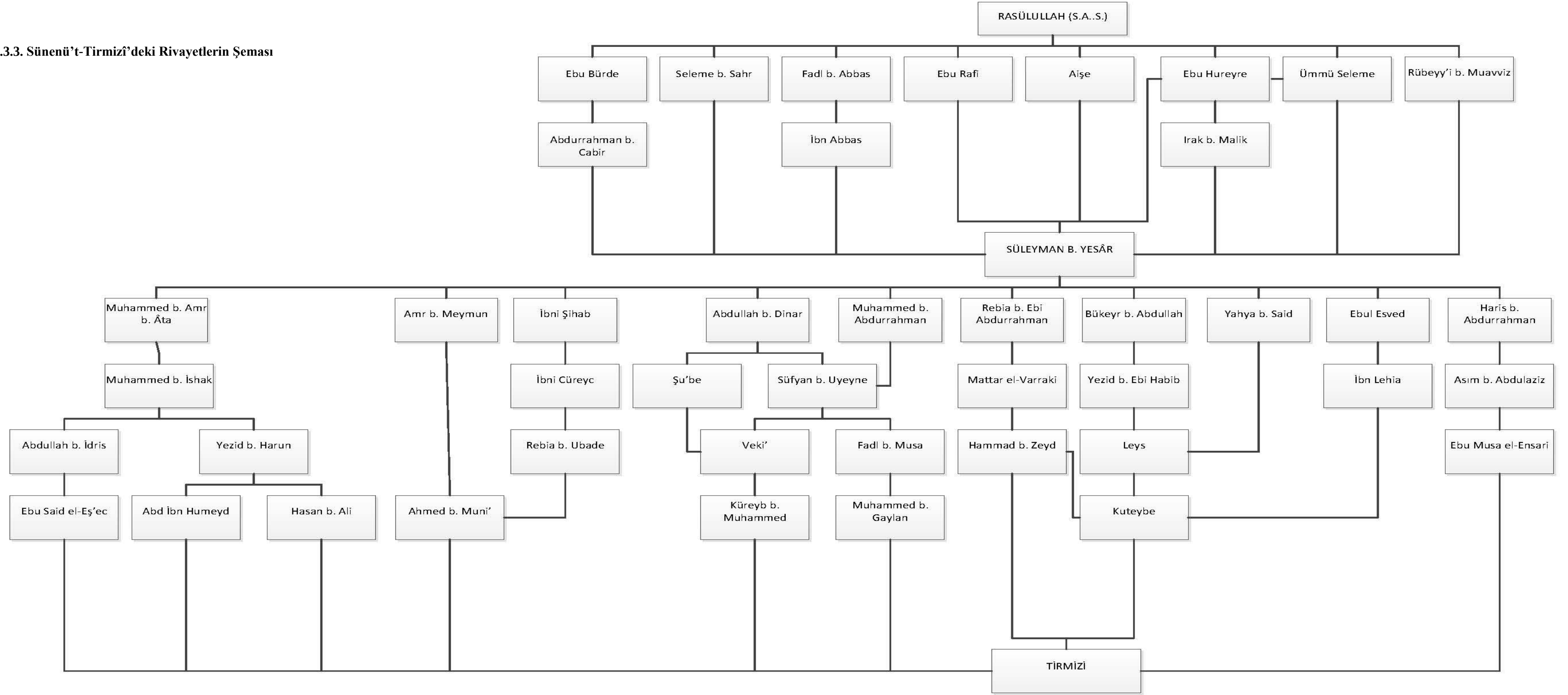
2.3.1. Sahîh-i Buhârî'deki Rivayetlerin Şeması

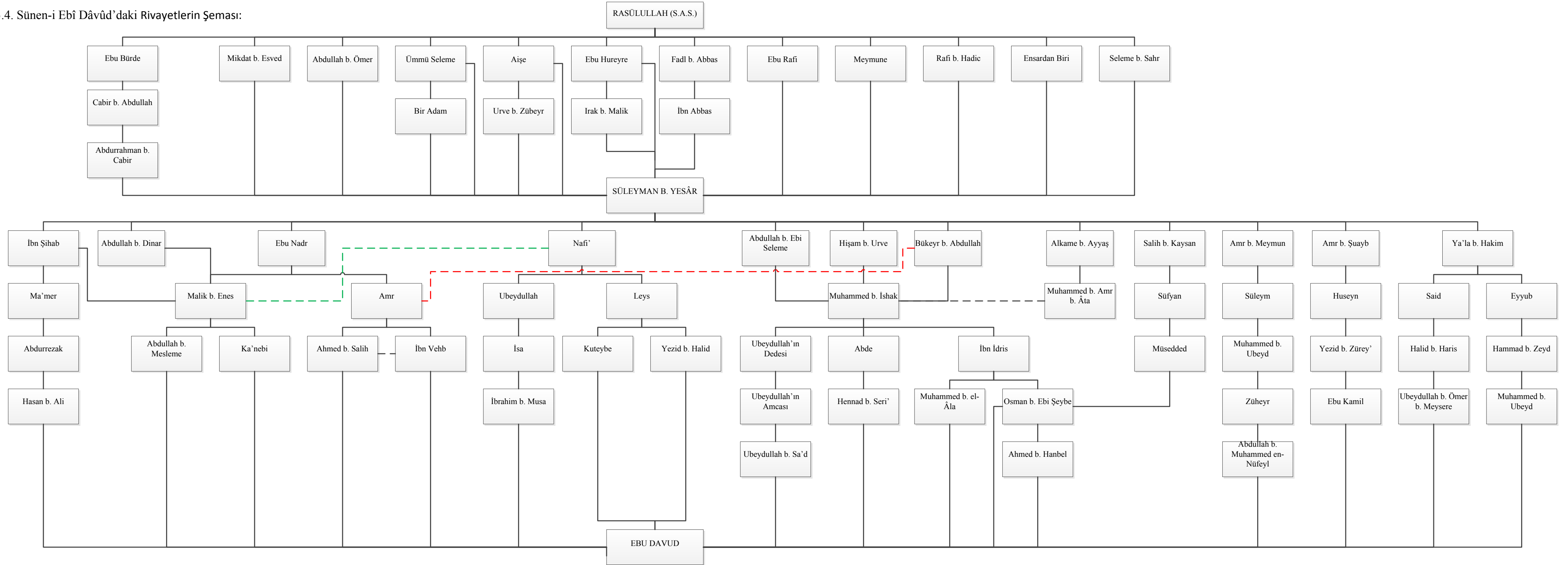
2.3.2. Sahîh-i Müslim'deki Rivayetlerin Şeması

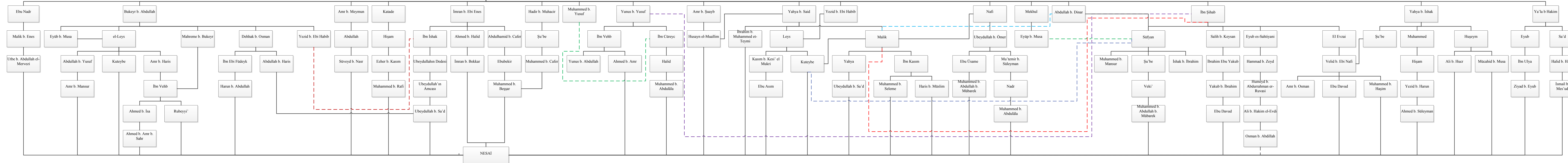
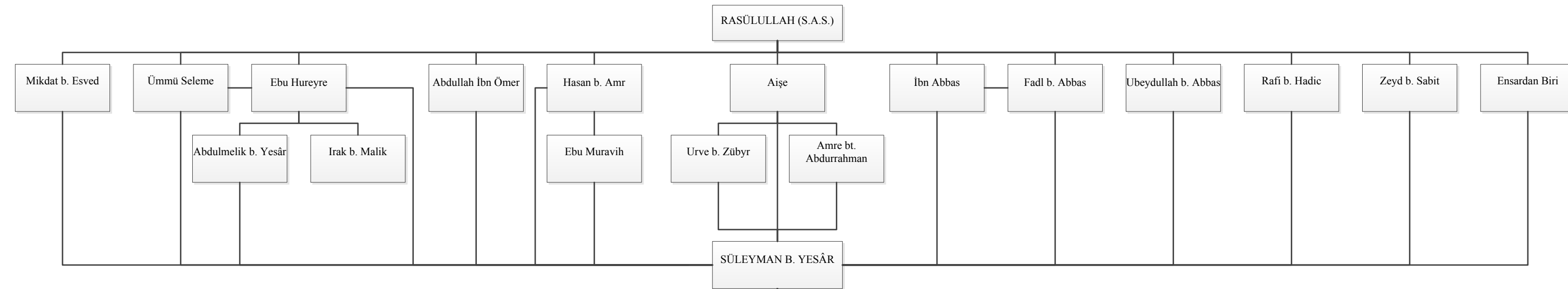
2.3.3. Sünenü't-Tirmizî'deki Rivayetlerin Şeması

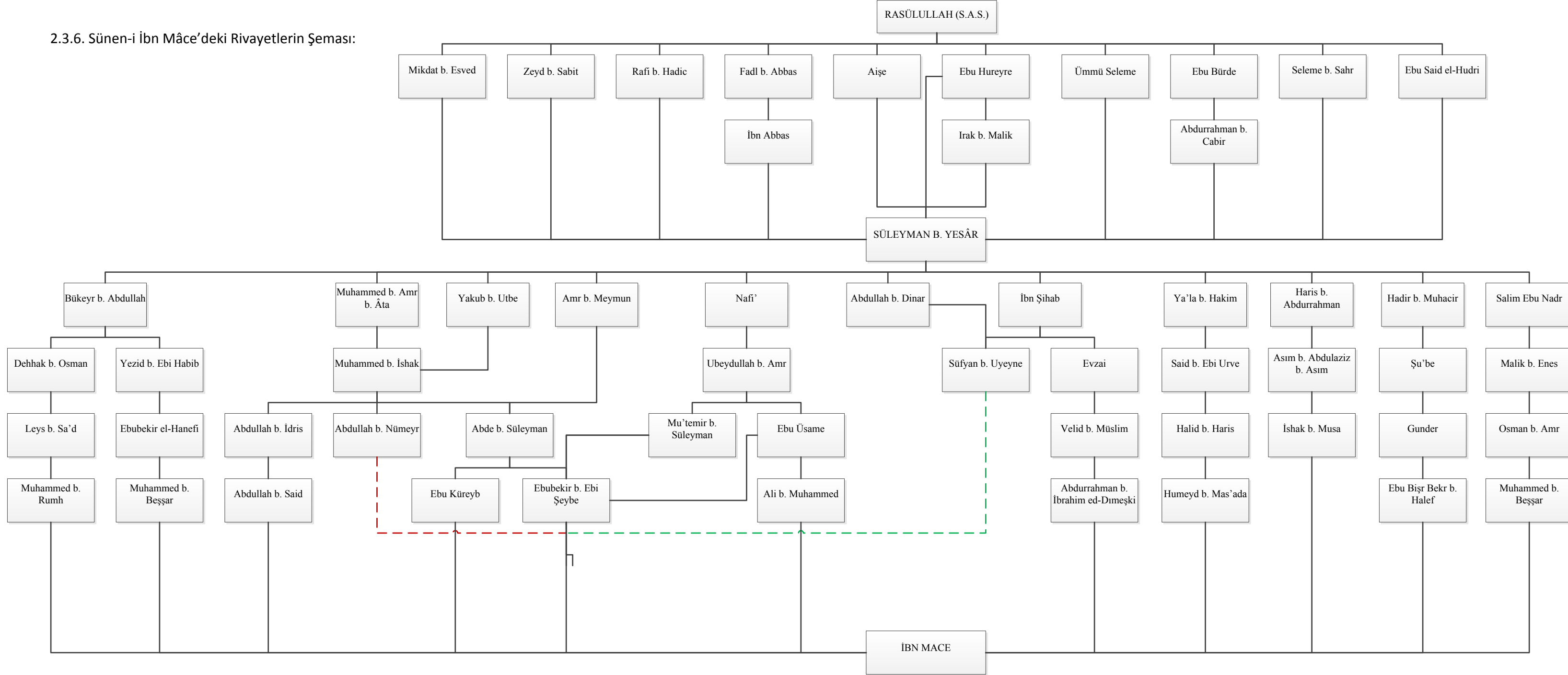
2.3.4. Sünen-i Ebî Dâvûd'daki Rivayetlerin Şeması:

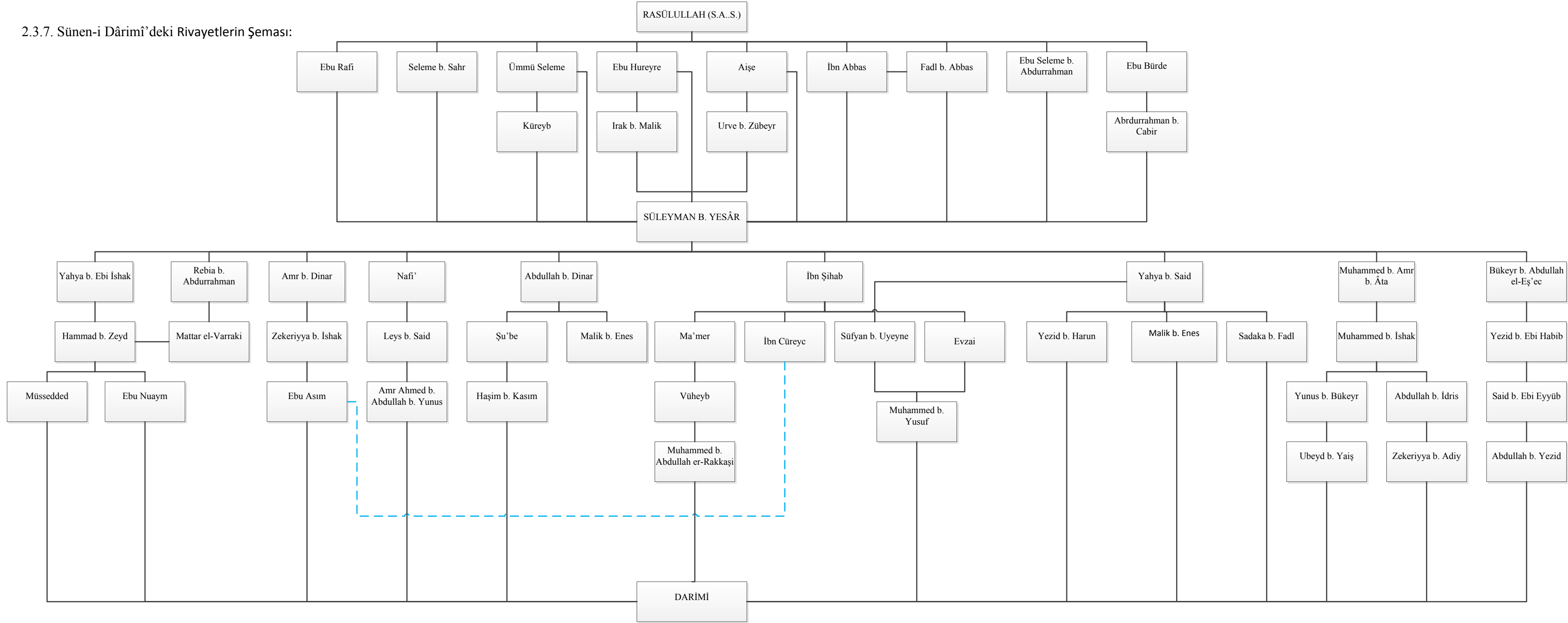
2.3.5. Sünen-i Nesâî'deki Rivayetlerin Şeması

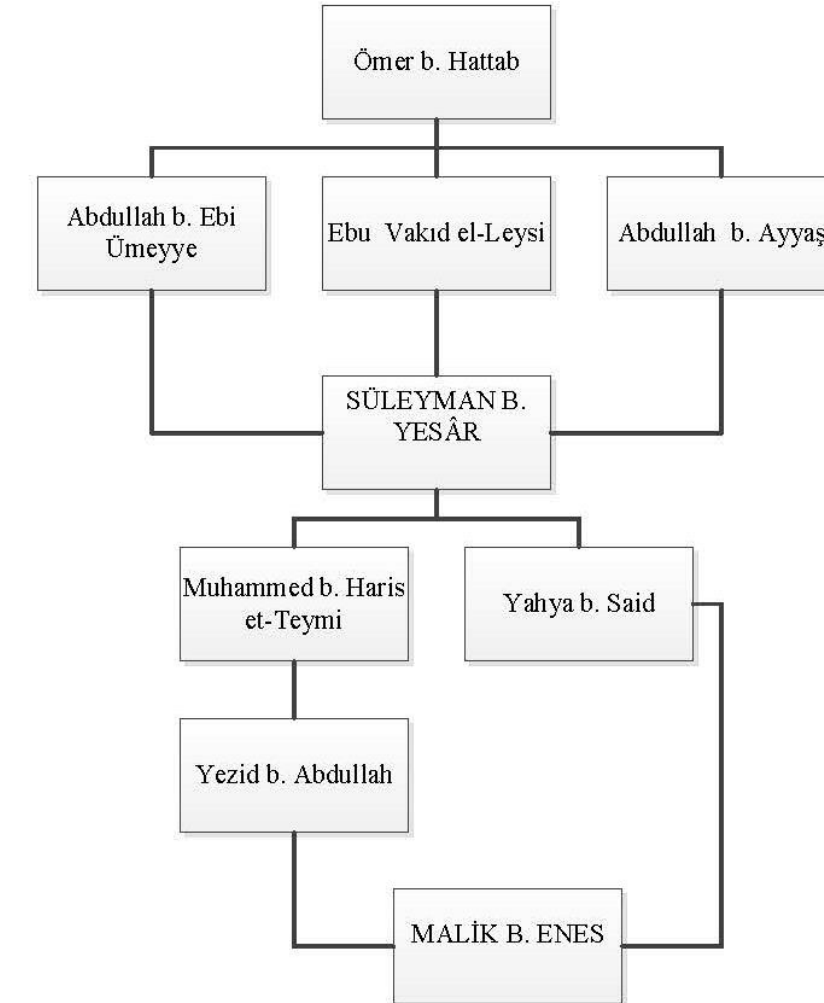
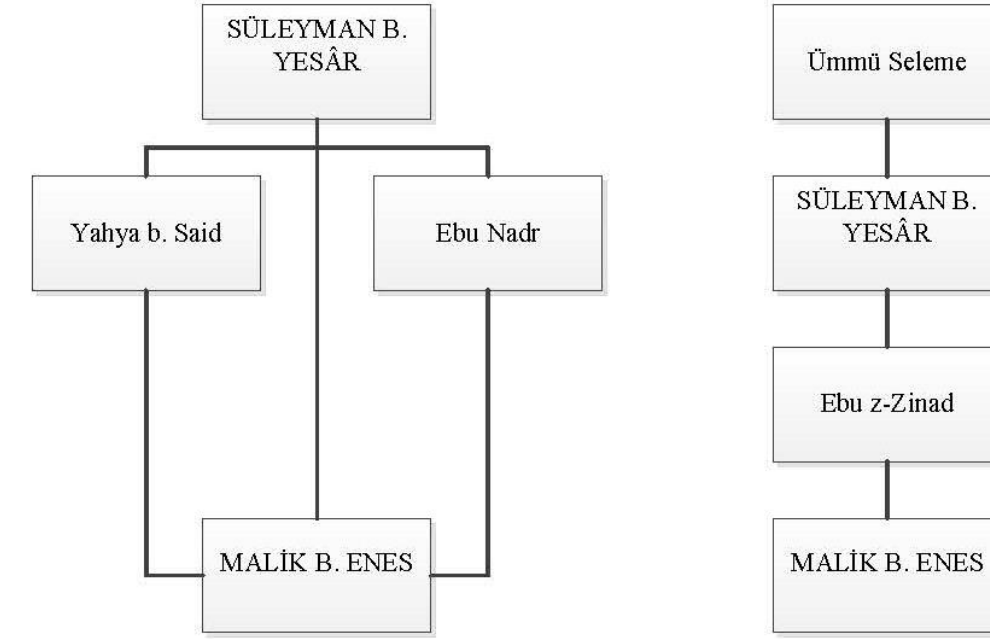
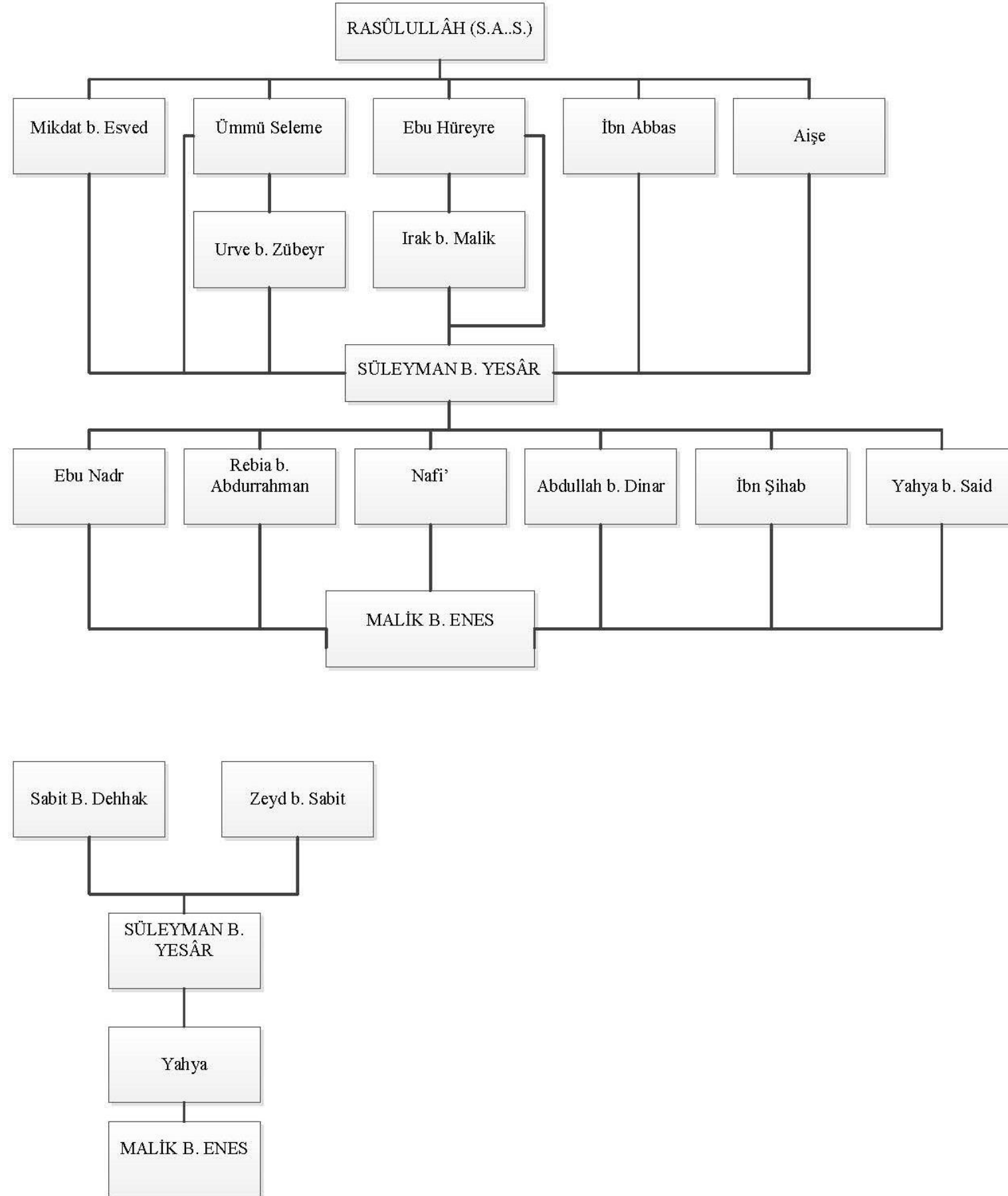
2.3.6. Sünen-i İbn Mâce'deki Rivayetlerin Şeması:

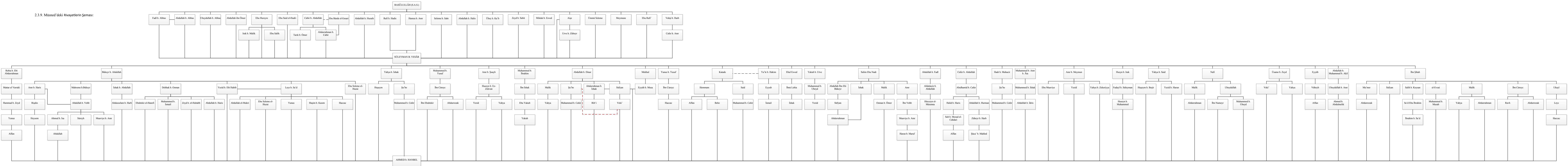
2.3.7. Sünen-i Dârimî’deki Rivayetlerin Şeması:

2.3.8. Muvatta'daki Rivayetlerin Şeması

2.3.9. Müsned'deki Rivayetlerin Şeması:

SONUÇ

Yüce Allah'ın (c.c.) insanlık alemine gönderdiği risâletin son halkasını teşkil eden Hz. Muhammed (s.a.s.)'in Sünneti Kur'ân-ı Kerim'den sonra ikinci ana kaynaktır. Sünneti zabt ve koruma hususunda sahâbenin eşsiz gayreti sözkonusudur. Sahâbeden sonra gelen tabiûn nesli de aynı gayreti göstermiş, sahâbeden aldıkları bu emaneti daha sistemli bir halde kendilerinden sonraki nesle aktarma telaşına düşmüşlerdir.

Çalışmamızda hayatını ve hadis ilmindeki yerini tespit etmeye çalıştığımız Süleymân b. Yesâr, hicri ilk asırda yaşamış olan, fukahâ-i seb'a adı verilen Medine'li meşhur yedi tâbiûn fâkihi arasında yer almaktadır. Süleymân b. Yesâr fikhî görüşlerini daha çok konuyla ilgili hadis ya da sahâbî uygulaması naklederek belirtmiştir. Nitekim o dönemde iyi bir fakih olmanın olmazsa olmaz şartı kendisinden öncekilerin bilgi birikiminden haberdar olmaktır. Bu da göstermektedir ki Süleymân hadis konusunda zengin bir birikime sahiptir. Dolayısıyla onun seçkin bir fakih olmasını Hz. Peygamber'in zevcesi Hz. Meymûne'nin azâtlı kölesi olmasından dolayı Hâne-i Saadet'te yetişmesine ve diğer fakih sahâbîlerle vakit geçirmiş olması, onların hadislerinden ve uygulamalarından en iyi şekilde haberdar olmasına bağlamak mümkündür.

Araştırma neticesinde görülmüştür ki, Süleymân b. Yesâr'ın fikhî manada görüş beyan ettiği konular, rivayet ettiği hadisler ve sahâbî uygulamalarıyla büyük paralellik arz etmektedir. Ayrıca bu hadislerin daha çok fikhî konular olan ibadet ve muamelat konularıyla ilgili olduğu görülmektedir.

Kaynaklarda Süleymân b. Yesâr'ın ilk hadis tenkitçileri arasında yer aldığı aktarılmaktadır. Ancak herhangi biri hakkında yaptığı bir cerh veya ta'dil ifadesine rastlanılmamıştır. Kendisiyle ilgili olarak bütün ricâl kitaplarında ta'dil ve övgü ifadeleri kullanılmış, herhangi bir tenkit veya cerh ifadesi tesbit edilmemiştir. *Kütüb-i Tis'a* çerçevesinde yapılan araştırmada tespit edilen 324 rivayetinin daha çok talâk, salât, tahâret, hac ve nikâh konularında olduğu tespit edilmiştir. Rivayetlerin büyük çoğunluğu muttasıl olup, bunlardan 11 tanesi munkatı', 6 tane de mürsel rivayeti bulunmaktadır. Ayrıca kendisinden 29 adet fetva rivayet edilmiştir ki Süleymân Tâbiûn'dan olduğu için bu rivayetlere maktû hadis denir.

Yine kendisinin bu rivayetleri kendilerinden naklettiği hocaları ve bizlere ulaştıran talebeleri de incelenmiş ve bir kısmı hakkında bilgi verilmiştir. Son olarak kendisinin adının rivayet zincirlerinde zikredildiği uydurma olduğu kabul edilen, rivayetler de incelenmiş ve bu rivayetler hakkında malûmat aktarılmıştır.

Bu araştırma; *tabakât, ricâl, siyer, tarih* ve *hadis* kitaplarından istifade edebilme ve bu kaynakları daha iyi tanıma olanağı sağladığı gibi Rasûlullâh sonrası neslin yaşadığı dönemin yakinen müşahade edilmesine ve samimiyetlerinin görülmesine imkan tanımıştır.

Sonuç olarak; İslam tarihinin önemli bir dönemini kapsayan tâbiûn dönemi ilim adamlarının hayat tarzlarını, ilmî tecrübelerini ve yaşadıkları şartları bilmek, hadis tarihi açısından da önemli olan bu zaman dilimi hakkında önemli bilgilere ulaşılmasına ve günümüzde karşılaşılan hadis problemlerinin çözümüne katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Abdurrezzâk b. Hemmâm, Ebû Bekr es-San'anî, *el-Musannef*, Thk. Habîbu'r-Rahmân el-Âzâmî, el-Mektebetu'l-İslâmî, Beyrut 1983.
- Accâc, Muhammed el-Hatîb, *Sünnetin Tesbiti*, Trc. Mehmet Aydemir, Yeni Akademi Yayınları, İzmir 2005.
- Ahmed b. Hanbel, Ebû Abdillâh eş-Şeybânî, *Müsnedü'l-İmâm Ahmed b. Hanbel*, Thk. Şu'ayb el-Arnaûd ve ark., Müessesetü'r-Risâle, Beyrut 1421/2001.
- Ahmed Muhammed Şâkir, *el-Bâ'isü'l-Hasîs Şerhu İhtisârî Ulûmi'l-Hadîs*, Mektebetü'l-Meârif, Riyad 1415.
- Aktepe, İshak Emin, *Erken Dönem İslam Hukukçularının Sünnet Anlayışı*, İnsan Yayınları, İstanbul 2010.
- Alâüddîn Moğoltay b. Kılıç b. Abdillâh el-Bekcerî el-Hanefî, *İkmâlü Tehzîbi'l-Kemâl*, Thk. Adil b. Muhammed- Üsame b. İbrahim, el-Farukü'l-Hadise, Kahire 1422.
- Âşıkkutlu, Emin, *Ricâl İlmine Giriş*, İFAV. Yayınları, İstanbul 2007.
- Aydemir, Halis, *Rivâyetlerin Olasılığı Teorisi Işığında Nâfi' Mevla İbn Ömer*, Emin Yayınları, Bursa 2008.
- Aydınlı, Abdullâh, *Hadis Istılahları Sözlüğü*, İFAV. Yayınları, İstanbul 2012.
- A'zamî, M. Mustafa, *Menhecu'n-Nakd inde'l-Muhaddisîn*, Mektebetu'l-Kevser, Suûd 1990.
- Babanzâde, Ahmed Naim, *Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecdîd-i Sarîh Tercemesi ve Şerhi*, DİB Yay., Ankara 1976.
- Bağcı, H. Musa, *Hadis Tarihi ve Metodolojisi*, Ankara Okulu Yayınları, Ankara 2012.
- Bozkurt, Nebi-Küçükaşçı, Mustafa Sabri, "Medine", *DİA*, TDV Yayınları, İstanbul 2003.
- Buhârî, Muhammed b. İsmâîl, *et-Târîhu'l-Kebîr*, Thk. Ubeyd b. Fîrûz-Umeyr b. Abdirrahmân, Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut tsz..
- _____, *el-Câmiu's-Sahîh*, Thk. Muhammed Züheyr b. Nâsîru'n-Nâsîr, Dâru Tavki'n-Necât, Beyrut 1422/2001.

- Canbulat, Mehmet *Dini Kavramlar Sözlüğü*, DİB Yayınları, Ankara 2007.
- Cevherî, Ebu'l-Kâsım Abdurrahman b. Abdillâh b. Muhammed, *Müsnedü'l-Muvatta*, Thk. Lütî b. Muhammed es-Sağır -Taha b. Ali Busrî, Darul Ğarb el-İslâmî, Beyrut 1997.
- Çakan, İ. Lütî-Eroğlu, Muhammed, "Abdullâh b. Abbâs", *DİA*, TDV Yayınları, İstanbul 1988.
- Çakan, İsmail Lütî, *Hadis Edebiyatı*, İFAV. Yayınları, İstanbul 2008.
- Dârimî, Ebû Muhammed Abdullâh b. Abdirrahmân, *Müsnedü'd-Dârimî el-Ma'rûf bi Süneni'd-Dârimî*, Thk. Hüseyin Selîm Esed ed-Dârânî, Dâru'l-Muğnî, Riyâd 1412/2000.
- Demircan, Adnan, *İslam Tarihinin İlk Döneminde Arap Mevâlî İlişkisi*, Beyan Yayınları, İstanbul 1996.
- Ebû Dâvûd, Süleymân b. el-Eş'aş es-Sicistânî, *Sünenü Ebî Dâvûd*, Nşr. İzzet Ubeyd ed-De'âsî-Ali es-Seyyid, Dâru'l-Hadîs, Beyrut 1389/1970.
- Ebû Nu'aym, Ahmed b. Abdillâh el-İsbahânî, *Hilyetü'l-Evliyâ ve Tabakâtu'l-Asfiyâ*, Daru'l-Fikr, Kahire 1997.
- Ebû Zehra, Muhammed, *Mezhepler Tarihi*, Trc. Sıbğatullah Kaya, Çelik Yayınevi, İstanbul 2013.
- Ebû Zehv, Muhammed, *el-Hadîs ve'l-Muhaddisûn*, Trc. Selman Başaran, M. Ali Sönmez, Ensar Neşriyat, İstanbul 2007.
- Ebû Zür'a, Abdurrahmân b. Amr b. Abdillâh b. Safvân, *Tarîhu Ebî Zür'a ed-Dimeşkî*, Thk. Şükrullâh b. Ni'metillâh el-Kûcânî, Mecmau'l-Luğati'l-Arabiyye, Dimeşk tsz..
- Efendioğlu, Mehmet, *Arap Olmayan Sahabiler*, İFAV. Yayınları, İstanbul 2011.
- Erdoğan, Mehmet, *Fıkıh ve Hukuk Terimleri Sözlüğü*, Rağbet Yayınları, İstanbul 1998.
- Eren, Mehmet, "Rical Kitaplarında Mükerrer ve Uydurma Biyografi Problemi", *SÜİFD*, sayı: 41 (2003 Güz).
- _____, *Hadis İlminde Rical Bilgisi ve Kaynakları*, İSAM Yayınları, İstanbul 2012.

Fayda, Mustafa, “Devs”, *DİA*, TDV Yay., İstanbul 1994.

_____, “Aişe”, *DİA*, TDV Yay., İstanbul 1989.

Fesevî, Ebû Yûsuf Yakûb b. Cuvvân, *Kitâbü'l-Marife ve't-târîh*, Thk. Ekrem Ziya Ömeri, Mektebetü Dâr, Medine 1410.

Gelişgen, Ahmet, *Dini kavramlar Sözlüğü*, DİB Yayınları, Ankara 2007.

Hâkim, Ebû Abdillâh Muhammed en-Neysâbûrî, *Ma'rifetu Ulûmi'l-Hadis*, Thk. Seyyid Muazzam Hüseyin, Darü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut tsz..

Hatiboğlu, İbrahim, “Nâfi’”, *DİA*, TDV Yay., İstanbul 2006.

_____, “Rihle”, *DİA*, TDV Yay., İstanbul 2008.

Iclî, Ahmed b. Abdillâh, *Ma'rifetu's-Sikât*, Thk. Abdulalîm el-Bustî, Medine 1985.

Itr, Nureddin, *Menhecû'n-Nakd fî Ulûmi'l-Hadîs, Dâru'l-Fikr*, Dimaşk 1996.

İbn Abdilberr, Ebû Ömer Yûsuf b. Abdillâh en-Nemerî, *el-İstî'âb fî Ma'rifeti'l-Ashâb*, Thk. Ali Muhammed el-Bicâvî, Dâru'l-Cîl, Beyrut 1412/1992.

İbn Abdulhadî, Ebû Abdullâh Muhammed b. Ahmed, *Tabakâtü Ulemâi'l-Hadîs*, Thk. Ekrem el-Bûşî- İbrahim ez-Zeybek, Beyrut tsz..

İbn Abdirrabbih, Ahmed b. Muhammed el-Endelüsî, *el-İkdu'l-Ferîd*, Thk. Abdülmecid et-Terhînî, Darü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1983.

İbn Arrâk, Ebû'l-Hasan Alî b. Muhammed b. Arrâk el-Kinânî, *Tenzîhü's-şerîati'l-Merfûa âni'l-Ahbâri's-Şenîati'l-Mevzûa*, Thk. Abdülvehhâb Abdüllatîf- Abdullah Muhammed es-Siddîk, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut Tsz.

İbn Asâkir, Ebû'l-Kâsım Alî b. el-Hasan, *Târîhu Medîneti Dimaşk ve Zikru Fadlihâ*, Thk. Muhibbuddîn el-Amrevî, Dâru'l-Fikr, Beyrut 1995.

İbn Ebî Şeybe, Ebû Bekr Abdullah, *el-Musanna'f*, Thk. Hamed b. Abdillâh- Muhammed b. İbrahim, Mektebetü'r-Ruşd, Riyâd 2004.

İbn Hacer el-Askalânî, Şihâbuddîn Ahmed b. Ali, *el-İsâbe fî Temyîzi's-Sahâbe*, Thk. Âdil Ahmed Abdulmevcûd ve Ali Muhammed Mu'avvîd, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1415/1995.

_____, *Tehzîbu't-Tehzîb*, Nşr. Matbaatü Dâireti'l-Me'ârifî'n-Nizâmiyye, Hindistan 1325.

_____, *Nüzhetü'n-Nazar fî Tavdîhi Nuhbeti'l-Fiker fî Mustalahi'l-Eser*, Thk. Abdullâh b. Dayfillâh, Matbaatu Sefîr, Riyâd 1422.

İbn Hallikân, Ebu'l-Abbas Şemsüddin Ahmed b. Muhammed b. Ebî Bekir, *Vefeyâtü'l-A'yân ve Enbâu Ebnâi'z-Zemân*, Dâru s-Sâdr, Beyrut 1978.

İbn Ebî Hâtim, Ebû Muhammed Abdurrahmân er-Râzî, *el-Cerh ve't-Tadîl*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1953.

İbn Ebî Hayseme, Ebû Bekr Ahmed b. Züheyr b. Harb, *et-Târîhu'l-Kebîr el-Ma'rûf bi-Târîhi İbn Ebî Hayseme*, Thk. Salâh b. Fethî Helel, el-Fârûku'l-Hadîsiyye li'tıbbâ'a ve'n-Neşr, Kahire 2004.

İbn Hibbân, Muhammed b. Ahmed Ebû Hâtim et-Teymî, *Kitâbü's-Sikât*, Dâiretü'l-Meârifî'l-Osmâniye, Haydarabad 1973.

_____, *Kitâbu'l-Mecrûhîn mine'l-Muhaddisîn*, Thk. Mahmud İbrahim Zayid, Dâru'l-Ma'rife, Beyrut 1996.

İbn Kesîr, Ebu'l-Fidâ İmâduddîn İsmâîl, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, thk. Abdullah b. Abdulmuhsin, Dâru'l Hicre, 1998.

İbn Mâce, Ebû Abdillâh el-Kazvînî, *Sünen*, Thk. Muhammed Fuâd Abdülbâkî, el-Mektebetü'l-İslâmiyye, İstanbul tsz..

İbn Mâkûla, Ebû Nasr Sa'dülmelik Ali b. Hibetillâh b. Ali, *el-İkmâl*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1411.

İbn Manzûr, Ebu'l-Fadl Cemalüddîn Muhammed el-Mısırî, *Lisânü'l-Arab*, Dâru's-Sâdr, Beyrut tsz..

İbnu'n-Nedîm, Muhammed b. İshak Ebu'l-Ferec, *el-Fihrist*, Beyrut 1978.

İbnü'l-Cevzî, Ebu'l-Ferec Cemâlüddîn Abdurrahmân b. Alî b. Muhammed el-Bağdâdî, *el-'İlelü'l-Mütenâhiye fî'l-ehâdisi'l-Vâhiye*, Thk. Halîl el-Meys, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1403.

_____, *Kitâbu'l-Mevzûât*, Thk. Abdurrahman Muhammed Osman, Mektebetü's-Selef, Medine 1966.

- İbnü'l-Cezerî, Ebu'l-Hayr Şemsüddîn Muhammed b. Muhammed, *Ğâyetü'n-Nihâye fî Tabakâti'l-Kurrâ*, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1971.
- İbn Sa'd, Ebû Abdillâh Muhammed, *et-Tabakâtü'l-Kübrâ*, Thk. Muhammed Abdülkâdir Atâ, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1410/1990.
- İbnü'l-Esîr, İzzüddîn Ebu'l-Hasen Ali b. Muhammed el-Cezerî, *Üsdü'l-Ğâbe fî Ma'rifeti's-Sahâbe*, Dâru'l-Fikr, Beyrut 1409/1989.
- İbnu's-Salâh, Ebû Amr Osmân b. Abdirrahmân eş-Şehrezûrî, *Ulûmu'l-Hadîs*, Thk. Nûruddîn İtr, Dâru'l-Fikr, Dimeşk 2012.
- Kallek, Cengiz, "Fukahâ-i Seb'a", *DİA*, TDV Yay., İstanbul 1996.
- Kandemir, M. Yaşar, "Meymûne", *DİA*, TDV Yay., İstanbul 2004.
- _____, "Ebû Hüreyre", *DİA*, TDV Yay., İstanbul 1994.
- _____, "Hadis", *DİA*, TDV Yay., İstanbul, 1997.
- Koçyiğit, Talat, *Hadis Istılahları*, AÜİF Yayınları, Ankara 1985.
- _____, *Hadis Usûlü*, AÜİF Yayınları, Ankara 1987.
- _____, *Hadis Tarihi*, Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2003.
- Küçükaşcı, Mustafa Sabri, "Harre Savaşı", *DİA*, TDV Yay., İstanbul 1997.
- _____, "Umretü'l-Kazâ", *DİA*, TDV Yay., İstanbul 2012.
- Küçük, Raşit, "Abâdile", *DİA*, TDV Yay., İstanbul 1988.
- Mâlik b. Enes, *el-Muvatta*, Thk. Muhammed Mustafa el-A'zamî, Müessesetü Zâyid b. Sultân, Abudabi 2004.
- Mûsa, Muhammed Yûsuf, *Fıkh-ı İslam Tarihi*, Trc. Ahmet Meylani, Arslan Yayınları, İstanbul tsz..
- Müslim b. el-Haccâc, Ebu'l-Hüseyn el-Kuşeyrî, *Sahîhu Müslim*, Thk. Muhammed Fuâd Abdülbâkî, el-Mektebetü'l-İslâmiyye, İstanbul 1955.
- Mizzî, Ebû'l-Haccâc Yûsuf b. Abdirrahmân b. Yûsuf, *Tehzîbu'l-Kemâl fî Esmâi'r-Ricâl*, Thk. Beşşâr Avvâd Ma'rûf, Müessesetü'r-Risâle, Beyrut 1400/1980.

- Nesâî, Ebû Abdîrrahmân Ahmed b. Şu'ayb, *el-Müctebâ mine's-Sünen*, Thk. Abdülfettâh Ebû Gudde, Mektebetü'l-Matbûâtî'l-İslâmiyye, Haleb 1986.
- Nevevî, Muhyiddîn Ebû Zekerîyya, *et-Takrîb ve't-Teysîr li-Ma'rifeti Süneni'l-Beşîri'n-Nezîr*, Thk. Muhammed Osmân el-Haşî, Dâru'l-Kitâbi'l-Arabî, Beyrut 1985.
- Özçelik, Harun, *Çeşitli Yönleriyle Buhârî Şerhi Feyzu'l-Bârî*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), AÜSBE, Erzurum 2002.
- Özen, Şükrü, "Velâ", *DİA*, TDV Yay., İstanbul 2013.
- Öğün Bezer, Gülay, "Rakka", *DİA*, TDV Yay., İstanbul 2007.
- Özçelik, Fikret, *Urve b. ez-Zübeyr ve Hadis İlmindeki Yeri*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), AÜSBE, Erzurum 2012.
- Özsoy, Abdulvahap, *Hicrî I. Yüzyıl Hadîs Tenkîd Kriterleri ve İlgili Rivâyetlerin Değerlendirilmesi*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), AÜSBE, Erzurum 2011.
- Özşenel, Mehmet, *Sünnet ve Hadîsi Değerlendirme ve Anlamada Ehl-i Re'y-Ehl-i Hadîs Yaklaşımları ve İmam Seybânî*, MÜSBE, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul 1999.
- Öztürk, Mustafa, *Mevâlînin Hadîs Rivâyetindeki Yeri (Hicrî I. ve II. Asır)*, MÜSBE, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul 2002.
- Paçacı, İbrahim, *Dini Kavramlar Sözlüğü*, DİB Yayınları, Ankara 2007.
- Polat, Salahattin, *Mürsel Hadisler ve Delil Olma Yönünden Değeri*, TDV Yayınları, Ankara 2010.
- _____, *Hadis Araştırmaları*, İnsan Yayınları, İstanbul 2014.
- Râmehurmuzî, el-Hasen b. Abdîrrahmân, *el-Muhaddisu'l-Fâsıl beyne'r-Râvî ve'l-Vâî*, Thk. Muhammed Accâc el-Hatîb, Dâru'l-Fikr, Beyrut 1404.
- Sandıkçı, Kemal, *İlk Üç Asırda İslam Coğrafyasında Hadis*, D.İ.B Yayınları, Ankara 1993.
- Sehâvî, Şemsuddîn Muhammed b. Abdîrrahmân, *Fethu'l-Muğîs bi-Şerhi Elfiyeti'l-Hadîs*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Lübnan 1403.

Sem'ânî, Ebû Sa'd Abdulkerîm b. Muhammed b. Mansur et-Temimî, *el-Ensâb*, Thk. Ekrem el-Buşî, Mektebetü İbn Teymiyye, Kahire 1984.

Subhi es-Sâlih, *Hadis İlimleri ve Hadis Istılahları*, Trc. M. Yaşar Kandemir, İFAV. Yayınları, İstanbul 2012.

Suyûtî, Ebu'l-Fazl Celâlüddîn Abdurrahmân b. Ebî Bekr, *Tabakâtü'l-Huffâz*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1994.

_____, *Tedribu'r-Râvî fî Şerhi Takrîbi'n-Nevevî*, İ'dâd: Merkezu'd-Dirâsât ve'l-Buhûs bi-Mektebeti Nizârî Mustafâ el-Bâz, Mektebetu Nizâr Mustafâ el-Bâz, Riyâd 1997.

_____, *el-Leâli'l-mesnû'a fîl ehâdîsi'l-Mevzûâ*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut Tsz.

Şenel, Abdulkadir, "Neccâr (Benî Neccâr)", *DİA*, TDV Yay., İstanbul 2006.

Şîrâzî, Ebû İshak, *Tabakâtu'l-Fukahâ*, Thk. İhsân Abbâs, Dâru'r-Râidi'l-Arabî, Beyrut 1981.

Tirmizî, Ebû İsâ Muhammed b. İsâ, *Sünen*, Thk. Ahmed Muhammed Şâkir, Dâru'l-Fikr, Beyrut 1988.

Tahhân, Mahmûd, *Teysîru Müstalahi'l-Hadîs*, Mektebetü'l-Meârif, Riyâd tsz..

Ulu, Arif, *Tâbiûnun Sünnet Anlayışı*, İFAV. Yayınları, İstanbul 2015.

Ünal, Yavuz, *Hadisin Doğuş ve Gelişim Tarihine Yeniden Bakış*, Ensar Neşriyat, İstanbul 2013.

Watt, W. Montgomery, *İslâm Düşüncesinin Teşekkül Devri*, Trc. Ethem Ruhi Fığlalı, Sarkaç Yayınları, Ankara tsz..

Yatkın, Nihat, *Abdullâh İbn Abbâs ve Hadis İlmindeki Yeri*, Yayınevi Yayınları, Ankara 2012.

Yiğit, İsmail, "Ömer b. Abdulazîz", *DİA*, TDV Yay., İstanbul 2007.

_____, "Mahzûm (Benî Mahzûm)", *DİA*, TDV Yay., İstanbul 2003.

_____, "Mevâlî", *DİA*, TDV Yay., İstanbul 2004.

_____, "Meşrikiler", *DİA*, TDV Yay., İstanbul 2004.

Yücel, Ahmet, *Hadis Tarihi*, İFAV. Yayınları, İstanbul 2012.

Zehebî, Şemsüddîn Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, Thk.

Şu'ayb el-Arnaûd ve ark., Müessesetü'r-Risâle, Beyrut 1405/1985.

_____, *Tezkiretü'l-Huffâz*, Thk. Zekeriyya Umeyrât, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1988.

Zerkeşî, Bedruddîn, *Hiz. Aişe'nin Sahâbeye Yönelttiği Eleştiriler*, Neşre Haz. Bünyamin Erul, Otto Yay., Ankara 2007.

EKLER

EK 1. Süleymân b. Yesâr'ın Kütüb-i Tis'a'daki Hocalarından Rivayet Ettiği Hadislerin Dağılımı

	Hocaları	Müslim	Buhari	Nesai	İbn Mace	Muvatta	Müsned	Tirmizi	Ebu Davud	Darimi	Toplam
1.	Amre bnt. Abdurrahman	1		3							4
2.	Rafi' b. Hadic	2		3	1		2		2		10
3.	Ebu Said el-Hudri				1		2				3
4.	Muhammed b. el Eş'as					1				1	2
5.	Ebu Rafi'							1			
6.	Zeyd b. Sabit			2	1	1	1				5
7.	Ebu Hüreyre	6	3	7	3	2	15	5	2	1	44
8.	Abdullah b. Abbas	3	5	11	1	2	11	1	1	4	39
9.	Abdullah b. Ömer			1			3		1		5
10.	Meymûne						2		1		3
11.	Ümmü Seleme	1		5	2	1	9		3		21
12.	Aişe	2	6	1	1	1	5	1	2	1	20
13.	Ebu Seleme b. Abdurrahman			1			1			1	3
14.	Abdullah b.Huzafe es-Sehmi						1				1
15.	Urve b.Zübeyr			1		1	2	1	2	1	8
16.	Abdumelik b. Yesâr			1							1
17.	Cafer b. Amr b. Ümeyye ed-Damri		1				1				2
18.	Hamza b. Amr el-Eslemi			6			2				8
19.	Seleme b. Sahr el-Beyadi				2		2	2	1	1	8
20.	Abdullah b. Haris b.Nevfel	1					1				2
21.	Abdurrahman b. Cabir b. Abdullah	1	2		1		6	1	2	1	14
22.	Ubeydullah b. Abbas			1			1				2
23.	Irak b. Malik	2	1	3	1	1	6	1	1	1	17
24.	Fadl b. Abbas			3			1			1	5
25.	Küreyb (Mevlâ İbn Abbas)			1						1	2
26.	Abdullah b. Ayyaş					1					1
27.	Malik b. Ebi Amir el Esbehi	1									1
28.	Abdullah b. Ebi Ümeyye					1					1
29.	Sabit b. Dehhak el Ensari					1					1
30.	Mikdat b. el Esved			2	1	1	2		1		7
31.	Ebi Abdullah el Medenî			1							1
32.	Ebi Muravîh el Ğifari			1							1
33.	Ebi Vakid el Leysi				1						1
34.	Rübey'i bnt. Muavviz							1			1
35.	Tarik b. Ömer	1					1				2
36.	Ebu Seleme b.Abdurrahman			1			1			1	3
37.	Muhammed b. Eş'as									1	1
38.	Amre bnt. Abdurrahman	1		3							4
39.	Abdullah b. Ebi Ümeyye					1					1
40.	Sabit b. Dehhak el- Ensari					1					1
	Toplam	23	18	58	15	17	79	14	20	17	261

EK 2. Süleymân b. Yesâr'ın *Kütüb-i Tis'a*'daki Talebelerinin Rivayet Ettiği Hadislerin Dağılımı

Talebeleri	Müslim	Buhari	Nesai	İbn Mace	Muvatta	Müsned	Tirmizi	Ebu Davud	Darimi	Toplam
Üsâme b. Zeyd el-Leysi						1				1
Bükeyr b. Abdullah b. el-Eş'ec	4	4	9	2		19	2	5	2	47
Ca'fer b. Abdullah b. el Hakim	1					4				5
Haris b. Abdurrahman				1			1			2
Hadir b. el Muhacir			2	1		1				4
Huseym b. Irak b. Malik						1				1
Rebia b. Ebi Abdurrahman						1	1		1	3
Zeyd b. Eslem					1					1
Salim Ebu Nadr	1	1	2	1	2	4		2		13
Salih b. Keysan	1							1		2
Abdullah b.Dinar	1		3	1	1	8	2	2	1	19
Ebu z-Zinad					3				1	4
Abdullah b. el Fadl el-Haşimi	1					1				2
Abdullah b. Firuz ed-Denac			1							1
Amr b. Dinar	1								1	2
Amr b. Şuayb	1					2		1		4
Amr b. Meymun b. Mihran	1	4	1	1		4	1	1		13
İmran b. Ebi Enes			4							4
Katade			1			3				4
Muhammed b. Abdurrahman b.Ubeyd			1		1		1			3
Muhammed b. Abdurrahman b. Nevfel						1	1			2
Muhammed b. Amr b. Ata				2		1	2	1	2	8
İbn Şihab Ez-Zühri	5	7	10	2	7	11	1	2	4	49
Muhammed b. Yusuf el-Kindi	1		1			1				3
Mekhul eş-Şâmi	1		1			1				3
Nafî Mevlâ ibn Ömer			4	2	3	5		4	1	19
Yahya b. Ebi İshak el-Hadremi			6			5			4	15
Yahya b. Said el-Ensari		1	1	4		15	2	1	1	25
Yezid b. Êbi Habib				1		1				2
Yakub b. Utbe				1		1				2
Ya'la b. Hakim	2		3	1		2		2		10
Yunus b. Yusuf	2		1			1				4
Toplam	21	19	56	15	33	81	13	22	17	277

EK 3. Süleyman b. Yesâr Tarikiyle Rivayet Edilen Merfû Hadisler

- 1 - حَدَّثَنَا عَبْدَانُ قَالَ: أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ الْمُبَارَكِ قَالَ: أَخْبَرَنَا عَمْرُو بْنُ مَيْمُونٍ الْجَزْرِيُّ عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ يَسَارٍ عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: كُنْتُ أَغْسِلُ الْجَنَابَةَ مِنْ ثَوْبِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَيَخْرُجُ إِلَى الصَّلَاةِ وَإِنْ بَقِيَ الْمَاءُ فِي ثَوْبِهِ.³⁰⁶
- 2 - حَدَّثَنَا آدَمُ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ دِينَارٍ قَالَ: سَمِعْتُ سُلَيْمَانَ بْنَ يَسَارٍ عَنْ عِرَاكِ بْنِ مَالِكٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَيْسَ عَلَى الْمُسْلِمِ فِي فَرَسِهِ وَغُلَامِهِ صَدَقَةٌ.³⁰⁷
- 3 - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُوسُفَ أَخْبَرَنَا مَالِكٌ عَنِ ابْنِ شِهَابٍ عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ يَسَارٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: كَانَ الْفَضْلُ رَدِيفَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَجَاءَتْ امْرَأَةٌ مِنْ خَشْعَمَ فَجَعَلَ الْفَضْلُ يَنْظُرُ إِلَيْهَا وَتَنْظُرُ إِلَيْهِ وَجَعَلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَصْرِفُ وَجْهَ الْفَضْلِ إِلَى الشَّقِ الْأَخْرَ فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ فَرِيضَةَ اللَّهِ عَلَى عِبَادِهِ فِي الْحَجِّ أَذْرَكَتْ أَبِي شَيْخًا كَبِيرًا لَا يَنْبُتُ عَلَى الرَّاحِلَةِ أَفَأَحُجُّ عَنْهُ قَالَ: نَعَمْ وَذَلِكَ فِي حَجَّةِ الْوُدَاعِ.³⁰⁸
- 4 - وَقَالَ ابْنُ وَهْبٍ أَخْبَرَنِي عَمْرُو عَنْ بُكَيْرٍ عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ يَسَارٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّهُ قَالَ: بَعَثَنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي بَعْثٍ وَقَالَ لَنَا: إِنْ لَقِيتُمْ فُلَانًا وَفُلَانًا لِرَجُلَيْنِ مِنْ قُرَيْشٍ سَمَاهُمَا فَحَرِّقُوهُمَا بِالنَّارِ قَالَ: ثُمَّ أَتَيْنَاهُ نُوْدَعُهُ حِينَ أَرَدْنَا الْخُرُوجَ فَقَالَ: إِنِّي كُنْتُ أَمَرْتُكُمْ أَنْ تَحْرِقُوا فُلَانًا وَفُلَانًا بِالنَّارِ وَإِنَّ النَّارَ لَا يُعَذِّبُ بِهَا إِلَّا اللَّهُ فَإِنْ أَخَذْتُمُوهُمَا فَاقْتُلُوهُمَا.³⁰⁹
- 5 - حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عِيسَى حَدَّثَنَا ابْنُ وَهْبٍ أَخْبَرَنَا عَمْرُو أَنَّ أَبَا النَّضْرِ حَدَّثَهُ عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ يَسَارٍ عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا زَوْجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَتْ: مَا رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَاحِكًا حَتَّى أَرَى مِنْهُ لَهَوَاتِهِ إِنَّمَا كَانَ يَتَبَسَّمُ قَالَتْ: وَكَانَ إِذَا رَأَى غَيْمًا أَوْ رِيحًا عُرِفَ فِي وَجْهِهِ قَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ النَّاسَ إِذَا رَأَوْا الْغَيْمَ فَرَحُوا وَجَاءَ أَنْ يَكُونَ فِيهِ الْمَطَرُ وَأَرَاكَ إِذَا رَأَيْتُهُ عُرِفَ فِي وَجْهِهِ الْكَرَاهِيَةُ فَقَالَ: يَا عَائِشَةُ مَا يُؤْمِنِي أَنْ يَكُونَ فِيهِ عَذَابٌ عَذِبَ قَوْمٍ بِالرَّيْحِ وَقَدْ رَأَى قَوْمٌ الْعَذَابَ فَقَالُوا: هَذَا عَارِضٌ مُمِطُّنَا.³¹⁰
- 6 - حَدَّثَنَا الْحُمَيْدِيُّ حَدَّثَنَا سُفْيَانُ حَدَّثَنَا الزُّهْرِيُّ عَنْ أَبِي سَلَمَةَ وَسُلَيْمَانَ بْنِ يَسَارٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِنَّ الْيَهُودَ وَالنَّصَارَى لَا يَصْبُغُونَ فَخَالِفُوهُمْ.³¹¹

³⁰⁶ Buhârî, Vudû, 65; Müslim, Tahâret, 108; Tirmizî, Tahâret, 87; Ebû Dâvûd, Tahâret, 136; Ahmed b. Hanbel, XLIII, 193.

³⁰⁷ Buhârî, Zekât, 44; Müslim, Zekât, 8; Tirmizî, Zekât, 9; Ebû Dâvûd, Zekât, 10; Nesâî, Zekât, 16; İbn Mâce, Zekât, 15; Muvatta, Zekât, 962; Ahmed b. Hanbel, XII, 244; Dârimî, Mukaddime, 38.

³⁰⁸ Buhârî, Hac, 1; Müslim, Hac, 407; Tirmizî, Hac, 85; Ebû Dâvûd, Menâsik, 26; Nesâî, Edeb 9; İbn Mâce, Menâsik, 10; Muvatta, Hac, 1317; Ahmed b. Hanbel, III, 321; Dârimî, Menâsik, 46.

³⁰⁹ Buhârî, Cihâd, 106; Ahmed b. Hanbel, XIII, 429.

³¹⁰ Buhârî, Tefsîr, 44; Müslim, İstiskâ, 16; Ebû Dâvûd, Edeb, 113; Ahmed b. Hanbel, XL, 432.

³¹¹ Buhârî, Libâs, 65; Müslim, Libâs, 80; Ebû Dâvûd, Tereccül, 18; Nesâî, Zînet, 65; İbn Mâce, Libâs, 12; Ahmed b. Hanbel, XII, 218.

7 - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُوسُفَ حَدَّثَنَا اللَّيْثُ حَدَّثَنِي يَزِيدُ بْنُ أَبِي حَبِيبٍ عَنْ بُكَيْرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ يَسَارٍ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ أَبِي بُرْدَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: لَا يُجْلَدُ فَوْقَ عَشْرِ جَلَدَاتٍ إِلَّا فِي حَدٍّ مِنْ حُدُودِ اللَّهِ.³¹²

8 - وَحَدَّثَنِي هَارُونُ بْنُ سَعِيدٍ الْأَيْلِيُّ وَأَحْمَدُ بْنُ عِيسَى قَالَا: حَدَّثَنَا ابْنُ وَهْبٍ أَخْبَرَنِي مُحَمَّدُ بْنُ بُكَيْرٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ يَسَارٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: قَالَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ: أُرْسِلْنَا الْمَقْدَادَ بْنَ الْأَسْوَدِ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَسَأَلَهُ عَنِ الْمَذْيِ يَخْرُجُ مِنَ الْإِنْسَانِ كَيْفَ يَفْعَلُ بِهِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: تَوَضَّأْ وَانْضَحْ فَرَجَكَ.³¹³

9 - حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُمَانَ التَّوْفَلِيُّ حَدَّثَنَا أَبُو عَاصِمٍ حَدَّثَنَا ابْنُ جُرَيْجٍ أَخْبَرَنِي مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ يَسَارٍ أَنَّهُ سَأَلَ أُمَّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا عَنِ الرَّجُلِ يُصْبِحُ جُنْبًا أَيُصُومُ قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصْبِحُ جُنْبًا مِنْ غَيْرِ احْتِلَامٍ ثُمَّ يَصُومُ.³¹⁴

10 - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى الْعَنْزِيُّ حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَهَّابِ قَالَ: سَمِعْتُ يَحْيَى بْنَ سَعِيدٍ أَخْبَرَنِي سُلَيْمَانَ بْنَ يَسَارٍ أَنَّ أَبَا سَلَمَةَ بْنَ عَبْدِ الرَّحْمَنِ وَابْنَ عَبَّاسٍ اجْتَمَعَا عِنْدَ أَبِي هُرَيْرَةَ وَهُمَا يَذْكُرَانِ الْمَرْأَةَ تُنْفَسُ بَعْدَ وَفَاةٍ زَوْجَهَا بِلَيْالٍ فَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: عِدَّتْهَا آخِرُ الْأَجَلَيْنِ وَقَالَ أَبُو سَلَمَةَ: قَدْ حَلَّتْ فَجَعَلَا يَتَنَازَعَانِ ذَلِكَ قَالَ: فَقَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ: أَنَا مَعَ ابْنِ أَخِي يَعْنِي أَبَا سَلَمَةَ فَبَعَثُوا كُرَيْبًا مَوْلَى ابْنِ عَبَّاسٍ إِلَى أُمِّ سَلَمَةَ يَسْأَلُهَا عَنْ ذَلِكَ فَجَاءَهُمْ فَأَخْبَرَهُمْ أَنَّ أُمَّ سَلَمَةَ قَالَتْ: إِنَّ سُبَيْعَةَ الْأَسْلَمِيَّةَ نَفَسَتْ بَعْدَ وَفَاةٍ زَوْجَهَا بِلَيْالٍ وَإِنَّهَا ذَكَرَتْ ذَلِكَ لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَمَرَهَا أَنْ تَتَزَوَّجَ.³¹⁵

11 - حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ الْحَارِثِ الْمَخْزُومِيُّ حَدَّثَنَا الضَّحَّاكُ بْنُ عُثْمَانَ عَنْ بُكَيْرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْأَشَّجِ عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ يَسَارٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّهُ قَالَ لِمَرْوَانَ: أَخْلَلْتَ بَيْعَ الرِّبَا فَقَالَ مَرْوَانُ: مَا فَعَلْتُ فَقَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ: أَخْلَلْتَ بَيْعَ الصِّكَاكِ وَقَدْ نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ بَيْعِ الطَّعَامِ حَتَّى يُسْتَوْفَى قَالَ: فَخَطَبَ مَرْوَانَ النَّاسَ فَنَهَى عَنْ بَيْعِهَا.³¹⁶

12 - حَدَّثَنِي عَلِيُّ بْنُ حُجْرٍ السَّعْدِيُّ وَيَعْقُوبُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ قَالَا: حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ وَهُوَ ابْنُ عُليَّةَ عَنْ أَيُّوبَ عَنْ يَعْلَى بْنِ حَكِيمٍ عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ يَسَارٍ عَنْ رَافِعِ بْنِ خَدِيجٍ قَالَ: كُنَّا نُحَاقِلُ الْأَرْضَ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَكَرِهِيهَا بِالثُّلُثِ وَالرُّبْعِ وَالطَّعَامِ الْمُسَمَّى فَجَاءَنَا ذَاتَ يَوْمٍ رَجُلٌ مِنْ غُمُومِي فَقَالَ: نَهَانَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ

³¹² Buhârî, Hudûd, 28; Muslim, Hudûd, 40; Tirmizî, Hudûd, 30; Ebû Dâvûd, Hudûd, 39; Ibn Mâce, Hudûd, 32; Ahmed b. Hanbel, XXV, 153; Dârimî, Mukaddime, 55.

³¹³ Muslim, Hayz, 19; Ebû Dâvûd, Tahâret, 83; Nesâî, Tahâret, 117; Ibn Mâce, Tahâret, 70; Muvatta, Tahâret, 121; Ahmed b. Hanbel, II, 193.

³¹⁴ Muslim, Sîyâm, 80; Ahmed b. Hanbel, XLIII, 400.

³¹⁵ Muslim, Talâk, 57; Tirmizî, Talâk, 17; Nesâî, Talâk, 56; Ahmed b. Hanbel, XLIV, 273; Dârimî, Mukaddime, 54.

³¹⁶ Muslim, Buyû, 40; Ahmed b. Hanbel, XIV, 101.

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ أَمْرِ كَانَ لَنَا نَافِعًا وَطَوَاعِيَّةُ اللَّهِ وَرَسُولِهِ أَنْفَعُ لَنَا نَهَانًا أَنْ تُحَاقِلَ بِالْأَرْضِ فَتُكْرِهَهَا عَلَى الثُّلُثِ وَالرُّبْعِ وَالطَّعَامِ الْمُسَمَّى وَأَمَرَ رَبُّ الْأَرْضِ أَنْ يَزْرَعَهَا أَوْ يُزْرِعَهَا وَكَرِهَ كِرَاءَهَا وَمَا سِوَى ذَلِكَ.³¹⁷

13 - حَدَّثَنَا أَبُو الطَّاهِرِ وَهَارُونُ بْنُ سَعِيدٍ الْأَيْلِيُّ وَأَحْمَدُ بْنُ عِيسَى قَالُوا: حَدَّثَنَا ابْنُ وَهْبٍ أَخْبَرَنِي مَخْرَمَةُ عَنْ أَبِيهِ قَالَ: سَمِعْتُ سُلَيْمَانَ بْنَ يَسَارٍ يَقُولُ: إِنَّهُ سَمِعَ مَالِكَ بْنَ أَبِي عَامِرٍ يُحَدِّثُ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عَفَّانَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَا تَبِيعُوا الدِّينَارَ بِالدِّينَارَيْنِ وَلَا الدِّرْهَمَ بِالدِّرْهَمَيْنِ.³¹⁸

14 - حَدَّثَنِي أَبُو الطَّاهِرِ وَحَزْمَةُ بْنُ يَحْيَى قَالَ أَبُو الطَّاهِرِ: حَدَّثَنَا وَقَالَ حَزْمَةُ: أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ أَخْبَرَنِي يُونُسُ عَنْ ابْنِ شِهَابٍ أَخْبَرَنِي أَبُو سَلَمَةَ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ وَسُلَيْمَانُ بْنُ يَسَارٍ مَوْلَى مَيْمُونَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ رَجُلٍ مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنَ الْأَنْصَارِ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَقْرَأَ الْقِسَامَةَ عَلَى مَا كَانَتْ عَلَيْهِ فِي الْجَاهِلِيَّةِ.³¹⁹

15 - وَحَدَّثَنِي أَبُو الطَّاهِرِ وَهَارُونُ بْنُ سَعِيدٍ الْأَيْلِيُّ وَأَحْمَدُ بْنُ عِيسَى وَاللَّفْظُ لَهُارُونُ وَأَحْمَدُ قَالَ أَبُو الطَّاهِرِ: أَخْبَرَنَا وَقَالَ الْآخَرَانِ: حَدَّثَنَا ابْنُ وَهْبٍ أَخْبَرَنِي مَخْرَمَةُ عَنْ أَبِيهِ عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ يَسَارٍ عَنْ عَمْرَةَ أَنَّهَا سَمِعَتْ عَائِشَةَ تُحَدِّثُ أَنَّهَا سَمِعَتْ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: لَا تُقَطِّعَ الْيَدُ إِلَّا فِي رُبْعِ دِينَارٍ فَمَا فَوْقَهُ.³²⁰

16 - حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ حَبِيبٍ الْحَارِثِيُّ حَدَّثَنَا خَالِدُ بْنُ الْحَارِثِ حَدَّثَنَا ابْنُ جُرَيْجٍ حَدَّثَنِي يُونُسُ بْنُ يُونُسَ عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ يَسَارٍ قَالَ: تَفَرَّقَ النَّاسُ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ فَقَالَ لَهُ نَاتِلُ أَهْلِ الشَّامِ: أَيُّهَا الشَّيْخُ حَدَّثْنَا حَدِيثًا سَمِعْتَهُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: نَعَمْ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: إِنَّ أَوَّلَ النَّاسِ يُقْضَى يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَيْهِ رَجُلٌ اسْتَشْهَدَ فَأُتِيَ بِهِ فَعَرَفَهُ نِعْمَهُ فَعَرَفَهَا قَالَ: فَمَا عَمِلْتَ فِيهَا قَالَ: قَاتَلْتُ فِيكَ حَتَّى اسْتَشْهَدْتُ قَالَ: كَذَبْتَ وَلَكِنَّكَ قَاتَلْتَ لِأَنْ يُقَالَ: جَرِيءٌ فَقَدْ قِيلَ ثُمَّ أُمِرَ بِهِ فَسُحِبَ عَلَى وَجْهِهِ حَتَّى أُلْقِيَ فِي النَّارِ وَرَجُلٌ تَعَلَّمَ الْعِلْمَ وَعَلَّمَهُ وَقَرَأَ الْقُرْآنَ فَأُتِيَ بِهِ فَعَرَفَهُ نِعْمَهُ فَعَرَفَهَا قَالَ: فَمَا عَمِلْتَ فِيهَا قَالَ: تَعَلَّمْتُ الْعِلْمَ وَعَلَّمْتُهُ وَقَرَأْتُ فِيكَ الْقُرْآنَ قَالَ: كَذَبْتَ وَلَكِنَّكَ تَعَلَّمْتَ الْعِلْمَ لِيُقَالَ: عَالِمٌ وَقَرَأْتَ الْقُرْآنَ لِيُقَالَ: هُوَ قَارِئٌ فَقَدْ قِيلَ ثُمَّ أُمِرَ بِهِ فَسُحِبَ عَلَى وَجْهِهِ حَتَّى أُلْقِيَ فِي النَّارِ وَرَجُلٌ وَسَّعَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَأَعْطَاهُ مِنْ أَصْنَافِ الْمَالِ كُلِّهِ فَأُتِيَ بِهِ فَعَرَفَهُ نِعْمَهُ فَعَرَفَهَا قَالَ: فَمَا عَمِلْتَ فِيهَا؟ قَالَ: مَا تَرَكْتُ مِنْ سَبِيلٍ تُحِبُّ أَنْ يُنْفَقَ فِيهَا إِلَّا أَنْفَقْتُ فِيهَا لَكَ قَالَ: كَذَبْتَ وَلَكِنَّكَ فَعَلْتَ لِيُقَالَ: هُوَ جَوَادٌ فَقَدْ قِيلَ ثُمَّ أُمِرَ بِهِ فَسُحِبَ عَلَى وَجْهِهِ ثُمَّ أُلْقِيَ فِي النَّارِ.³²¹

17 - حَدَّثَنَا أَبُو كَامِلٍ فَضِيلُ بْنُ حُسَيْنٍ وَأَبُو مَعْنٍ الرَّقَاشِيُّ وَاللَّفْظُ لِأَبِي مَعْنٍ قَالَا: حَدَّثَنَا خَالِدُ بْنُ الْحَارِثِ حَدَّثَنَا عَبْدُ الْحَمِيدِ بْنُ جَعْفَرٍ أَخْبَرَنِي أَبِي عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ يَسَارٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَارِثِ بْنِ نَوْفَلٍ قَالَ: كُنْتُ وَاقِفًا مَعَ أَبِي بْنِ كَعْبٍ فَقَالَ: لَا يَزَالُ النَّاسُ مُخْتَلِفَةً أَعْنَاقُهُمْ فِي طَلَبِ الدُّنْيَا قُلْتُ: أَجَلُ قَالَ: إِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: يَوْشِكُ الْفَرَاتُ أَنْ يَحْسَرَ عَنْ جَبَلٍ مِنْ ذَهَبٍ فَإِذَا سَمِعَ بِهِ النَّاسُ سَارُوا إِلَيْهِ فَيَقُولُ مَنْ عِنْدَهُ: لَنْ تَرَكُنَا

³¹⁷ Ahmed b. Hanbel, XXIX, 82; Muslim, Buyû, 113; İbn Mâce, Ruhûn, 12; Ebû Dâvûd, Buyû, 32; Nesâî, Müzâraa, 2.

³¹⁸ Muslim, Müsâkât, 78.

³¹⁹ Muslim, Kasâme, 7; Nesâî, Kasâme, 2; Ahmed b. Hanbel, XXXVIII, 244.

³²⁰ Muslim, Hudûd, 3; Nesâî, Kat'û's-Sârik, 10.

³²¹ Muslim, İmâret, 152; Nesâî, Cihâd, 22; Ahmed b. Hanbel, XIV, 29.

النَّاسَ يَأْخُذُونَ مِنْهُ لِيَذْهَبَ بِهِ كَلِّهِ قَالَ: فَيَقْتُلُونَ عَلَيْهِ فَيَقْتُلُ مِنْ كُلِّ مِائَةٍ تِسْعَةٌ وَتِسْعُونَ قَالَ أَبُو كَامِلٍ فِي حَدِيثِهِ: قَالَ: وَقَفْتُ أَنَا وَأَبِي بْنُ كَعْبٍ فِي ظِلِّ أُجْمٍ حَسَنًا.³²²

18 - حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَعَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ قَالَا: حَدَّثَنَا أَبُو أُسَامَةَ عَنْ عُبيدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ عَنْ نَافِعٍ عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ يَسَارٍ عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ قَالَتْ: سَأَلَتِ امْرَأَةَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَتْ: إِنِّي أُسْتَحَاضُ فَلَا أَطْهَرُ أَفَادَعُ الصَّلَاةَ؟ قَالَ: لَا وَلَكِنْ ذَعِي قَدَرِ الْيَّامِ وَاللَّيَالِي الَّتِي كُنْتَ تَحِيضِينَ قَالَ: أَبُو بَكْرٍ فِي حَدِيثِهِ وَقَدَرَهُنَّ مِنَ الشَّهْرِ ثُمَّ اغْتَسَلِي وَاسْتَقْفِرِي بِثَوْبٍ وَصَلِي.³²³

19 - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرٍِ الْحَنْفِيُّ قَالَ: حَدَّثَنَا الضَّحَّاكُ بْنُ عُثْمَانَ قَالَ: حَدَّثَنِي بُكَيْرُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْأَشَجِّ عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ يَسَارٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: مَا رَأَيْتُ أَحَدًا أَشَبَّ صَلَاةَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ فُلَانٍ قَالَ: وَكَانَ يُطِيلُ الْأَوَّلِينَ مِنَ الطُّهْرِ وَيُخَفِّفُ الْآخِرِينَ وَيُخَفِّفُ الْعَصْرَ.³²⁴

20 - حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ مُوسَى أَبُو مُوسَى الْأَنْصَارِيُّ قَالَ: حَدَّثَنَا عَاصِمُ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ بْنِ عَاصِمٍ قَالَ: حَدَّثَنَا الْحَارِثُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سَعْدٍ عَنْ أَبِي دُبَابٍ عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ يَسَارٍ وَعَنْ بُسْرِ بْنِ سَعِيدٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: فِيمَا سَقَتِ السَّمَاءُ وَالْعُيُونُ الْعُشْرُ وَفِيمَا سُقِيَ بِالنَّضْحِ نِصْفُ الْعُشْرِ.³²⁵

21 - حَدَّثَنَا أَبُو كُرَيْبٍ قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدَةُ بْنُ سُلَيْمَانَ عَنْ مُحَمَّدٍ بْنِ إِسْحَاقَ عَنْ يَعْقُوبَ بْنِ عُثْبَةَ عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ يَسَارٍ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَنْهَى عَنْ نِكَاحَيْنِ أَنْ يَجْمَعَ الرَّجُلُ بَيْنَ الْمَرْأَةِ وَعَمَّتَيْهَا وَبَيْنَ الْمَرْأَةِ وَخَالَتَيْهَا.³²⁶

22 - حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ ثُمَيْرٍ قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرِو بْنِ عَطَاءٍ عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ يَسَارٍ عَنْ سَلَمَةَ بْنِ صَخْرِ الْبَيَاضِيِّ قَالَ: كُنْتُ امْرَأً أُسْتَكْثَرُ مِنَ النِّسَاءِ لَا أَرَى رَجُلًا كَانَ يُصِيبُ مِنْ ذَلِكَ مَا أُصِيبُ فَلَمَّا دَخَلَ رَمَضَانُ طَاهَرْتُ مِنْ امْرَأَتِي حَتَّى يَنْسَلِخَ رَمَضَانُ فَبَيْنَمَا هِيَ تُحَدِّثُنِي ذَاتَ لَيْلَةٍ انْكَشَفَ لِي مِنْهَا شَيْءٌ فَوَثِّبْتُ عَلَيْهَا فَوَاقَعْتُهَا فَلَمَّا أَصْبَحْتُ غَدَوْتُ عَلَى قَوْمِي فَأَخْبَرْتُهُمْ خَبْرِي وَقُلْتُ لَهُمْ: سَلُوا لِي رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالُوا: مَا كُنَّا نَفْعَلُ إِذَا يُنْزِلَ اللَّهُ فِينَا كِتَابًا أَوْ يَكُونُ فِينَا مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَوْلٌ فَيَبْقَى عَلَيْنَا عَارُهُ وَلَكِنْ سَوْفَ نُسَلِّمُكَ بِجَرِيرَتِكَ أَذْهَبَ أَنْتَ فَادْكَرْ شَأْنَكَ لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: فَخَرَجْتُ حَتَّى جِئْتُهُ فَأَخْبَرْتُهُ الْخَبَرَ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَنْتَ بِذَاكَ فَقُلْتُ: أَنَا بِذَاكَ وَهَذَا أَنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ صَابِرٌ لِحُكْمِ اللَّهِ عَلَيَّ قَالَ: فَأَعْتَقَ رَقَبَةً قَالَ: قُلْتُ: وَالَّذِي بَعَثَكَ بِالْحَقِّ مَا أَصْبَحْتُ أَمْلِكُ إِلَّا رَقَبَتِي هَذِهِ قَالَ: فَصُمَّ شَهْرَيْنِ مُتَتَابِعَيْنِ قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ وَهَلْ دَخَلَ عَلَيَّ مَا دَخَلَ مِنَ الْبَلَاءِ إِلَّا

³²² Muslim, Fiten ve Eşrâtü's-Sâa, 32; Ahmed b. Hanbel, XXI, 262.

³²³ İbn Mâce, Tahâret, 115; Ebû Dâvûd, Tahâret 108. Nesâî, Hayz ve İstihâze, 3; Muvatta, Tahâret, 199; Ahmed b. Hanbel, XLIV, 307; Dârimî, Mukaddime, 21.

³²⁴ İbn Mâce, Salât, 7; Nesâî, İftitâh, 62; Ahmed b. Hanbel, XIII, 371.

³²⁵ İbn Mâce, Zekât, 17; Tirmizî, Zekât, 14; Muvatta, Zekât, 928.

³²⁶ İbn Mâce, Nikâh, 31; Nesâî, Hayl, 15.

بِالصَّوْمِ قَالَ: فَتَصَدَّقْ أَوْ أَطْعَمْ سِتِينَ مِسْكِينًا قَالَ: قُلْتُ: وَالَّذِي بَعَثَكَ بِالْحَقِّ لَقَدْ بَنَيْنَا لَيْلَتَنَا هَذِهِ مَا لَنَا عَشَاءٌ قَالَ: فَأَذْهَبْ إِلَى صَاحِبِ صَدَقَةِ بَنِي زُرَيْقٍ فَقُلْ لَهُ فَلْيُدْفَعْهَا إِلَيْكَ وَأَطْعَمْ سِتِينَ مِسْكِينًا وَانْتَفِعْ بِبَقِيَّتِهَا.³²⁷

23 - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ جَعْفَرٍ قَالَ: حَدَّثَنَا شُعْبَةُ قَالَ: حَدَّثَنَا حَاضِرُ بْنُ الْمُهَاجِرِ الْبَاهِلِيُّ قَالَ: سَمِعْتُ سُلَيْمَانَ بْنَ يَسَارٍ يُحَدِّثُ عَنْ زَيْدِ بْنِ ثَابِتٍ أَنَّ ذَنْبًا نَيْبٍ فِي شَاةٍ فَذَبَحُوهَا بِالْمَرْوَةِ فَرَحَّصَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي أَكْلِهَا.³²⁸

24 - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْأَعْلَى قَالَ: حَدَّثَنَا خَالِدٌ قَالَ: حَدَّثَنَا ابْنُ جُرَيْجٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ يُوسُفَ عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ يَسَارٍ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى أُمِّ سَلَمَةَ فَحَدَّثَنِي أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يُصْبِحُ جُنُبًا مِنْ غَيْرِ احْتِلَامٍ ثُمَّ يَصُومُ وَحَدَّثَنَا مَعَ هَذَا الْحَدِيثِ أَنَّهَا حَدَّثَتْهُ: أَنَّهَا قَرَّبَتْ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَنْبًا مَشْوِيًّا فَأَكَلَ مِنْهُ ثُمَّ قَامَ إِلَى الصَّلَاةِ وَلَمْ يَتَوَضَّأْ.³²⁹

25 - أَخْبَرَنَا عُبَيْدُ اللَّهِ بْنُ سَعِيدٍ قَالَ: حَدَّثَنَا يَحْيَى قَالَ: أَنْبَأَنَا مَالِكٌ قَالَ: حَدَّثَنِي عَبْدُ اللَّهِ بْنُ دِينَارٍ عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ يَسَارٍ عَنْ عُرْوَةَ عَنْ عَائِشَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَا حَرَمْتُهُ الْوِلَادَةَ حَرَمَهُ الرِّضَاعُ.³³⁰

26 - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ حُجْرٍ قَالَ: أَنْبَأَنَا هُشَيْمٌ قَالَ: أَنْبَأَنَا يَحْيَى بْنُ أَبِي إِسْحَقَ عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ يَسَارٍ عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ: أَنَّ الْغُمَيْصَاءَ أَوْ الرُّمَيْصَاءَ أَتَتْ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَشْتَكِي زَوْجَهَا أَنَّهُ لَا يَصِلُ إِلَيْهَا فَلَمْ يَلْبَثْ أَنْ جَاءَ زَوْجُهَا فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ هِيَ كَاذِبَةٌ وَهُوَ يَصِلُ إِلَيْهَا وَلَكِنَّهَا تُرِيدُ أَنْ تَرْجِعَ إِلَى زَوْجِهَا الْأَوَّلِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَيْسَ ذَلِكَ حَتَّى تَذُوقِي عُسَيْلَتَهُ.³³¹

27 - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْأَعْلَى قَالَ: حَدَّثَنَا النَّضْرُ قَالَ: حَدَّثَنَا الْمُعْتَمِرُ وَهُوَ ابْنُ سُلَيْمَانَ قَالَ: حَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللَّهِ عَنْ نَافِعٍ عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ يَسَارٍ عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ قَالَتْ: سَأَلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: كَمْ تَجْرُ الْمَرْأَةُ مِنْ ذَيْلِهَا قَالَ: شِبْرًا قَالَتْ: إِذَا يَنْكَشِفَ عَنْهَا قَالَ: ذِرَاعٌ لَا تَرِيدُ عَلَيْهَا.³³²

28 - أَخْبَرَنَا أَبُو عَاصِمٍ قَالَ: حَدَّثَنَا الْقَاسِمُ بْنُ كَثِيرٍ الْمُقَرِّيُّ عَنِ اللَّيْثِ بْنِ سَعْدٍ عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي حَبِيبٍ عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ يَسَارٍ أَنَّهُ سَمِعَ أَبَا هُرَيْرَةَ يَقُولُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ فِي دُعَائِهِ: اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ فِتْنَةِ الْقَبْرِ وَفِتْنَةِ الدَّجَالِ وَفِتْنَةِ الْمَحْيَا وَالْمَمَاتِ قَالَ أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ: هَذَا خَطَأٌ وَالصَّوَابُ سُلَيْمَانُ بْنُ سِنَانٍ.³³³

³²⁷ Ibn Mâce, Talâk, 25; Tirmizî, Talâk, 19; Ebû Dâvûd, Talâk, 17; Ahmed b. Hanbel, XXVI, 346; Dârimî, Talâk, 9.

³²⁸ Nesâî, Dahâyâ, 17; Ibn Mâce, Zebâih 5; Ahmed b. Hanbel, XXX, 475.

³²⁹ Nesâî, Tahâret, 125.

³³⁰ Nesâî, Nikâh, 49; Tirmizî, Radâ', 1; Ebû Dâvûd, Nikâh, 7; Muvatta, Radâ, 2251; Ahmed b. Hanbel, XL, 288; Dârimî, Nikâh, 48.

³³¹ Nesâî, Talâk, 12; Ahmed b. Hanbel, III, 336.

³³² Nesâî, Zînet, 106; Ahmed b. Hanbel, IX, 158.

³³³ Nesâî, Istiâze, 50.

29 - حَدَّثَنَا أَبُو كَامِلٍ حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ زُرَيْعٍ حَدَّثَنَا حُسَيْنٌ عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ يَسَارٍ يَفْنِي مَوْلَى مَيْمُونَةَ قَالَ: أَتَيْتُ ابْنَ عُمَرَ عَلَى الْبَلَاطِ وَهُمْ يُصَلُّونَ فَقُلْتُ: أَلَا تُصَلِّيَ مَعَهُمْ قَالَ: قَدْ صَلَّيْتُ إِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: لَا تُصَلُّوا صَلَاةً فِي يَوْمٍ مَرَّتَيْنِ.³³⁴

30 - حَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللَّهِ بْنُ سَعْدٍ حَدَّثَنَا عَمِّي حَدَّثَنَا أَبِي عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ حَدَّثَنِي هِشَامُ بْنُ عُرْوَةَ وَعَبْدُ اللَّهِ بْنُ أَبِي سَلَمَةَ عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ يَسَارٍ كُلُّهُمْ قَدْ حَدَّثَنِي عَنْ عُرْوَةَ عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: كُسِفَتِ الشَّمْسُ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَخَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَصَلَّى بِالنَّاسِ فَقَامَ فَحَزَرْتُ قِرَاءَتَهُ فَرَأَيْتُ أَنَّهُ قَرَأَ بِسُورَةِ الْبَقَرَةِ وَسَاقَ الْحَدِيثَ ثُمَّ سَجَدَ سَجْدَتَيْنِ ثُمَّ قَامَ فَأَطَالَ الْقِرَاءَةَ فَحَزَرْتُ قِرَاءَتَهُ أَنَّهُ قَرَأَ بِسُورَةِ آلِ عِمْرَانَ.³³⁵

31 - حَدَّثَنَا هَنَادُ بْنُ السَّرِيِّ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ عَنْ بُكَيْرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْأَشَجِّ عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ يَسَارٍ عَنْ مَيْمُونَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَتْ: كَانَتْ لِي جَارِيَةٌ فَأَعْتَقْتُهَا فَدَخَلَ عَلَيَّ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَخْبَرْتُهُ فَقَالَ: آجَرَكَ اللَّهُ أَمَا إِنَّكَ لَوْ كُنْتَ أُعْطِيتَهَا أَخْوَالَكَ كَانَ أَكْثَرَ لَأَجْرِكَ.³³⁶

32 - حَدَّثَنَا ابْنُ السَّرْحِ حَدَّثَنَا ابْنُ وَهْبٍ أَخْبَرَنِي ابْنُ هُبَيْعَةَ وَعَمْرُو بْنُ الْحَارِثِ عَنْ بُكَيْرِ بْنِ الْأَشَجِّ عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ يَسَارٍ بِهَذَا الْخَبَرِ قَالَ: فَأُتِيَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِتَمْرٍ فَأَعْطَاهُ إِيَّاهُ وَهُوَ قَرِيبٌ مِنْ خَمْسَةِ عَشَرَ صَاعًا قَالَ: تَصَدَّقْ بِهَذَا قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ عَلَى أَفْقَرِ مِنِّي وَمِنْ أَهْلِي فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: كُلْهُ أَنْتَ وَأَهْلُكَ.³³⁷

33 - حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ أَخْبَرَنَا مَعْمَرٌ عَنِ الزُّهْرِيِّ عَنْ أَبِي سَلَمَةَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ وَسُلَيْمَانَ بْنِ يَسَارٍ عَنْ رَجَالٍ مِنَ الْأَنْصَارِ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لِلْيَهُودِ وَبَدَأَ بِهِمْ يَخْلِفُ مِنْكُمْ خَمْسُونَ رَجُلًا فَأَبَوْا فَقَالَ لِلْأَنْصَارِ: اسْتَحِقُّوا قَالُوا: نَخْلِفُ عَلَى الْغَيْبِ يَا رَسُولَ اللَّهِ فَجَعَلَهَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دِيَّةً عَلَى يَهُودٍ لِأَنَّهُ وَجَدَ بَيْنَ أَظْهُرِهِمْ.³³⁸

34 - حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ قَالَ: حَدَّثَنَا ابْنُ هُبَيْعَةَ عَنْ أَبِي الْأَسْوَدِ عَنْ عُرْوَةَ بْنِ الزُّبَيْرِ وَسُلَيْمَانَ بْنِ يَسَارٍ أَنَّهُمَا حَدَّثَاهُ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ صَامَ يَوْمًا فِي سَبِيلِ اللَّهِ زَحَرَخَهُ اللَّهُ عَنِ النَّارِ سَبْعِينَ خَرِيفًا أَحَدُهُمَا يَقُولُ: سَبْعِينَ وَالْآخَرُ يَقُولُ: أَرْبَعِينَ.³³⁹

35 - أَخْبَرَنَا عُبَيْدُ بْنُ يَعِيشَ حَدَّثَنَا يُونُسُ هُوَ ابْنُ بُكَيْرٍ أَخْبَرَنَا ابْنُ إِسْحَاقَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرِو بْنِ عَطَاءٍ عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ يَسَارٍ عَنْ عَائِشَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَتْ: كَانَتْ امْرَأَةٌ مِنْ أَهْلِ الْمَدِينَةِ لَهَا زَوْجٌ تَاجِرٌ يَخْتَلِفُ فَكَانَتْ تَرَى زَوْجَهَا كُلَّمَا غَابَ عَنْهَا زَوْجُهَا وَقَلَّمَا يَعِيبُ إِلَّا تَرَكَهَا حَامِلًا فَتَأْتِي رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَتَقُولُ: إِنَّ زَوْجِي خَرَجَ تَاجِرًا فَتَرْكَنِي حَامِلًا فَرَأَيْتُ فِيمَا يَرَى النَّاسُ أَنَّ سَارِيَةَ بَيْتِي انْكَسَرَتْ وَأَيُّ وَلَدْتُ غُلَامًا أَعْوَرَ

³³⁴ Ebû Dâvûd, Salât, 58; Ahmed b. Hanbel, VIII, 315.

³³⁵ Ebû Dâvûd, Salât, 263.

³³⁶ Ebû Dâvûd, Zekât, 45; Ahmed b. Hanbel, XLIV, 400.

³³⁷ Ebû Dâvûd, Talâk, 17.

³³⁸ Ebû Dâvûd, Diyât, 9.

³³⁹ Tirmizî, Fezâilü'l-Cihâd, 3.

فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: خَيْرٌ يَرْجِعُ زَوْجُكَ عَلَيْكَ إِنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى صَالِحًا وَتَلْدِينَ غُلَامًا بَرًّا فَكَانَتْ تَرَاهَا مَرَّتَيْنِ أَوْ ثَلَاثًا كُلُّ ذَلِكَ تَأْتِي رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَيَقُولُ: ذَلِكَ لَهَا فَيَرْجِعُ زَوْجُهَا وَتَلِدُ غُلَامًا فَجَاءَتْ يَوْمًا كَمَا كَانَتْ تَأْتِيهِ وَرَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ غَائِبٌ وَقَدْ رَأَتْ تِلْكَ الرُّؤْيَا فَقُلْتُ لَهَا: عَمَّ تَسْأَلِينَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَا أُمَّةَ اللَّهِ فَقَالَتْ: رُؤْيَا كُنْتُ أُرَاهَا فَأَتَى رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَسْأَلُهُ عَنْهَا فَيَقُولُ: خَيْرًا فَيَكُونُ كَمَا قَالَ: فَقُلْتُ: فَأَخْبِرْنِي مَا هِيَ قَالَتْ: حَتَّى يَأْتِيَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَعْرِضَهَا عَلَيْهِ كَمَا كُنْتُ أَعْرِضُ فَوَاللَّهِ مَا تَرَكْتُهَا حَتَّى أَخْبَرْتَنِي فَقُلْتُ: وَاللَّهِ لَئِنْ صَدَقْتَ رُؤْيَاكِ لَيَمُوتَنَّ زَوْجُكَ وَتَلْدِينَ غُلَامًا فَاجِرًا فَقَعَدَتْ تَبْكِي وَقَالَتْ: مَا لِي حِينَ عَرَضْتُ عَلَيْكَ رُؤْيَايَ فَدَخَلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهِيَ تَبْكِي فَقَالَ لَهَا: مَا لَهَا يَا عَائِشَةُ فَأَخْبَرَتْهُ الْحَبَرَ وَمَا تَأَوَّلَتْ لَهَا فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَهْ يَا عَائِشَةُ إِذَا عَبَرْتُمْ لِلْمُسْلِمِ الرُّؤْيَا فَاعْبُرُوهَا عَلَى الْخَيْرِ فَإِنَّ الرُّؤْيَا تَكُونُ عَلَى مَا يَعْبرُهَا صَاحِبُهَا فَمَاتَ وَاللَّهِ زَوْجُهَا وَلَا أُرَاهَا إِلَّا وَلَدَتْ غُلَامًا فَاجِرًا.³⁴⁰

36 - حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ وَابْنُ بَكْرٍ قَالَا: أَخْبَرَنَا ابْنُ جُرَيْجٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي مُحَمَّدُ بْنُ يُونُسَ أَنَّ سُلَيْمَانَ بْنَ يَسَارٍ أَخْبَرَهُ أَنَّهُ سَمِعَ ابْنَ عَبَّاسٍ وَرَأَى أَبَا هُرَيْرَةَ يَتَوَضَّأُ فَقَالَ: أَتَدْرِي مِمَّا أَتَوَضَّأُ قَالَ: لَا قَالَ: أَتَوَضَّأُ مِنْ أَثْوَارٍ أَقِطُ أَكَلْتُهَا قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: مَا أَتَابِي مِمَّا تَوَضَّأَتْ أَشْهَدُ لَرَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَكَلَ كَنْفَ حِمٍّ ثُمَّ قَامَ إِلَى الصَّلَاةِ وَمَا تَوَضَّأَ قَالَ: وَسُلَيْمَانُ حَاضِرٌ ذَلِكَ مِنْهُمَا جَمِيعًا.³⁴¹

37 - حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ حَدَّثَنَا أَبِي عَنْ ابْنِ إِسْحَاقَ حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ بْنِ الْحَارِثِ عَنْ أَبِي سَلَمَةَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ وَسُلَيْمَانَ بْنَ يَسَارٍ كِلَاهُمَا حَدَّثَهُ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ قَالَ: وَلَقَدْ كُنْتُ مَعَهُمَا فِي الْمَجْلِسِ وَلَكِنِّي كُنْتُ صَغِيرًا فَلَمْ أَحْفَظِ الْحَدِيثَ قَالَا: سَأَلَهُ رَجُلٌ عَنِ الْوُتْرِ فَذَكَرَ الْحَدِيثَ وَقَالَ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَمَرَ أَنْ تُجْعَلَ آخِرُ صَلَاةِ اللَّيْلِ الْوُتْرُ.³⁴²

38 - حَدَّثَنَا بِهِزٌ وَعَفَّانٌ قَالَا: حَدَّثَنَا هَمَّامٌ حَدَّثَنَا قَتَادَةُ قَالَ لِي سُلَيْمَانُ بْنُ يَسَارٍ: مَا تَقُولُ فِي الْعُمَرَى قُلْتُ: حَدَّثَنَا النَّضْرُ بْنُ أَنَسٍ عَنْ بَشِيرِ بْنِ هَبِيبٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: الْعُمَرَى جَائِزَةٌ.³⁴³

39 - حَدَّثَنَا هَارُونُ بْنُ مَعْرُوفٍ أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ أَخْبَرَنِي عَمْرُو بْنُ يَعْنَى ابْنُ الْحَارِثِ عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي حَبِيبٍ أَنَّ سُلَيْمَانَ بْنَ يَسَارٍ حَدَّثَهُ أَنَّهُ سَمِعَ أَبَا هُرَيْرَةَ يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَا أَحْبَبُّ أَنْ أُحْدِثَكُمْ هَذَا ذَهَبًا أَنْفَقُ مِنْهُ كُلَّ يَوْمٍ فَيَمُرُّ بِي ثَلَاثَةٌ وَعِنْدِي مِنْهُ شَيْءٌ إِلَّا شَيْئًا أَرَصُدُهُ لِدَيْنٍ.³⁴⁴

40 - حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ حَدَّثَنَا ابْنُ لُحَيْعَةَ عَنْ أَبِي الْأَسْوَدِ قَالَ: سَأَلْتُ سُلَيْمَانَ بْنَ يَسَارٍ عَنِ السَّبْقِ فَقَالَ: حَدَّثَنِي أَبُو صَالِحٍ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: لَا سَبْقَ إِلَّا فِي خُفٍّ أَوْ حَافِرٍ.³⁴⁵

³⁴⁰ Dârimî, Rû'yâ, 12.

³⁴¹ Ahmed b. Hanbel, V, 423.

³⁴² Ahmed b. Hanbel, X, 329.

³⁴³ Ahmed b. Hanbel, XIV, 236.

³⁴⁴ Ahmed b. Hanbel, XIV, 252.

³⁴⁵ Ahmed b. Hanbel, XIV, 318.

41 - حَدَّثَنَا هَيْثَمُ حَدَّثَنَا رِشْدِينُ عَنْ عَمْرِو عَنْ بُكَيْرٍ عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ يَسَارٍ أَنَّ أَبَا هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَا يَقَعَنَّ رَجُلٌ عَلَى امْرَأَةٍ وَحَمْلُهَا لِعَیْرِهِ³⁴⁶

42 - حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى حَدَّثَنَا أَبِي عَنْ ابْنِ إِسْحَاقَ قَالَ: حَدَّثَنِي يَزِيدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ قُسَيْطٍ عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ أَوْ أَخِيهِ سُلَيْمَانَ بْنِ يَسَارٍ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ يُخْطَبُ النَّاسَ عَلَى مَنَبَرِهِ وَهُوَ يَقُولُ: أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي قَدْ أُرِيتُ لَيْلَةَ الْقَدْرِ ثُمَّ أُنْصِيْتُهَا وَرَأَيْتُ أَنَّ فِي ذِرَاعِي سَوَارِينَ مِنْ ذَهَبٍ فَكَرِهْتُهُمَا فَنَفَخْتُهُمَا فَطَارَا فَأَوَّلَتْهُمَا هَذَيْنِ الْكَذَّابَيْنِ صَاحِبِ الْيَمَنِ وَصَاحِبِ الْيَمَامَةِ³⁴⁷

43 - حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ عَنْ سُفْيَانَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ يَعْنِي ابْنَ أَبِي بَكْرٍ وَسَلَمٍ أَبِي النَّضْرِ عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ يَسَارٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ خُذَافَةَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَمَرَهُ أَنْ يُنَادِيَ فِي أَيَّامِ التَّشْرِيقِ إِنَّهَا أَيَّامُ أَكْلٍ وَشُرْبٍ³⁴⁸

44 - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ قَالَ: حَدَّثَنَا سَعِيدٌ عَنْ قَتَادَةَ عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ يَسَارٍ عَنْ حَمْزَةَ بْنِ عَمْرِو الْأَسْلَمِيِّ أَنَّهُ سَأَلَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الصَّوْمِ فِي السَّفَرِ فَقَالَ: إِنْ شِئْتَ صُمْتَ وَإِنْ شِئْتَ أَفْطَرْتَ³⁴⁹

45 - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ قَالَ: حَدَّثَنَا سَعِيدٌ عَنْ قَتَادَةَ عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ يَسَارٍ عَنْ حَمْزَةَ الْأَسْلَمِيِّ أَنَّهُ رَأَى رَجُلًا عَلَى جَمَلٍ آدَمٍ يَتَّبِعُ رِحَالَ النَّاسِ بِمِئَى وَنَبِيٍّ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ شَاهِدٌ وَالرَّجُلُ يَقُولُ: لَا تَصُومُوا هَذِهِ الْأَيَّامَ فَإِنَّهَا أَيَّامُ أَكْلٍ وَشُرْبٍ قَالَ قَتَادَةُ: فَذَكَرْنَا لَنَا أَنَّ ذَلِكَ الْمُنَادِيَ كَانَ بِالْأَنْدَلُسِ³⁵⁰

46 - حَدَّثَنَا حُجَيْنُ بْنُ الْمُثَنَّى أَبُو عَمَرَ قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ يَعْنِي ابْنَ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي سَلَمَةَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْفَضْلِ عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ يَسَارٍ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ عَمْرِو الضَّمَرِيِّ قَالَ: خَرَجْتُ مَعَ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ عَدِيٍّ بْنِ الْحَيَارِ إِلَى الشَّامِ فَلَمَّا قَدِمْنَا حِمَصَ قَالَ لِي عُبَيْدُ اللَّهِ: هَلْ لَكَ فِي وَحْشِي نَسْأَلُهُ عَنْ قَتْلِ حَمْزَةَ؟ قُلْتُ: نَعَمْ وَكَانَ وَحْشِي يَسْكُنُ حِمَصَ قَالَ: فَسَأَلْنَا عَنْهُ فَقِيلَ لَنَا: هُوَ ذَاكَ فِي ظِلِّ قَصْرِهِ كَأَنَّهُ حِمِيٌّ قَالَ: فَجِئْنَا حَتَّى وَقَفْنَا عَلَيْهِ فَسَلَّمْنَا عَلَيْهِ فَرَدَّ عَلَيْنَا السَّلَامَ قَالَ: وَعُبَيْدُ اللَّهِ مُعْتَجِرٌ بِعِمَامَتِهِ مَا يَرَى وَحْشِي إِلَّا عَيْنَيْهِ وَرَجُلِيهِ فَقَالَ عُبَيْدُ اللَّهِ: يَا وَحْشِي أَتَعْرِفُنِي قَالَ: فَتَظَرَّ إِلَيْهِ ثُمَّ قَالَ: لَا وَاللَّهِ إِلَّا أَنِّي أَعْلَمُ أَنَّ عَدِيَّ بْنَ الْحَيَارِ تَزَوَّجَ امْرَأَةً يُقَالُ لَهَا: أُمُّ قِتَالٍ ابْنَةُ أَبِي الْعِصِ فَوَلَدَتْ لَهُ غُلَامًا بِمَكَّةَ فَاسْتَرْصَعَهُ فَحَمَلْتُ ذَلِكَ الْغُلَامَ مَعَ أُمِّهِ فَنَاوَلْتُهَا إِيَّاهُ فَلَكَايِي نَظَرْتُ إِلَى قَدَمَيْكَ قَالَ: فَكَشَفَ عُبَيْدُ اللَّهِ وَجْهَهُ ثُمَّ قَالَ: أَلَا تُخْبِرُنَا بِقَتْلِ حَمْزَةَ قَالَ: نَعَمْ إِنَّ حَمْزَةَ قَتَلَ طُعَيْمَةَ ابْنَ عَدِيٍّ بِنْدَرٍ فَقَالَ لِي مَوْلَايَ جُبَيْرُ بْنُ مُطْعِمٍ: إِنْ قَتَلْتَ حَمْزَةَ بِعَمِي فَأَنْتَ خُرٌّ فَلَمَّا خَرَجَ النَّاسُ يَوْمَ عَيْنِينَ قَالَ: وَعَيْنِينَ جُبَيْلٌ تَحْتَ أَحَدٍ وَبَيْنَهُ وَادٍ خَرَجْتُ مَعَ النَّاسِ إِلَى الْقِتَالِ فَلَمَّا أَنْ اصْطَفُوا لِلْقِتَالِ قَالَ: خَرَجَ سِبَاعٌ: مَنْ مُبَارِزٌ قَالَ: فَخَرَجَ إِلَيْهِ حَمْزَةُ بْنُ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ فَقَالَ يَا سِبَاعُ يَا ابْنَ أُمِّ تَمَارٍ: يَا ابْنَ مُقَطَّعَةِ الْبُظُورِ اتَّخَذَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ ثُمَّ شَدَّ عَلَيْهِ فَكَانَ كَأَمْسِ الذَّاهِبِ وَأَكْمَنْتُ لِحَمْزَةَ تَحْتَ صَخْرَةٍ حَتَّى إِذَا مَرَّ عَلَيَّ فَلَمَّا أَنْ دَنَا مِنِّي رَمَيْتُهُ فَأَضَعَهَا فِي ثُنْبِي حَتَّى خَرَجْتُ مِنْ بَيْنِ وَرَكَيْهِ قَالَ: فَكَانَ ذَلِكَ الْعَهْدُ بِهِ قَالَ: فَلَمَّا رَجَعَ النَّاسُ رَجَعْتُ مَعَهُمْ قَالَ: فَأَقَمْتُ بِمَكَّةَ حَتَّى فَشَا فِيهَا الْإِسْلَامُ قَالَ: ثُمَّ خَرَجْتُ إِلَى الطَّائِفِ

³⁴⁶ Ahmed b. Hanbel, XIV, 412.

³⁴⁷ Ahmed b. Hanbel, XVIII, 335.

³⁴⁸ Ahmed b. Hanbel, XXV, 10.

³⁴⁹ Ahmed b. Hanbel, XXV, 423.

³⁵⁰ Ahmed b. Hanbel, XXV, 425.

قَالَ: فَأَرْسَلْ إِلَيَّ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: وَقِيلَ لَهُ: إِنَّهُ لَا يَهْبِجُ الرُّسُلَ قَالَ: فَخَرَجْتُ مَعَهُمْ حَتَّى قَدِمْتُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: فَلَمَّا رَأَيْتَنِي قَالَ: أَنْتَ وَحْشِي قَالَ: قُلْتُ: نَعَمْ قَالَ: أَنْتَ قَتَلْتَ حَمْزَةً؟ قَالَ: قُلْتُ: قَدْ كَانَ مِنَ الْأَمْرِ مَا بَلَغَكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِذْ قَالَ: مَا تَسْتَطِيعُ أَنْ تُغَيِّبَ عَنِّي وَجْهَكَ قَالَ: فَارْجَعْتُ فَلَمَّا تُوفِّي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَخَرَجَ مُسَيِّمَةُ الْكَذَّابُ قَالَ: قُلْتُ: لِأَخْرُجَنَّ إِلَى مُسَيِّمَةَ لَعَلِّي أَقْتُلُهُ فَأُكَافِئَ بِهِ حَمْزَةً قَالَ: فَخَرَجْتُ مَعَ النَّاسِ فَكَانَ مِنْ أَمْرِهِمْ مَا كَانَ قَالَ: فَإِذَا رَجُلٌ قَائِمٌ فِي ثَلَمَةٍ جِدَارٍ كَأَنَّهُ جَمَلٌ أَوْرَقٌ ثَائِرٌ رَأْسُهُ قَالَ: فَأَرْزَمِيهِ بِحَرْبَتِي فَأَضَعُهَا بَيْنَ ثَدْيَيْهِ حَتَّى خَرَجَتْ مِنْ بَيْنِ كَتِفَيْهِ قَالَ: وَدَبَّ إِلَيْهِ رَجُلٌ مِنَ الْأَنْصَارِ قَالَ: فَصَرَبَهُ بِالسَّيْفِ عَلَى هَامَتَيْهِمَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ الْفَضْلِ: فَأَخْبَرَنِي سُلَيْمَانُ بْنُ يَسَارٍ أَنَّهُ سَمِعَ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عُمَرَ يَقُولُ: فَقَالَتْ جَارِيَةٌ عَلَى ظَهْرِ بَيْتٍ: وَأَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ قَتَلَهُ الْعَبْدُ الْأَسْوَدُ.³⁵¹

47 - حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الْمَلِكِ قَالَ: حَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللَّهِ بْنُ عَمْرٍو عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُحَمَّدٍ بْنِ عَقِيلٍ عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ يَسَارٍ عَنْ مَيْمُونَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَتْ: نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الدُّبَاءِ وَالتَّقْيِيرِ وَالْجَرِّ وَالْمُقْيَرِ وَقَالَ: كُلُّ مُسْكِرٍ حَرَامٌ.³⁵²

48 - حَدَّثَنَا عَفَّانُ وَيُونُسُ قَالَا: حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ قَالَ: حَدَّثَنَا مَطَرٌ عَنْ رِبْعَةَ بْنِ أَبِي عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ يَسَارٍ عَنْ أَبِي رَافِعٍ مَوْلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَزَوَّجَ مَيْمُونَةَ حَلَالًا وَبَنَى بِهَا حَلَالًا.³⁵³

³⁵¹ Ahmed b. Hanbel, XXV, 480.

³⁵² Ahmed b. Hanbel, XLIV, 407.

³⁵³ Ahmed b. Hanbel, XLV, 173; Muvatta, Hac, 1267.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Abdulalim Adıgüzel
Doğum Yeri ve Tarihi	Ağrı-1982
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Y. Lisans Öğrenimi	
Bildiği Yabancı Diller	Arapça, İngilizce
Bilimsel Faliyetler	
İş Deneyimi	
Stajlar	
Projeler	
Çalıştığı Kurumlar	Diyanet İşleri Başkanlığı, Siirt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
İletişim	
E-Posta Adresi	abdulalim@atauni.edu.tr , abdulalim@hotmail.com.tr
Tarih	05.08.2015